

פענוח הערות ומראי-מקומות

בס"ד. לקוטי שיחות חלק י"ט, שבת נחמו

ישעי' מ, א: נחמנו נחמן עמך יאמר אלהיכם:

שקטים ושלוים ובית הדום רגלי אלהינו נשרף באש ולא נבכה. אמר להם לכך אני משחק אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. ושוב פעם אחת היו רבן גמליאל ורבן אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא עולין לירושלם וראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים והתחיל כלן בוכין ור' עקיבא משחק אמרו לו מפני מה אתה משחק אמר להם ומפני מה אתם בוכים. אמרו לו מקום שנאמר והזר הקרב יומת (במדבר א' נ"א) ונתקיים בו על הר ציון ששמום שועלים הלכו בו (איכה ה' י"ח) ולא נבכה אמר להם לכך אני משחק דכתיב ואעידה לי ערים נאמנים את אוריהו החתי ואת זכריהו בן ברכיהו (ישעיהו ח' ב'). וכי מה ענין אוריהו אצל זכריהו והלא אוריהו במקדש ראשון וזכריהו במקדש שני אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריהו כנבואתו של אוריהו. באוריהו כתיב לכם בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיית תהיה (מ"ה ג' י"ב). ובזכריהו כתיב עוד ישובו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם וגו' (זכריהו ח' ד') אם לא נתקיימה נבואתו של אוריהו מתירא אני שמא לא תתקיים נבואתו של זכריהו עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריהו שמח אני שיודע שנבואתו של זכריהו מתקיימת כלשון הזה אמרו לו עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו (מכות כ"ד) וכן הוא בספרו פרשת עקב כלשון הזה:

ראש דוד. אם תבעיון בעיו ספיקא קמי' שמיא מכדי הא איכא כמה שני דפריש גלה כבוד מ'שראל ויצא מן בת ציון כל הדרה שעריה שוממים בכי רמו. אנוחי מנחין נאנחים ונאנקים והנם דמעת העשוקים על הזועות ועל הזיקים ישובו לארץ ידמו. והנה מחללה צר"י אלפים תמידים ומוספים והיו העטופים עוגת רצפים ובעלי אגרופים ברוח אפך נערמו. למתי יהי' ההו"ד הזה כולי נחמא צופים אמרו וישמחו כל ח"זי קבלו וקיימו ואולם דנא פתגם נקנית במסירה הן קצ"ף אשר מצאנו אות לטובה ישוב ירחמנו וזה צע"ר השמים על דבר אשר לא קדמו. פוק חזי זקנים

(1) ישעי'. פרק מ פסק א נחמנו נחמן עמך יאמר אלהיכם:

(2) **ילקוט ישעי' שם** כתיב נחמו נחמו, למה שני פעמים, רבי אומר לפי שכל מכות הללו שלקו כפולות היו, שכן ירמיה אומר שבר על שבר נקרא, בכה תבכה, עיני עיני יורדה מים, חטא חטאה ירושלים, וכל כך למה, לפי שחטאה בכפלים שנאמר כי שתים רעות עשה עמי, וכיון שחטאה בכפלים לקו בכפלים שנאמר כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה, ולפי שמצותיה כפולות נחמותיה כפולות שנאמר נחמו נחמו עמי, עורי עורי, התעוררי התעוררי, קומי אורי כי בא אורך, אנכי אנכי הוא מנחמכם, אנכי אנכי הוא מוחה פשעך למעני, שוש אשיש בה' תגל נפשי, ואמר סלו סלו, וכן לכן בארצם משנה יירשו, אמרו לו הכל אתה נותן בכפלים כי מכת אויב הכיתך. אמר להם אל תאמרו כן אלא כי מכת אויב הכיתך, אמר להם אל תאמרו כן אלא כי מכת אויב הכיתך, מה עשיתי לאויב ויוסף ה' את כל אשר לאויב למשנה, אמר להם הקב"ה מה לאויב הוספת, לבני על אחת כמה וכמה, לכן בארצם משנה יירשו:

(3) **מהרש"א סוף מכות.** א"ל עקיבא נחמתנו כו' כפלו הדברים ע"ש שני המעשים שזכר כי מצינו כל הנחמות בלשון כפול נחמו נחמו עמי ובכן ינחמנו אלהינו במהרה בימינו אמן:

עקידת יצחק פח ג.

היו רבן גמליאל ורבי יהושע ור' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של כרך גדול מאנטיפרס מאה מילין התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק אמרו לו מפני מה אתה משחק. אמר להם ומפני מה אתם בוכים. א"ל כותים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לאלילים הם

בית ראשון היו נבואות לרעה ונחמות לטובה ונתקיימו ברם בחרבן שני פסקה נבואה אין עוד נביא ואנחנו לא נדע לא לרעה ולא לטובה, וזאת היתה להם לבכות כי עתה ראו שמתקיימות נבואות ירמיה גם בחרבן שני, ועל זאת נצטערו שחשבו שנבואות ירמיה לחרבן ראשון דוקא, וז"ש ועכשיו שועלים הלכו בו כלומר עכשיו בחרבן שני שועלים הלכו בו והרי נבואת ירמיה לחרבן הא' היתה ואתא לנחומיה ר' עקיבא כמו שפירש הרב הנזכר. ואפשר לומר לפי דברי הרב ז"ל שזה כונת הפסוק במיכה סי' ד' לכן בגללכם ציון שדה תחרש וכו' והיה באחרית הימים יהיה הר בית ה' נכון בראש ההרים וכו', כי הנה נבואת מיכה היתה לחרבן הראשון כמ"ש הרב הנז' ומ"מ רמז הכתוב שנבואה זו תתקיים אח"כ בבית שני גם כן, ומזה ישכיל אנוש אות לטובה שיבנה בעה"י בית שלישי, וז"ש והי' באחרית הימים אין והיה אלא לשון שמחה שענין זה דציון שדה וכו' יש בו שמחה כי הוא אות לטובה אשר יהיה הר בית ה' נכון בראש ההרים וכו', דהגם דנבואתו לחרבן בית ראשון רמז לשני, וז"ש באחרית הימים לבנין שלישי. ובזה אפשר לפרש כונת פסוקי ההפטרות נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם דברו על לב ירושלים וקראו אליה כי מלאה צבאה כי נרצה עונה כי לקתה ביד ה' כפלים בכל חטאתיה, ואיכא למידק כפל נחמו נחמו. ועוד מהו וקראו אליה מה היא קריאה זו. ועוד הני תלת כי צריכין ביאור. וכבר קדמו המפרשים ופירשו נחמו עמי חרבן בית ראשון נחמו על חרבן בית שני, ולפי דרכנו אפשר לומר דהכי פירשו נחמו נחמו גם את הראשון גם את השני עמי יאמר אלהיכם, דאתם לגיון של מלך עמי ונחלתי כמ"ש ולאמר לציון עמי אתה, וא"כ אין עוד עליכם שעבוד מלכיות דמי שם פה לשעבד עמו יתברך, דברו על לב ירושלים הנחלאה והנאלאה אשר שחה לעפר כמ"ש וירושלים לעיים, וקראו אליה כלומר קרא מקרא ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן יברכיהו דתלה זה בזה, וכשנתקיימה נבואת אוריה ביזוע דנבואת זכריה מתקיימת עוד ישבו זקנים וזקנות בירושלים ורחובות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחובותיה, וז"ש כי מלאה צבאה משמח ציון בבניה וצבאותיה, והדר מפרש כי נרצה עונה על גלות בבל כי כמו רגע ע' שנה נרצה עונה, ועל גלותנו הארוך כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה.

תורה הדבור בעצמו גוזר אומר לא תרצח פי' לשון עתיד שלא תהיה בחי' זו נראית לעולם. כי העתיד והציווי שניהם משמשים בלשון אחד אבל לאחר החטא שהוצרך לעבודתנו הוא ע"י דבורינו שאנו מדברים דברי תורה ממשיכין מעט מעט מרצונו העליון כמ"ש ואשים דברי בפיו ועי"ז יתמו חטאים מן הארץ. והנה התורה שבכתב היא עץ חיים למחזיקים בה ותורה שבעל פה נקרא בזהר אילן דטוב ורע שבו מפרידין הטוב מן הרע (וכמשנ"ת באריכות באגה"ק ד"ה בר"מ פ' נשא והמשכילים יזהירו). כמו עד"מ בשעה שלומדין אלו טריפות בבהמה כו' ואלו כשרות כו'. נעשה בירור והבדלה בין הטמא לטהור ויתפרדו כל פועלי און כהמס דונג מפני אש וגו' עד ימות המשיח שיעביר רוח הטומאה מן הארץ וכתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד ולמהוי אחד באחד וזהו מצות ראה יראה כל זכורך כדרך שבא לראות כך וכו' (רפ"ק דחגיגה). פי' כשם שמלמעלה למטה קמיה כולא כלא חשיב כך הוא מלמטה למעלה כנ"ל.

מכות ב: מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב גלות כו': מנא הני מילי אמר ר"ל דאמר קרא (דברים יט, ה) הוא ינוס אל אחת הערים הוא ולא זוממין ר' יוחנן אומר ק"ו ומה הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה הן שלא עשו מעשה במזיד אינו דין שלא יגלו והיא נותנת (והלא דין הוא) הוא שעשה מעשה במזיד לא ליגלי כי היכי דלא תיהוי ליה כפרה הן שלא עשו מעשה במזיד נמי ליגלו כי היכי דליהוי להו כפרה אלא מחוורתא כדר"ל

5 עין יעקב סוף מכות. וכבר היה רבן גמליאל, ורבי אלעזר בן עזריה, ורבי יהושע, ורבי עקיבא מהלכין בדרך....

איכה רבה ה"ח. על הר ציון ששמים, וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא ...

ילקוט שמעוני תי עין הערה 12

ספרי עין הערה 12

דקדוקי סופרים ג) ור' יהושע ור' אלעזר בן עזריה. וכ"ה בילקוט ישעיה ובאה"ת ליתא (ור' יהושע)

8 במדבר

פרק א פסוק נא. ובנסע המשכן יורידו אתו הלוחים ובחנת המשכן יקיימו אתו הלוחים והגר הקרב יומת:

פרק ג פסוק י ואת־אֶהֱרָן ואת־בְּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־קִהְנֹתָם וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת:

פרק יח פסוק ז ואתה ובניך אתה תשמר את־קִהְנֹתְכֶם לְכָל־דָּבָר הַמְצַוְכֶם וּלְמִצְוַת לְפָרֹכֶת וְעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מִתְנָה אֶתֶּן אֶת־קִהְנֹתְכֶם וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת:

4 לקוטי תורה במדבר י"ג עמוד ג. ובא הדבור לא תרצח וגו' שיומשך חיות גילוי רצונו ית' למטה אפילו בעניינים אלו בשמירת לא תעשה זו. וענין לא תרצח כי הנה כתיב שופך דם האדם באדם כי זה לעומת זה עשה אלהים אדם בליעל הוא היצה"ר נגד אדם דקדושה. והנה ישראל עלו במחשבה ולכן הם גורמים ע"י חטאם במעשה דבור ומחשבה בחי' שפיכת דם וחיות אדם דקדושה באדם דקליפה. וכן עד"ז בשאר עבירות לא תנאף שלא יגרמו שפע לבטלה לחיצונים. וכן לא תגנוב וגו' שהוא ע"י שמירת וזהירות מצביעות ופניות כו'. והנה בשעת מתן

9) ישעי פרקי פסוק ב. ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן ברכיהו:

10) מיכה פרק ג פסוק יב. לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלם עיני תהיה ותהר הפית לבמות יער: (פ)

11) זכריה פרק ח פסוק ד. כה אמר יהוה צבאות עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלם ואיש משענתו בידו מרב ימים:

12) ספרי עקב יא טז וכבר היה רבן גמליאל ר' יהושע ור' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא נכנסים לרומי, שמעו קול המייה של מפטילון עד ק"כ מיל. התחילו הם בוכים ור' עקיבא מצחק! אמר להם ר' עקיבא: אתם למה בכיתם? אמרו לו: ואתה למה אתה מצחק? אמר להם ואתם למה בכיתם? אמרו לו לא נבכה, שהגוים עובדי ע"ז מזבחים לאלילים ומשתחווים לעצבים, יושבים בשלוח ושאנן, ובית הדום של אלהינו יהיה לשריפת אש, ומדור לחית השדה! אמר להם: אף אני, לכן צחקתי: אם כן עשה למכעיסיו - ק"ו לעושי רצונו. שוב פעם היו עולים לירושלם. הגיעו לצופים - וקרעו בגדיהם. הגיעו להר הבית - וראו שועל אחד יוצא מבית קדשי הקדשים. התחילו הם בוכים, ור' עקיבא מצחק. אמרו לו: עקיבא, לעולם אתה מתמיה, שאתה מצחק ואנו בוכים! אמר להם: ואתם, למה בוכים? - אמרו לו: ולמה לא נבכה? על מקום שכתוב בו (במדבר א) "והזר הקרב יומת", והרי שועל יוצא מתוכו! עלינו מתקיים (איכה ה) "על זה היה דוה לבנו, על אלה חשכו עינינו, על הר ציון ששמו, שועלים הלכו בו"! אמר להם: אף אני לכן צחקתי, שכן הוא אומר (ישעיה ח) "ואעידה לי עדים נאמנים, את אוריה הכהן ואת זכריהו בן ברכיהו". וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? מה אמר זכריה? (זכריה ח) "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם, ואיש משענתו בידו מרוב ימים. ומה אמר אוריה? (מיכה ג) "לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלם עיני תהיה, והר הבית לבמות יער". אמר לו הקב"ה: הרי לי שנים עדים האלו: אם קיימים דברי אוריה - קיימים דברי זכריה; ואם בטלים דברי זכריה - בטלים דברי אוריה! שמחתי שנתקיימו דברי אוריה, לסוף עתידים דברי זכריה להתקיים! ובלשון הזה אמרו לו: עקיבא עקיבא נחמתנו.

ילקוט. ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה. וכבר היו ר' גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא מהלכים בדרך ושמעו קול המונה של כרך גדול מפניליאוס במאה ועשרים מיל, התחילו הם בורכין ורבי עקיבא משחק, א"ל עקיבא למה אתה משחק, אמר להם ומפני מה

אתם בוכים, א"ל ולא נבכה על מקום שעו"א הללו משתחווים לאלילים ומקטרים לעצבים ויושבים בשלוח ובהשקט ואנו רואים מקום רגלי אלקינו נשרף באש ולא נבכה, א"ל ולכן אני משחק אם כן למכעיסיו לעושי רצונו עאכ"ו. כיון שהגיעו לצופים קרעו בגדיהם, הגיעו לירושלם ראו שועל יוצא מבית קדש הקדשים התחילו הם בוכים ורבי עקיבא משחק, א"ל עקיבא למה אתה משחק, א"ל ומפני מה אתם בוכים, אמרו לו אפשר מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת נתקיים בו לעינינו על הר ציון ששמו שועלים הלכו בו, א"ל ולכן אני משחק שנאמר ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה וגו' וכי מה ענין אוריה אצל זכריה והלא אוריה במקדש ראשון היה וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, בנבואתו של אוריה כתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש, ובנבואתו של זכריה כתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים וגו', ואחרי שנתקיימה נבואתו של אוריה שמח ומובטח אני שתקיים גם נבואתו של זכריה, ובלשון הזה א"ל עקיבא נחמתנו נחמתנו.

איכה רבה פרק ה יח. על הר ציון ששמו, וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא נכנסין לרומי ושמעו קול המונה של רומי מפוטלילוס עד מאה ועשרים מיל, התחילו הם בוכים ורבי עקיבא משחק, אמרו עקיבא אנו בוכים ואתה משחק, אמר להם ואתם למה בכיתם, אמרו לו לא נבכה שהגוים עובדים עבודת פוכבים להוון משתחווים לעצביהו, ויושבין בטח ושאנן ושלוח, ובית הדום רגלי אלהינו היה לשריפת אש ומדור לחית השדה ולא נבכה. אמר להם לך אני משחק, אם כן למכעיסיו קל וחמר לעושי רצונו. פעם אחרת היו עולין לירושלם הגיעו לצופים וקרעו בגדיהם, הגיעו להר הבית וראו שועל אחד יוצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הם בוכים ורבי עקיבא משחק, אמרו לו עקיבא לעולם אתה מתמיה עלינו, אנו בוכים ואתה משחק, אמר להם אתם למה אתם בוכים, אמרו לו ולא נבכה מקום שכתוב בו (במדבר א, נא): והזר הקרב יומת, והרי שועל יוצא מתוכו, ועליו נתקיים הפסוק: על הר ציון ששמו שועלים הלכו בו, אמר להם אף אני לכן אני משחק, הרי הוא אומר (ישעיה ח, ב): ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן ברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא מה אמר אוריה (ירמיה כו, יח): כה אמר ה' צבאות ציון שדה תחרש וירושלם עיני תהיה, ומה אמר זכריה (זכריה ח, ד): עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלם ואיש משענתו בידו מרב ימים. וכתיב בתריה (זכריה ח, ה): ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתיה, אמר הקדוש ברוך הוא הרי לי שני עדים אלו, ואם קיימים דברי אוריה יהיו קיימים דברי זכריה, ואם יבטלו דברי אוריה יבטלו דברי זכריה, ושמחתי שנתקיימו דברי אוריה ולבסוף דברי זכריה עתידין להתקיים. ובלשון הזה אמרו לו עקיבא נחמתנו תתנחם ברגלי מבשר.

13) ירושלמי פאה פרק ב הלכה ד. ר"ז בשם שמואל אין למדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן התוספות אלא מן התלמוד.

14) ספר הישר לרובינו תם ראה בסוף 14).

שדי חמד. מע' א אות צה. ראה בסוף 14)

אינציקלופדיה תלמודות אין למדין מאגדה. דברי אגדה אינם כרברי שמועה ודבר הלכה, אלא כל אחד דורש מה שעלה על לבו כדבר האפשר 58, ואומרנא הם, לפיכך אין סומכין עליהם 59, וכלל הוא אין סומכין על אגדה ואמרו אין למדים מן האגדות, ואין לך לתלמוד ממנה אלא מה שיעלה על הדעת ואין מביאים ראייה מאגדה, ואין מקשין באגדה 64. כתבו הראשונים שבמקום שהאגרות והמדרשות אינם מכחישים תלמוד שלנו אלא מוסיפים עליו למדים מהם וסומכים עליהם, והרבה מנהגים בידינו על פיהם. אף מהאחרונים כתבו כן 65, ויש מהאחרונים שכתב שאפילו כשאין האגדות סותרות התלמוד אין למדים מהם 66.

צינונים לא"ת וה"ג באוצה"ג חנינה ס"ז 57 רב שרירא גאון שס ס' סח. 58 שם ושם. 59 ר"ה גאון אשכול ח"ב עמ' 47. 60 ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. 61 מבוא התלמוד לר"ש הנגיד. 62 רב סעדיה ורך האי במלואים לאוצה"ג שם עמ' 105. 63 שם; תשו' גאונים הרכבי ס' שנג: פתיחה למו"נ ח"א. ועי' שו"ת הכם צבי ס' מט: אין משיבין מאגרה, 64 ס' הישר יר"ת ס' תריט, ועי"ש ס' תרכ. 65 מים חיים יהפ"ח ס' קכה; שו"ת שבו"י ח"ב ס' קעה: באר יעקב אה"ע ס' קיט, 613) שו"ת נוב"י מהדו"ת חיו"ד ס' קסא. ועי' שר"ח כללים א אות צה. ועי' ס' דרכי הוראה להר"ץ חיות ח"ב שמחלק בין אגדות שבמדרשות לאגדות שבתלמוד שלמדים מהן. ועי' במאמרו אגרת בקורת שמפרש אין למדים מן הנאדות על פי חולין טו א, שר"ל מהאגרות שדרשו ברבים.

15) נוב"י. על מה שכתבתי לרום מעלתו שאין דרכי להשיב בדברי אגדה, ועל זה הרבה מעלתו במכתבו והאריך להביא כמה גדולים שחברו בדברי אגדה ודרשו בהם כפי השגתם והאריך בזה מאד: הנה אני תמה האריכות הזה למה וכי דברי חז"ל צריכין שבח ומי הוא פתי יסור הנה להחשיך אור גדול וליתן דופי בדברי אגדה וכל דברי בעלי התלמוד כלם ניתנו מרועה אחד ואין בהם דברי ריק ובטל ואם ריק הוא מאתנו הוא לקוצר שכלנו ולחולשת עיני אור השגתנו להשיג מה שרמזו בהם, ובודאי האדם לעצמו כשיש לו פנאי ראוי לחקור בכל כחו גם בדברי אגדה, אבל אני לא אמרתי אלא שאין דרכי להשיב בהם לשואל כי כל דברי רז"ל בדברי אגדה סגורים וסתומים וכלם קשים להבין ואם באנו להשיב בהם אין לדבר סוף ובפרט איש כמוני אשר

עול הרבים עלי די שאני נפנה להשיב בדבר הנוגע למעשה. ומה שכתב שהרשב"א פלפל כמה דברים בדברי אגדה ג"כ לא ידעתי מה הודיעני בזה דבר חדש והרי בעין יעקב הביא הכותב את דברי הרשב"א לרוב ואעפ"כ יראה מעלתו מ"ש הרשב"א עצמו בחידושי למגילה דף ט"ו על מה שכתבו התוס' שאסתר אמרה כאשר אבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך שעכשיו ברצון והקשו התוס' למה לא גירשה מרדכי ותהיה מותרת לחזור לו ותיצו שגט צריך עדים ומיפרסמא מלתא ויודע למלכות, והקשה הרשב"א בחידושי דאכתי קשה למה לא גירשה בכתב ידו ומסיים הרשב"א שבאמת קושיית התוס' אינה מתורצת אלא שאין מתיישבים בדברי אגדה עכ"ל. הרי שהרשב"א כתב שאין מתיישבים בדברי אגדה: והנה הואיל ואנן עסוקים ביה נלע"ד יישוב על קושיית הרשב"א ולא שאני מתיישב בדברי אגדה אלא שהוא דבר הנוגע לדינא. דמהרי"ק בתשובה פסק אשת איש שלהצלת הרבים זינתה אף ששפיר עבדה מ"מ אסורה לבעלה והביא ראייה מאסתר שאמרה כשם שאבדתי מבית אבא כו' והביאו הבית שמואל בס' קע"ח ס"ק ד'. ואני אומר אם לדין יש תשובה שאין ראייה מדברי הגמרא כלל | שאסתר נאסרה על מרדכי ופירוש אחר יש לנו בדברי | הגמרא, ובאמת קושיית הרשב"א חמורה שקושיית התוס'. נשארה למה לא גירשה מרדכי ומה שתירצו התוס' שמעשה גט פרסום הוא שפיר הקשה הרשב"א שהיה לו לגרשה בכתב ידו בלא עדים ולכן אני אומר כאשר נשים לב שעיקר קושיית התוס' על מה שאמרה עכשיו ברצון הקשו למה לא גירשה אבל לא הקשו גם על תחלת לקיחתה לאחשוורוש למה לא גירשה מרדכי להצילה מעון אשת איש וצריך לומר דכיון שנאנסה אין כאן עבירה עליה כלל ולמה גירשה אבל עכשיו שהלכה ברצון ונאסרה על מרדכי הקשו למה לא גירשה. ואני אומר אף בלי הטעם שנאסרה עליו אפילו אם היה מרדכי כהן שאסורה אפילו באונס קשה קושיא זו עכשיו שברצון למה לא גירשה להצילה מעבירה של אשת איש ואף שמותר לה לעבור עבירה זו להציל נפשות כל ישראל מ"מ כיון שעבירה היא והרי אפשר לגרשה ותציל את הכלל בלי עבירה חמורה של אשת איש. ומעתה אני אומר על קושיית הרשב"א שבאמת גירשה מרדכי בכתב ידו כדי להצילה מאשת איש אמנם תינח הגירושין אבל שיחזירנה אח"כ צריך עדים לקידושין וחופה וזה ודאי מיפרסמא מלתא ומתוך כך אמרה שאבדתי ממך שאי אפשר לו להחזירה אבל לא מטעם שנאסרה עליו שבאמת לא נאסרה כלל שגירשה, ולפ"ז שוב אין לנו לימוד לגוף דינו של מהרי"ק שאם זינתה להצלת הרבים שנאסרה על בעלה דאפשר באמת לא נאסרה וגם אסתר אי לאו שגירשה לא נאסרה כלל. ואמנם מדברי רש"י הדבר מוכח שרש"י פירש שם אבדתי ממך שאשת ישראל שזינתה ברצון נאסרה על בעלה ע"ש ממילא מוכח שלא כאשר פירשתי דלפירושי שגירשה מרדכי ובאמת לא נאסרה אלא שלא היה יכול להחזירה בחופה וקידושין מאימת המלכות לא היה צריך רש"י

להקדים דאשת ישראל שזינתה ברצון נאסרה על בעלה דהרי אפילו לא היתה נאסרת לבעלה מ"מ היה מוכרח לגרשה כדי להצילה עכ"פ מעבירה של אשת איש ברצון ושוב לא היה יכול להחזירה מחמת הפרסום ומדכתב רש"י שנאסרה על בעלה מכלל שלא גירשה וקם דינו של מהרי"ק: ומ"מ גוף דין זה שיהיה מותר לאשת איש לזנות ברצון כדי להציל נפשות אינו תורה, ולא ישר בעיני מה שראיתי באיזה תשובה ולפי שאני לעת עתה בכפר לא אוכל לזכור באיזה תשובה וכמדומה אני שהיא תשובת בית יעקב ב] באנשים ונשים שהלכו בדרך וקם עליהם ארכיליסטים אחד בשדה עם חבורת ליסטים שכמותו להרוג את כולם וקמה אשה אחת מהם אשה יפת תואר מאד והתחילה להשתדל עם האיש ראש הליסטים בדברים עד שפתתו בחלקת לשונה שנתאוה לה ונבעלה לו ביער מן הצד ועל ידי כן הצילה את בעלה עם כל הנפשות, ופסק בתשובה ההיא ששפיר עבדה ומצוה רבה עבדה ששדלתו לזה להציל נפשות רק שאעפ"כ נאסרה על בעלה והביא ראיה מאסתר, ג] ואני אומר כיון שאמרו רז"ל בכל מתרפאין חוץ מעז"ז וג"ע וש"ד א"כ כשם שאין מתרפאין בשלש עבירות הללו כך אין מצילין בהם נפשות ואונס דרחמנא שריה באשה שקרקע עולם היא היינו שהיא אנוסה על גוף הביאה אבל היכא שאינה אנוסה על גוף הביאה ואדברה היא משתדלת לזה להציל נפשות לא מקרי קרקע עולם ואשה ואיש שוים ותהרג ואל תעבור ואסתר שאני שהיתה להצלת כלל ישראל מהודו ועד כוש ואין למדין הצלת יחידים מהצלת כלל ישראל מנער ועד זקן מהודו ועד כוש ושם היה בהוראת מרדכי ובית דינו ואולי ברוח הקודש. ד] ויש לי בזה כמה פרטי דינים בקצת להיתר ובקצת לאיסור ואין כאן מקום להאריך בזה: ומה שרצה לומר ללמוד הלכה למעשה מן אגדה ומדברי המדרש במקום שאין הגמרא סותרת לזה וכתב שבירושלמי איתא שאין למדין לא מן הלכות ולא מן אגדות ולא מן התוספות אלא מן הגמרא * ועל זה נשען מעלתו לומר כי היכי דמן התוספות נתבאר בדבריהפוסקים שבמקום שאין בגמרא סתירה לדברי התוספתא למדין ממנה הה"ר מדברי אגדה היכא דלא

מצינו בגמרא סתירה על דברי המדרש למדין מן המדרש דהרי כולו בני בקתא חדא נינהו. ומתוך כך תמה מעלתו במכתבו סימן ג' על התוי"ט ברכות פ"ה משנה ד' בד"ה ואם הבטחנו שלא רצה ללמוד מן המדרש במה שלא מצינו בגמרא סתירה לזה והביא ראיה ללמוד הלכה מן המדרש מן התוס' במסכת ע"ז דף ל"ג ד"ה [כס'] שפסקו דסגי בהדחה ג"פ ממדרש אסתר שהביא דברי המן שאמר לאחשוורוש אם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהם חובטו בקרקע ואינו שותהו ולא עוד אלא שמדיח הכוס ג"פ. ע"כ דברי מעלתו והאריך בזה. ואמנם אני אומר דאף דהירושלמי כללינו יחד מ"מ לאו בחדא מחתא מחתינוהו ומה ענין המדרש אצל התוספתא התוספתא עיקרה להלכות ולזה היה תחלת כוונת מחברם ור' חייא ור'

אושעיא המה יסדוה וכל מגמתם לדיני התורה ולכן במקום שאין סתירה בדברי הגמרא סומכים על התוספתא אבל המדרשים והאגדות עיקר כוונתם על המוסר ועל הרמזים ועל המשלים שבהם והכל עיקר הדת אבל אין עיקר כוונתם על פסקי הלכות לכן אין למדים מהם לפסק הלכה כלל, ויפה כתב תוי"ט שם. ומה שהביא ראיה מן התוס' במסכת ע"ז דף ל"ג שהביא ראיה מן המדרש דסגי בהדחה ג"פ. אני תמה עליו. ולדבריו קשה יותר וכי זה היא דברי בעל המדרש והלא זה הוא דברי המן והמדרש מספר מה שאמר המן וא"כ אתמהא וכי מהמן נלמד פסקי הלכות, אלא שכיון שזה סיפור דברי המן שאמר לאחשוורוש מנהגן של ישראל אנו למדים ממנהגן של ישראל שהוא תורה: ומה שדקדק במכתבו סימן ד' על מאמר חז"ל בפרק חלק דף ק' דהוכיח רב דימי לאביי דלא שכיח באגדות דאמרי במערבא משמיה דרבא ב"מ עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק ש"י עולמות כו'. והקשה מעלתו הלא זה משנה סוף עוקצין אמר ריב"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות וא"כ מה הוצרך להביא מימרא דרבא ב"מ ולא הביא משנה מפורשת, וגם על אביי תמה אם לא ידע מימרא דאמוראי איך לא ידע משנה סוף עוקצין. ג"כ נלע"ד נכון כאשר נדקדק הפרש קטן שיש בין לשון מימרא דרבא ב"מ למאמרו של ריב"ל במשנה שם, דמימרא דרבא ב"מ הוא עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק, וריב"ל במשנה סוף עוקצין אמר עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק. והנה לשון להנחיל שייך אף במה שלא בא לידו כלל ועיין במסכת ב"ב דף קי"ד ע"ב ברשב"ם ד"ה אף האשה את בנה כו' שאף שהבן כבר מת והוא בקבר שייך שמנחלת אותו להנחיל לקרוביו. ואמנם לשון נתינה לא שייך רק במה שבא לידו שם בפרק חלק תמה אביי על אמרם עתיד הקב"ה ליתן להצדיק מלא עומסו ותמה אביי שהיה סבר כיון שהצדיק הוא רק חלק מן העולם איך אפשר לו לקבל יותר מחללו של עולם וכיון שעולם בזרת תכן איך יקבל הצדיק מלא עומסו של הקב"ה. ואביי ידע משנה דעוקצין

והיה סבור שאף שהצדיק אי אפשר לו לקבל יותר מעולם אחד מ"מ שייך שעתידי להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות דהיינו שאם יש לצדיק הזה בנים ובני בנים שאינם צדיקים שיזכו מצד עצמם יקחו חלק אביהם מן אותן ש"י עולמות שהנחיל לו הקב"ה, והוא הצדיק אי אפשר לו לקבל יותר מעולם ומלואו שאין החלק יותר מן הכלל והצדיק חלק מן העולם, ושפיר תמה אביי על אמרם שעתידי הקב"ה ליתן לצדיק מלא עומסו דלשון נתינה לא שייך אלא על מה שנותנים לו ממש ולכן הוצרך להשיב לו מימרא דרבא ב"מ שאמר שעתידי הקב"ה ליתן לכל צדיק ש"י עולמות אמר ג"כ לשון נתינה. דברי אוהבו הד"ש.

16. שבת כ"א. אִתְיָבִיָּה: כָּרַךְ דְּבַר שְׁמִדְלִיקִין בּוּ עַל גְּבִי דְּבַר שְׁאִין מְדִלִיקִין בּוּ — אִין מְדִלִיקִין בּוּ. אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן

בן גמליאל: של בית אבא היו כורכין פתילה על גבי אגוז
ומדליקין. קתני מיהת מדליקין!

בבא בתרא קל: קמיפלגי מר סבר הלכה עדיפא ומר סבר
מעשה רב. **רשב"ם שם.** ומר סבר מעשה רב - כשמורין
לעשות מעשה אז יש לסמוך ולעשותו אבל כשאומר הלכה
כפלוני אין סומכין לעשות כן עד שיאמרו הלכה למעשה
כדלקמן דאי אמר הלכה איכא למימר דדרך למודו אמר
הכי אבל אם בא מעשה לידו הוה מדקדק יותר כדאמרי
בסמוך אין למדין הלכה מפי למוד אבל משהורה לעשות
שוב אין לפשפש אחריו:

(17). **סנהדרין פו.** דאמר ר' יוחנן סתם מתני' ר' מאיר סתם
תוספתא ר' נחמיה סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי ר"ש
וכולהו אליבא דר"ע: **רע"א.**

(18) **טור או"ח תקס"א.** הרואה ערי ישראל בחורבן אומר
על הראשונה שרואה ערי קדשך היו מדבר וקורע ואינו
צריך לקרוע עוד באחרות וכשרואה ירושלים אומר ציון
מדבר היתה ירושלים שממה וקורע וכשרואה בית
המקדש אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר הללך בו
אבותינו היה לשריפת אש וכל מחמדינו היה לחרבה וקורע
ומהיכן חייב לקרוע משיגיע לצופים

שולחן ערוך שם. הרואה ערי יהודה בחורבן אומר ערי
קדשך היו מדבר וקורע [ואינו חייב לקרוע אלא כשמגיע
סמוך להם כמון הצופים לירושלים]: **[ב"י]:** הרואה את
ירושלים בחרבנה אומר ציון היתה מדבר שממה וקורע
וכשרואה בית המקדש אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר
הללך בו אבותינו היתה לשרפת אש וכל מחמדינו היה
לחרבה וקורע ומהיכן חייב לקרוע מן הצופים ואח"כ
כשיראה המקדש קורע קרע אחר וכל קריעה טפח ואם בא
דרך המדבר שאז רואה המקדש תחלה קורע על המקדש
טפח ואח"כ כשיראה ירושלים מוסיף על קרע ראשון כל
שהוא:

צפנת פענח. סוף מכות. גמרא היוו שהגיעו להר הצופים
קרעו בגדיהם גליון עיין מו"ק דף כ"ו] שם סע"א בגמ': אחד
השומע ואחד הרואה כיון שהגיע לצופים קורע וקורע על
מקדש בפני עצמו ועל ירושלים בפני עצמו] ועיין ברכות דף
מ"מ ע"ב ודף נ"ח וכמה מקומות בזה ומה שכתבתי במס'
שמחות בזה.

19*). **רמב"ם הלכות ביאת מקדש פרק ט הלכה א.** זר
שעבד במקדש עבודתו פסולה וחיב מיתה בידי שמים
שנאמר (במדבר יח ז) "והזר הקרב יומת" מפי השמועה
למדו שאין חיב זה אלא לקרב לעבודה. והיכן הזהיר עליו
וזר לא יקרב אליכם. אי זהו זר כל שאינו מזרע אהרן

הזכרים שנאמר (ויקרא א ח) "וערכו בני אהרן". והקטירו
בני אהרן. בני אהרן ולא בנות אהרן:

במדבר פרק א פסוק נא. ובנסע המשכן יורידו אותו הלויים
ובחנת המשכן יקימו אותו הלויים והזר הקרב יומת: **רש"י**
ד"ה יומת. בידי שמים.

(20). **ויקרא פרק טז פסוק ב.** ויאמר יהוה אל-משׁה דבר
אל-אהרן אחיך ואל-יבא בכל-עת אל-הקדש מבית לפרכת
אל-פני הכפרת אשר על-האֹהֶן ולא ימות כי בעֲנֵן אֲרָאָה
על-הכפרת:

(21). **ערוך לנר מכות ד"ה.** בגמרא **לכך אני משחק,** דכתיב
ואעידה לי עדים נאמנים. דקדק המהרש"א איך שחק ר"ע
על מה שאמר הנביא על זה דוה לבנו וגו' על הר ציון
ששם ע"ש. אכן ע"פ דברינו הנ"ל ששועל זה היה מרמז
ליצה"ר דשנאת חנם, י"ל דהנביא היה מקונן על שועלים
הלכו בו, כשהשועלים הלכו בהר ציון, אבל ר"ע ראה שועל
יוצא מבית קדש הקדשים והבין הרמז שיפרוש היצר הרע
מישראל כמו שרמז זה בבית ראשון הדמות גור אריה
שיצא מבית קדש הקדשים שפרש ופסק יצר הרע דע"ז,
על דרך הכתוב מהרסיך ומחריבין ממך יצאו, ולכן שחק
שראה בזה בשורה טובה:

(22) **ברכות ז.** ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: כל דבור ודבור
שיצא מפי הקדוש ברוך הוא לטובה, אפילו על תנאי — לא
חזר בו.

(24). **קידושין מ:** וכבר היה רבי טרפון זקנים מסובין בעלית
בית נתזה בלוד נשאלה שאילה זו בפניהם תלמוד גדול או
מעשה גדול נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול נענה ר"ע
ואמר תלמוד גדול נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד
מביא לידי מעשה.

(25). **בראשית רבה פרק כ ז.** פילוסופוס אָחַד בָּקֵשׁ לִידַע
לְכַמָּה הִנָּחֵשׁ מוֹלִיד, כִּיִּן שָׁרָאָה אוֹתָם מִתְעַסְקִין זֶה עִם זֶה,
נִטְלָן וְנִתְנָן בְּחִבִּית וְהִיא מְסַפִּיק לָהֶם מְזֻנּוֹת עַד שְׁלִידוֹ, כִּיִּן
שָׁעֲלוּ הַזְּקֵנִים לְרוּמִי, שָׁאַל אֶת רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אָמַר לוֹ לְכַמָּה
הִנָּחֵשׁ מוֹלִיד, וְלֹא יָכוֹל לְהַשִּׁיבוֹ, וְנִתְפַּכְּרָמוּ פָּנָיו, פָּגַע בּוֹ רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ וּפָנָיו חוֹלְנִית, אָמַר לוֹ לָמָּה פָּנֶיךָ חוֹלְנִית, אָמַר לוֹ
שָׁאַלָה אַחַת נִשְׁאַלְתִּי וְלֹא יָכַלְתִּי לְהַשִּׁיבוֹ, אָמַר לוֹ מַה הִיא,
אָמַר לְכַמָּה נָחֵשׁ מוֹלִיד, אָמַר לוֹ לְשִׁבְעַ שָׁנִים, אָמַר לוֹ מִנָּא
לָךְ, אָמַר לוֹ הֶפְלַב חַיָּה טְמֵאָה וּמוֹלִיד לְחַמִּישִׁים יוֹם, וּבִהְמָה
טְמֵאָה יוֹלְדָת לְשָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, וְכָתִיב אֲרוּר אֲתָה מִכָּל
הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה, וְכָשֶׁם שֶׁהַבְּהֵמָה אֲרוּרָה מִן הַחַיָּה

שְׂבָעָה, כִּי נָחַשׁ אָרֹר מִהִבְהֶמָּה שְׂבָעָה. כִּמְפָנִי וְמִשָּׂא סֶלֶק
וְאָמַר לִיָּהּ, הִתְחִיל מִטִּיחַ רֹאשׁוֹ לִכְתֹּל, אָמַר כָּל מֶה
שֶׁעָמַלְתִּי שְׂבַע שָׁנִים בָּא זֶה וְהוֹשִׁיטוּ לִי בְקָנָה אֶחָד.

מסכת מעשר שני פרק ה משנה ט. מִי שֶׁהָיוּ פְּרוּתָיו רְחוּקִים
מִמָּנֹה, צָרִיךְ לִקְרֹא לָהֶם שֵׁם. מַעֲשֵׂה בְּרַבָּן גְּמְלִיאֵל וְהַזְקָנִים
שֶׁהָיוּ בְּאֵין בְּסָפִינָה, אָמַר רַבָּן גְּמְלִיאֵל, עֲשׂוּר שְׂאֵנִי עֲתִיד
לְמוֹד, נָתַן לִיהוֹשֻׁעַ, וּמִקוֹמוֹ מְשַׁכֵּר לוֹ. עֲשׂוּר אַחֵר שְׂאֵנִי
עֲתִיד לְמוֹד, נָתַן לְעִקְיָבָא בֶן יוֹסֵף שֶׁיִּזְכֶּה בּוֹ לְעַנְיִים, וּמִקוֹמוֹ
מְשַׁכֵּר לוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, עֲשׂוּר שְׂאֵנִי עֲתִיד לְמוֹד נָתַן
לְאַלְעָזָר בֶּן עֲזָרְיָה, וּמִקוֹמוֹ מְשַׁכֵּר לוֹ. וְנִתְקַבְּלוּ זֶה מִזֶּה שְׁכָר:

סוכה מא: וּמַעֲשֵׂה בְּרַבָּן גְּמְלִיאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן
עֲזָרְיָה וְרַבִּי עִקְיָבָא שֶׁהָיוּ בְּאֵין בְּסָפִינָה וְלֹא הָיָה לוֹלֵב אֶלָּא
לְרַבָּן גְּמְלִיאֵל בִּלְבַד שֶׁלְּקַחְהוּ בְּאַלְפָּה זֹז נִטְלוּ רַבָּן גְּמְלִיאֵל
וְיֵצָא בּוֹ וְנִתְּנוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּמִתְּנָה נִטְלוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְיֵצָא בּוֹ
וְנִתְּנוּ לְרַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן עֲזָרְיָה בְּמִתְּנָה נִטְלוּ רַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן
עֲזָרְיָה וְיֵצָא בּוֹ וְנִתְּנוּ בְּמִתְּנָה לְרַבִּי עִקְיָבָא נִטְלוּ ר"ע וְיֵצָא בּוֹ
וְהַחֲזִירוּ לְרַבָּן גְּמְלִיאֵל לְמַה לִּי לְמִימַר הַחֲזִירוּ מִלְתָּא אֲגַב
אוֹרְחִיָּה קָא מִשְׁמַע לָן מִתְּנָה עַל מִנְתָּ לְהַחֲזִיר שְׁמָה מִתְּנָה.

הגדה של פסח (קהת) מעשה בר"א ור"י ור"ב "ע"ר ור"ב
ור"ט. מְקַדִּים רַבִּי אֲבָ"ע לְרַע"ק מִפְּנֵי שֶׁהִ' מִמִּשְׁפַּחַּ מִיּוֹחֶסֶת
וְנִשְׂאִי (תוֹס' כְּתוּבוֹת שם). וי"ל דֵּהָא שְׁמַקְדִּים רַע"ק לְר"ט
(וְכַוְשִׁית הַתוֹס' בַּע"ז שם) הוּא מִפְּנֵי שֶׁאִירַע זֶה בְּבִנֵּי בְּרַק
שְׁרַע"ק הוּא מֵרָא דִּתְרַא שֵׁם (סְנֵהדְרִין לֵב, ב). וְכִי"ז אִינוּ
מִקְדִּימוּ לְר' יְהוֹשֻׁעַ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְר"א, כִּי ר"י ה' רְבוּ שֶׁל
רַע"ק, מִשָּׂא"כ ר"ט שֶׁאֵף שֶׁהִ' רְבוּ אֲבָל אַח"כ (כִּי י"ל, וְבִזָּה
יֻבֵּן בְּטוֹב הַש"ס כְּתוּבוֹת פ"ד, ב) נַעֲשֶׂה חֲבֵרוֹ (רֹאה סה"ד
מַע' ר"ט וּש"ג). לֵאחֲרַי זְמַן מִצְאֵתִי י"מ הַסֵּדֶר ע"פ מַרְז"ל
(בְּרֻכּוֹת מו, ב וְתוֹסַפְתָּא שֵׁם) סֵדֶר הַסִּיבָה גְּדוֹל בְּאַמְצַע שְׁנֵי
לוֹ לְמַעֲלָה הִימְנוּ שְׁלִישִׁי לוֹ לְמַטָּה הִימְנוּ. וְעַפ"ז הַסִּיבָה כֵּאֵן
הַנִּשְׂאִי בְּאַמְצַע ר"א וְר"י - רְבוּתִיו שֶׁל רַע"ק - לְמַעֲלָה
מִהַנִּשְׂאִי, וְרַע"ק וְר"ט לְמַטָּה הִימְנוּ. וּמִזְכִּירִים בְּהַגְדָּה כְּסֵדֶר
שֶׁהָיוּ מְסוּבִים (מֵאִיר עֵין עַל הַגֶּשֶׁ"פ)

סנהדרין. קא: אִמְרוּ רַבֵּה בְּרַבְרָה בְּרַבְרָה כִּשְׁחַלָּה ר' אֲלֵעָזָר
נִכְנְסוּ תַלְמִידָיו לְבַקְרוֹ אָמַר לָהֶן חֲמָה עֲזָה יֵשׁ בְּעוֹלָם
הַתְּחִילוּ הֵן בּוֹכִין וְרַבִּי עִקְיָבָא מִשְׁחַק אָמְרוּ לוֹ לְמָה אַתָּה
מִשְׁחַק אָמַר לָהֶן וְכִי מִפְּנֵי מָה אַתֶּם בּוֹכִים אָמְרוּ לוֹ אֲפֻשֶׁר
סֵפֶר תּוֹרָה שְׁרוּי בְּצַעַר וְלֹא נִבְכָּה... ת"ר כִּשְׁחַלָּה ר' אֲלֵעָזָר
נִכְנְסוּ אַרְבַּעַה זָקָנִים לְבַקְרוֹ ר' טְרַפּוֹן וְר' יְהוֹשֻׁעַ וְר' אֲלֵעָזָר
בֶּן עֲזָרְיָה וְר' עִקְיָבָא...

(26). ילקוט. ספרי. איכ"ר. עיין הערה 12. **ראש השנה כה ה.**
אִמְרוּ רַבֵּה בְּרַבְרָה בְּרַבְרָה כִּשְׁחַלָּה ר' אֲלֵעָזָר נִכְנְסוּ תַלְמִידָיו
לְבַקְרוֹ אָמַר לָהֶן חֲמָה עֲזָה יֵשׁ בְּעוֹלָם הַתְּחִילוּ הֵן בּוֹכִין וְרַבִּי
עִקְיָבָא מִשְׁחַק אָמְרוּ לוֹ לְמָה אַתָּה מִשְׁחַק אָמַר לָהֶן וְכִי
מִפְּנֵי מָה אַתֶּם בּוֹכִים אָמְרוּ לוֹ אֲפֻשֶׁר סֵפֶר תּוֹרָה שְׁרוּי
בְּצַעַר וְלֹא נִבְכָּה א"ל רַבִּי תְּרִשִׁינִי לֹמַר לְפָנֶיךָ דְּבַר אֶחָד
שֶׁלְּמַדְתִּי אָמַר לוֹ אָמַר אָמַר לוֹ הִרִי הוּא אוֹמֵר (וִיקְרָא כג),

(ב) אַתֶּם אַתֶּם אַתֶּם ג' פַּעֲמִים אַתֶּם אֲפִילוּ שׁוֹגְגִין אַתֶּם
אֲפִילוּ מְזִידִין אַתֶּם אֲפִילוּ מוֹטְעִין בִּלְשׁוֹן הַזֶּה אָמַר לוֹ
עִקְיָבָא נַחֲמַתְנִי נַחֲמַתְנִי:

(27) עקידת יצחק עיין הערה 3.

(28). עיין הערה 12.

(29). ברכות. ס: כִּי הָא דְרַבִּי עִקְיָבָא דִּהְוָה קְאָזִיל בְּאוֹרְחָא.
מְטָא לְהֵיכָל מִתָּא, בָּעָא אוֹשְׁפִיזָא לֹא יְהִי לִיָּהּ. אָמַר: "כָּל
דְּעֵבִיד רַחֲמֵנָא — לְטָב". אָזַל וְכַתְּבָא, וְהָוָה בְּהִדְיָה
תְּרַנְגוּלָא וְחִמְרָא וְשִׁרְגָא. אָתָּא זִיקָא פְּגִיָּה לְשִׁרְגָא. אָתָּא
שׁוּנְרָא אֲכָלִיה לְתִרְנְגוּלָא. אָתָּא אֲרִיָּה אֲכָלִיה לְחִמְרָא. אָמַר:
"כָּל דְּעֵבִיד רַחֲמֵנָא — לְטָב". בִּיָּה בְּלִילְיָא אָתָּא גִּיּוֹסָא,
שְׁבִיָּה לְמִתָּא. אָמַר לָהּ: לֹא אֲמַרִי לָכוּ כָּל מָה שֶׁעוֹשָׂה
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַכֹּל לְטוֹבָה.

(30). סנהדרין. עיין הערה 25.

(31). טור או"ח סימן ר"ל לְעוֹלָם יֵהָא אָדָם רָגִיל לֹמַר כָּל מָה
דְּעֵבִיד רַחֲמֵנָא לְטָב עֵבִיד: הַנִּנִּי חוֹזֵר לְסִדֵּר הַיּוֹם: שׁוֹלְחַן
עֲרוּךְ שֵׁם. לְעוֹלָם יֵהָא אָדָם רָגִיל לֹמַר כָּל מָה דְּעֵבִיד רַחֲמֵנָא
לְטָב עֵבִיד:

(32). רמב"ם פירוש המשניות פרק ה משנה ט. חִיבֵי אָדָם
לְבָרֵךְ עַל הָרַעָה כְּשֶׁם שֶׁמְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה כו': מָה שֶׁאָמַר
כְּשֶׁם שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה רוֹצֵה לֹמַר לְקַבֵּל אוֹתוֹ
בְּשִׂמְחָה וְלֵב טוֹב וְלִכְבוֹשׁ כְּעֶסֶו וְיִטְיָב נִפְשׁוֹ כְּשִׁיבָרֵךְ דִּין
הָאִמֶּת כְּמוֹ שִׁיעֶשֶׂה בְּשַׁעֲרֵי שִׁיבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמְטִיב וְכִמּוֹ שֶׁהָיוּ
אוֹמְרִים הַחֲכָמִים בְּרֹב דְּבָרֵיהֶם כָּל מָה דְּעֵבִיד מִן שְׁמִיא
לְטָב.

רמב"ם הלכות ברכות פרק י הלכה ג. שְׁמַע שְׁמוּעָה טוֹבָה
מִבְּרַךְ בְּרוּךְ אַתָּה יי' אֱלֹהֵינוּ מְלַךְ הָעוֹלָם הַטּוֹב וְהַמְטִיב.
שְׁמַע שְׁמוּעָה רָעָה מִבְּרַךְ בְּרוּךְ דִּין הָאִמֶּת. וְחִיבֵי אָדָם לְבָרֵךְ
עַל הָרַעָה בְּטוֹב נִפְשׁ כְּדָרֵךְ שְׁמִיבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה בְּשִׂמְחָה
שְׁנֵאֲמַר (דְּבָרִים ו ה) "וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי' אֱלֹהֶיךָ" וְגו' (דְּבָרִים ו
ה) "וּבְכָל מְאֻדְךָ". וּבְכָל אֲהָבָה הִתְרַחֵם שְׁנֵאֲמַר יי' בְּהַשְׁפִּיל
בְּעֵת שֶׁיִּצְרָ לוֹ יוֹדָה וְיִשְׁבַּח בְּשִׂמְחָה:

טור סי' רכב ס' ג. מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה הַטּוֹב וְהַמְטִיב אַע"פ
שִׁירָא שְׁמָא יָבֵא לוֹ רַעָה מִמֶּנָּה כְּגוֹן שְׁמִצָּא מִצִּיאָה אַע"פ
שִׁירָא שְׁמָא יִשְׁמַע לְמֶלֶךְ וְיִקַּח כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְעַל הָרַעָה בְּרוּךְ
דִּין הָאִמֶּת אַע"פ שִׁיבָא לוֹ טוֹבָה מִמֶּנָּה כְּגוֹן שְׁבָא שְׁטָף עַל

שדהו אע"פ שכשיעבור השטף היא טובה לו שהשקה שדהו מ"מ עתה רעה היא לו:

שולחן ערוך שם. חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלימה ובנפש חפצה כדרך שמברך על הטובה כי הרעה לעובדי השם הוא שמחתם וטובתם כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם שהוא שמחה לו:

רמב"ם שם פרק י הלכה כו. כָּלֵלוּ שֶׁל דָּבָר לְעוֹלָם יִצָּעַק אָדָם עַל הָעֵתִיד לְבוֹא וַיִּבְקֹשׁ רַחֲמִים וַיִּתֵּן הוֹדָיָה עַל מַה שֶּׁעָבַר וַיּוֹדֶה וַיִּשְׁבַּח כְּפִי כחו. וְכָל הַמְרַבֶּה לְהוֹדוֹת אֶת יי' וּלְשַׁבְּחוֹ תָמִיד הָרִי זֶה מְשַׁבַּח:

(33) עיין הערה 12.

(34) **שבת יד:** דִּתְנִינָא: יוֹסִי בֶן יוֹעָזָר אִישׁ צְרִידָה וַיּוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם גָּזְרוּ טוּמְאָה עַל אֶרֶץ הָעַמִּים וְעַל כָּלִי זְכוּכִית. שִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטְח תִּיקֵן כְּתוּבָה לְאַשָּׁה, וְגָזַר טוּמְאָה עַל כָּלִי מִתְּכֹת. שְׁמַאי וְהֵלֵל גָּזְרוּ טוּמְאָה עַל הַיָּדִים!

נזיר נד: ד"ה ארץ העמים על אורא גזרו - כגון מהלך בשידה תיבה ומגדל גדולות יותר ממ' סאה שאין מקבלין טומאה או על גשר ארץ העמים או הנכנס בקרון או בספינה שהחמירו בה יותר מבאהל המת כדי שלא יצא מארץ לחו"ל או דלמא משום גושא דוקא המאהיל על גושא גזרו כמי שמאהיל על המת מפני מתי מבול או מפני רוב מישראל שנהרגו בחו"ל אבל הנכנס בשידה תיבה ומגדל או בקרון או בספינה לא והא דמשמע בפ"ק דשבת (ד' טו): דגזרו על גושא ועל אורא התם ה"פ בין לנוגע בגושא בין מאהיל על גושא בלא שום הפסק לגושא [אבל] בבא בשידה תיבה ומגדל שיש הפסק לא איירי והקשה הרב ר' יעקב מאורליינ"ש דתנן בפ"ק דאהלות ואלו מטמאין במגע ובמשא ולא באהל ארץ העמים ובית הפרס כו' והכא משמע דפשיטא לן דמטמא באהל כי מאהיל מיהא על גושא בלא הפסק שידה תיבה ומגדל ותירץ דהתם מיירי בגושא הבא מארץ העמים לא"י ור"ת אומר דהיא נשנית קודם גזרה אחרונה דשבת דאמר התם (בפ"ק דשבת שם) דמעיקרא לא גזרו על אורא ולא כלום ועי"ל דאינו מטמא עד שיכנס שם ראשו ורובו כדמשמע בשלהי סוגיא ולא כשמכניס ידו לבד דאילו באהל המת מטמא אפי' במכניס ידו:

(35) **צפת פענח.**

פירוש רש"י. ברכות מט: ד.ה. אם עבר צופים - מקום שיכול לראות בהמ"ק:

פסחים מט. ד"ה אם עבר צופים - שם כפר שיכול לראות בית המקדש משם:

ברכות סא. ד"ה. מן הצופים - מקום שיכולין לראות משם הר הבית ומשם והלאה אין יכולין לראותו.

תוס' ברכות מט: ד"ה אם עבר צופים - פירש"י בפסחים (פ"ג ד' מט.) מקום ששמו צופים ול"נ דא"כ ה"ל למימר וכמדנתו לכל רוח כדקאמר התם [צג:] גבי מודיעים ולפנים אלא י"ל שאינו מקום וצופים הוי לשון ראייה וה"פ אם הרחיק מירושלים כ"כ שאינו יכול לראות ירושלים שורפו במקומו:

שולחן ערוך רבינו מהדו"ק ס' ג ס"א המטיל מים מן הצופים (פ"י כל מקום סביבות ירושלים שיכולין לראות את בית המקדש משם ומשם ואילך אין יכולים לראות נקרא אותו מקום צופים) ולפנים לא יטיל ופניו ממש כלפי הקודש אלא יחזיר פניו לצד אחר מעט.

שיח יצחק מכות. עיין בסוף

דקדוקי סופרים מכות. כיום שהגיעו להר (להר הצופים)

(36) **חדר"ג סוף מכות.** ומ"ש לכך אני משחק מה לעוברי כו' דודאי גם רע"ק מודה דיש להצטער על חורבן הבית כמ"ש כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה כו' אבל אמר מה שאתם מצטערים עתה על חורבן הבית.

(37) **ישעי' פרק י פסוק לד.** וְנִקְחָה סִבְכֵי הַיָּעַר בְּפִרְזָל וְהִלְבֵּנוּן בְּאַדְמֵי יָפוֹל:

(38) **ב"ק פג:** בושת הכל לפי המבייש והמתבייש:

(40) **עץ יוסף על עין יעקב מכות.** א"ל עובדי כוכבים הללו כו'. ר"ל ארם שהחריבה בית מקדשנו גדלה והצליחה בשתים אחד שבית תפלתם נבנה על תלו שיכולים לבא שם להשתחוות לעצביהם. והשניה שהם יושבים בטח ושאנו ושלוה והשקט. ואין הקב"ה נוקם מהם נקמתו. ואינו זוכר להם את יום ירושלים להנקם מהם אשר עשו בביתו. אדרבה השפע נתרבה עליהם בלי שיעור. ועי"ז ג"כ יכולים לעבוד לעצביהם בשלימות. ובישראל הוא להיפך אל היפך שנחרב בית המקדש. ואם בית המקדש חרב ושפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים כדי להציל את ישראל. היה להם לישראל לפחות להנצל מכמה הרפתקי דעדו עליהו. אך על צרות גופינו אין אנו בוכים רק עיקר בכיתנו שבית הדום רגלי אלהינו היה לשריפת אש ומדור לחיות השדה. ואין חילול השם גדול מזה:

41. דברי הימים א פרק כג פסוק י"ג בְּנֵי עֶמְקֶם אֶהְיֶה וּמִשָּׁה וַיִּבְדֹּל אֶהְיֶה לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא וּבָנָיו עַד-עוֹלָם לְהַקְטִיר לִפְנֵי יְהוָה לְשִׁרְתּוֹ וּלְבָרָהּ בְּשִׁמּוֹן עַד-עוֹלָם:

ויקרא כ"א י-טו. והכהן הגדול מאֲחִיו אֲשֶׁר-יוֹצֵק עַל-רֹאשׁוֹ שִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת-יָדָיו לְלַבֵּשׁ אֶת-הַבְּגָדִים אֶת-רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבִגְדָיו לֹא יִפְרֹם. יא. וְעַל כָּל-נִפְשֶׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבָיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא: יב. וּמִן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיו כִּי נִזְר שִׁמּוֹן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה: י"ג. וְהָיָה אֲשֶׁה בְּבִתּוּלָהּ יָקָח: יד. אֲלִמְנָה וּגְרוּשָׁה וְחִלְלָה זֶנֶּה אֶת-אֵלֶּה לֹא יִקַּח כִּי אִם-בְּתוּלָה מֵעַמּוּז יִקַּח אֲשֶׁה: טו. וְלֹא-יִחַלֵּל זֶרַעוֹ בְּעַמּוּז כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשׁוֹ: (פ)

תורת כוהנים [א] "והכהן הגדול מאחיו" -- שיהא גדול מאחיו בנוי, בעושר, בכח, בחכמה, ובמראה. אין לו מנין שיגדלוהו משל אחיו? תלמוד לומר "הגדול מאחיו" -- שיהא גדול מאחיו.

42. הגהות פערלא למנחת חינוך ????? תורת כוהנים ויקרא פרק י"ט פסוק יד. "ולפני עור לא תתן מכשול" -- לפני סומא בדבר. בא אמר לך "בת איש פלוני מה היא לכהונה?" אל תאמר לו כשרה והיא אינה אלא פסולה. היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר לו "צא בהשכמה" שיקפחוהו לסטים, "צא בצהריים" בשביל שישתרב, אל תאמר לו "מכור את שדך וקח לך חמור" ואת עוקף עליו ונוטלה הימנו. שמא תאמר "עצה טובה אני נותן לו!" והרי הדבר מסור ללב שנאמר "ויראת מאלקיך אני ה'".

רש"י. שם ד"ה. ולפני עור לא תתן מכשול. לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו.

ליקוטים בפסקי דינים להצ"צ ולפני עור. פ"ב דפסחים (דכ"ב ע"ב) מניין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר כו' ועיין בסמ"ג בלאוין סי' קס"ח שהאריך קצת בזה וז"ל או אפי' יודע ואינו יכול לעשות איסור זה ובא חבירו והמציא לו עובר בלפני עור כו' עד דקאי בתרי עברא דנהרא כו'. והוא מהש"ס פ"ק דעכומ"ז (ד"ו ע"ב) הב"ע דקאי כו'. ובתוס' שם סד"ה ומניין. ומיירי בדקאי כו' וכ"כ הרא"ש שם. ובסה"ת סי' קל"ד ויש להתיר מטעם כו' דהא גבי לא יושיט כו'. דוקא כו' שלא היה יכול. והתוספות פ"ק דשבת תחלת (דף ג') כתבו מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא כו'. וכ"כ בפסקי תוספות שם אות א' צריך להפריש כו' ובהרא"ש שם סי' א' דהא אפילו קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו כש"כ גדול שלא יסייע לו כו' וע' בטוש"ע א"ח סי' שמ"ג. ויש לעיין היכא שקרוב שא"א להפרישו. אם זה מותר לסייעו כדי שיהיה להמסייע טובה מזה: עוד דרשו רבותינו בת"כ פ' קדושים ספ"ג מלאו זה הבא לשאול עצה ממך תן לו עצה הוגנת עכ"ל: פ"ק דמ"ק (ד' ה' ע"א)

ומציינין את הקברות. אביי אמר מהכא ולפני עור לא תתן מכשול. כלומר עשו דבר על הטומאה שלא יהיו נכשלים בה נושאי תרומה וטהרות עכ"ל: כר פ"ג ד"ז ע"א לפני עור לא תתן מכשול. במכה לבנו הגדול הכתוב מדבר. ופרש"י דכיון דגדול הוא שמא מבעט באביו והו"ל איהו מכשילו עכ"ל: פ"ח דנדרים (דס"ב ע"ב) רב אשי הוה ליה ההוא אבא (יער) זבניה לבי נורא. (מכרו לעובדי האש שמציתין את האור בבית עבודת כוכבים שלהן) א"ל רבינא לר"א האיכא לפני עור לא תתן מכשול. א"ל רוב עצים להסקה ניתנו (וכיון דאיכא למיתלי שקנו לדבר היתר תלינן הרא"ש והר"ן). ועיין רמב"ם פ"ט מה' עכומ"ז ה"ו. ובי"ד סימן קנ"א משמע קצת כל היכי דאיכא למיתלי בהתירא תלינן אע"ג דליכא רובא להתירא ע"ש בב"י סד"ה דלא אסרינן אלא בבהמה טהורה. וע' בגמרא פרק לפני אידהן (דט"ו ע"ב) ובתוספות שם ד"ה רבה וד"ה רהט. ושם (סע"א) בפרש"י ותוס' ד"ה אימור לשחיטה. וע' בהרא"ש שם סי' ט"ז משמע שרש"י ס"ל מספיקא תלינן לקולא ואין כן דעת הרמב"ן ורב האי. א"כ אם ב' הענינים יבואו כאי היינו שהוא בענין שגם אם זה לא יקנה יוכל למצוא לו קונים הרבה. אע"ג דמ"מ יש איסור דרבנן מ"מ אם הוא ג"כ דאיכא למיתלי בהתירא תלינן וכ"כ הגר"א סי' קנ"א ס"ד: פ"ק דקדושין (דל"ב ע"א) ודילמא רתח (ואמר לאבוא מידי בריתחי') וקא עבר (רב הונא) אלפני עור לא תתן מכשול. (שגורם לבנו לחטוא) ומשני דמחיל ליה ליקריה. וכ' התוס' וצ"ל שהודיעו קודם לכן שלא יהא כמו נתכוון כו'. ולולי דבריהם י"ל דכיון שיש ספק שקול שמא לא ירתח הבן ולא יאמר מאומה לאביו. אלא שבאיסור דאורייתא לא סמך ע"ז. אבל כיון דמחל ליקריה אף שמ"מ יש איסור כמו נתכוון כו' ועלה בידו כו' בכה"ג סמך להקל אספק הקרוב דלא ירתח כלל: פא"ג (דע"ה ע"ב) ואלו עוברין בל"ת המלוה והלוה כו' ומשום ולפני עור וע"ש בתוס' ד"ה ערב. משמע הלוה עובר לעולם אף שהי' מוצא ללות לאחר. ויש לדחות דבלוה אף שהי' מוצא אחר מ"מ י"ל שהי' לו עוד מעות להלררת:

43. עץ יוסף. א"ל מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת. ומשמע דמכ"ש שאינו יוכל שום דבר טמא וחיצוני לדור שם. וכאן שועלים הלכו בו (שאע"פ שבהמ"ק חרב. מ"מ סבורים היו שעדיין רושם הקדושה שם בבית קודש הקדשים. מקום שלא נכנס שם כה"ג כי אם ביוה"כ. ובדאי אין כח לדור אצל השכינה דהיינו בבית ק"ק שום חיה ועוף) ואע"פ שמעולם קראנו מקרא זה. היינו סבורים שיתקיים הפסוק הזה בשאר מקומות של הר ציון ולא בבית ק"ק ממש. אבל עכשיו ראינו שעליו על בית קודש הקדשים נתקיים פסוק זה על הר ציון וגו' א"כ איך לא נבכה:

44. עץ יוסף. הייתי מתיירא שמא לא תתקיים נבואתו של זכריה. צ"ע הא מעולם לא יצא דבר מפי הקב"ה לטובה וישוב אחור. וא"כ איך אמר שאם יבטלו דברי אוריה יבטלו

רשי. ב"ב טו: ד"ה. והאתונות רועות [וגו'] - ע"י הבקר דריש ליה לקרא שאוכלת חזיז מתלם המענה שהזרע צומח בשעתו:

50. מהרש"א חדא"ג שבת קלט. לפיכך כו' פורעניות כו'. מפירש"י נראה דמלת לפיכך קאי אדלעיל אג' עבירות שזכר ולא משמע כן גם יש לדקדק במה שאמרו אלא שתלו בטחונם במי שאמר כו' הול"ל לישנא דקרא שבטחו בה' כדכתיב ועל ה' ישענו ונראה ע"פ מה שכתבנו בריש פ"ק דב"ק שפורענות אש היא הקשה שבכל פורענות שמכלה את הכל וע"ז אמר כמעט כסדום היינו וגו' ע"ש באורך ולזה אמר שכל פורעניות וכו' היינו פורעניות אש הכולל כל פורעניות שהוא מכלה הכל לא באה אלא בשביל דיינים כמו שהיה בסדום כמפורש פ' חלק והוא הטעם שהדין ישר הוא קיומו של עולם וההיפך המעוות משפט הוא מהרס קיומו של עולם והיה ראוי לבא עליהם פורענות זה המכלה הכל אלא לפי שבטחו במי שאמר והיה העולם דהיינו כיון שבראו באמירה יקיימו ג"כ הוא גם אם אנו מעוותים המשפט לפיכך ר"ל שתלו מיהת בטחונם בו מביא הקב"ה עליהם ג' פורעניות על ג' עבירות לא בכליון גמור כמו בסדום דהיינו ציון שדה תחרש ויהיה ראוי לזריעה וירושלים לעיים והר הבית לבמות יער שיהיה מיהת דבר הצומח ולא כליון גמור כמו בסדום שנאמר בו וה' המטיר וגו' גפרית ואש וגו' ויהפוך את הערים וגו' וצמח האדמה וק"ל:

51. זוהר חלק ג עמוד רצו: אלא ההוא דאקרי חסד, ועייל בקדש הקדשים, ומתבססות נוקבא. ומתבססות הא קדש הקדשים בגו' לגו, אקרי ציון. ציון וירושלם, תרין דרגין אינון, חד רחמי, וחד דינא. ציון, דכתיב, (ישעיהו א': כ"ז) ציון במשפט תפדה. ירושלים, דכתיב, (ישעיהו א': כ"ז) צדק ילין בה כמה דאוקימנא.

52. לקוטי שיחות חלק ו' ע' 167 הערה 34. 34. ועפ"י מ"ש בתוספתא ברכות ספ"א : שאין שכינה חוזרת עד

שתעשה הר . מאימתי משנעקרו יסודותי ממנה", י. שאדרבה : דוקא עי"ז שהחורבן ה' באופן דערו ערו עד היסוד בה" - יותר מבבית ראשון - נשאר המקום בקדושתו" (צפנת פענח להרגוזובי - הובא במפענח צפונות" ע' קמא). ובזה יובן גם מה שאמר ר"ע (סוף מס' מכות) תלה הכתוב נבואתו של זכרי' נבואתו של אורי', באורי' כתיב (מיכה ג, יב) לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו' בזכרי' כתיב כו' - " דלכאורה, הרי כו"כ פסוקים מדברים אודות החורבן, ולמה בחר בפסוק זה דוקא - כי בציון שדה תחרש" מרומזים בי הענינים : (א) גודל החורבן ואופנו - שלא נשאר מאומה, וכמו שדה שאין בה שום בנין גם לא

דברי זכריה. דהא אפשר שיתבטל. שמלבד שהיא מוכחשת מעצמה כנזכר. הנה היא מוכחשת שאין הב' עדים בזמן א' שאוריה היה במקדש ראשון בימי יהויקים כמ"ש בירמיה סימן כד. וזכריהו במקדש שני. שהוא זכריהו בן ברכיה שניבא בשנת ב' לדריש נמצא העדות מתחלפות בעניינים ובזמנים. ואין זה משפט העדים הנאמנים בעדותן. לזה משיב ר"ע ואומר אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה כו' כוון לומר שאע"פ שהמפורסם בדברי אוריה הוא פורענות וזה גורם הכחשה גדולה בינו לבין זכריה. הנה לפי האמת נבואת אוריה בשורה טובה יחשב כיון שהוא גורם קיום יעוד נבואת הטוב של זכריה. ולכן הוה עדותן מכוונת כיון שזו הכנה לזו:

45. דברים. יא. יד. ונתתי מטר-ארצכם בעת יורה ומלקוש ואספת דגנה ותרשף ויצהרה:

47. תורת כוהנים כו מעשה בימי שמעון בן שטח בימי שלמניציה (ס"א שלמנו) המלכה שהיו גשמים יורדים מלילי שבת ללילי שבת עד שנעשו חטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים ועדשים כדינרי זהב; וצורו מהם חכמים והניחום דוגמא לדורות הבאים להודיע כמה חטא גורם. לקיים מה שנאמר (ירמיהו ה, כה) "עונותיכם הטו אלה וחסאתיכם מנעו הטוב מכם".

תענית כג. שכן מצינו בימי שמעון בן שטח שירדו להם גשמים בלילי רביעיות ובלילי שבתות עד שנעשו חטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים ועדשים כדינרי זהב וצורו מהם

48. עמוס פרק ט פסוק יג. הנה ימים באים נאם יהוה ונגש חורש בקציר ודרה ענבים במשך הזרע והטיפו ההרים עסיס וכל הגבעות תתמוגגנה:

יל"ש שם. וכן עמוס אומר שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שומרון וגו', חזר ואמר להם דברי נחומים.

תענית ה. אמר להם נביא לישראל צאו וזרעו אמרו לו מי שיש לו קב חטים או קבים שעורין יאכלנו ויחיה או יזרענו וימות אמר להם אעפ"כ צאו וזרעו נעשה להם נס ונתגלה להם מה שבכתלין ומה שבחורי נמלים יצאו וזרעו שני ושלישי ורביעי וירדה להם רביעה שניה בחמשה בניסן הקריבו עומר בששה עשר בניסן נמצאת תבואה הגדילה בששה חדשים גדילה באחד עשר יום נמצא עומר הקרב מתבואה של ששה חדשים קרב מתבואה של אחד עשר יום.

היסודות. (ב) שעי"ז דוקא תהי' הגאולה, כי חרישת השדה היא הכנה להצמיחה (ראה חדא"ג מהרש"א שבת קלט, א), ולכן קיום הנבואה ציון שדה תחרש" מעידה על קיום היעוד (זכר' ח, ד) עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים" (משיחת יו"ד שבת - יום ההילולא תשכ"ה. עיי"ש בארוכה. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 72 ואילך)

54. פני יהושע פסחים נד: ד"ה במשנה מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין. וקשיא לי אטעמא דמילתא דאמאי תלה לה במנהגא דנהי דלא מיתסר במלאכה מטעם תענית ציבור דמשמע בתלמודא בסמוך דתליא בפלוגתא דשמואל ורבי יוחנן בסמוך אי ט' באב הוי כתענית ציבור לכל מילי או לא, אלא דאכתי אפילו לרבי יוחנן דלענין מלאכה אין ט' באב כתענית ציבור אכתי מיהא ליתסר מטעם אבילות כדאיתא להדיא בברייתא בשילהי תענית דכל מצות הנוהגין באבל נוהגין בתשעה באב אפילו לקרות בתורה ע"ש דמשמע התם דליכא מאן דפליג אהך מלתא. ויותר יש לתמוה בסוגיא דהתם דלבתר הך ברייתא גופא מיייתי הש"ס הן מתנ' דהכא דמקום שנהגו, ולכאורה הוי כתרתי דסתרן אהדדי. והנראה לענ"ד בזה דהיינו משום דגרסינן בפ"ק דר"ה (דף י"ח ע"ב) דרמינהו קראי אהדדי דהנך ארבע צומות קרי להו צום וקרי להו ששון ושמחה ומשני דברצו תליא מלתא בזמן שאין שלום ואין גזירת המלכות ומקשינן אי הכי ט' באב נמי ומשני שאני ט' באב הואיל והוכפלו בו צרות. א"כ לפי"ז עיקר מילתא דט' באב בזמן הזה בין לענין אבילות ובין לענין תענית לא מיתסר מקראי דדברי קבלה אלא מדרבנן וכיון דהך מילתא גופא דאבל אסור בעשיית מלאכה לא הוי אלא דברי קבלה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור בעשיית מלאכה כו' מש"ה לא רצו חכמים להחמיר בט' באב לענין מלאכה כדאשכחן בכמה דוכתי שחששו חכמים הרבה בביטול מלאכה, והשתא לפי"ז אתי שפיר נמי דמפלגינן לענין מלאכה בין תלמידי חכמים לשאר כל אדם ואמרינן נמי בסמוך דלשאר בני אדם הוי כיוהרא כדאשכחן נמי בב"ק [נ"ט ע"ב] גבי אלעזר זעירא דהוי סיים מסאני אוכמי ואמרו לו וכי כדי את להתאבל אירושלים אלמא דלענין אבילות ירושלים שייך הך טעמא דיוהרא טפי משא"כ אי הוי טעם איסור מלאכה בט' באב משום תענית לא שייך לומר דהוי כיוהרא בשאר בני אדם טפי מבתלמידי חכמים כדמשמע בפ"ק דתענית (דף י' ע"ב), כן נראה לי ועיין בסמוך:

טורי אבן עיין בסוף

55. שדי חמד אסיפת דינים מע' יוהכ"פ ס"א סק"י עיין בסוף

שולחן ערוך רבינו רמ"ח סי' יג. יג היוצאים בשיירא במדבר והכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב לבדם במדבר בשבת אסורים לצאת תוך ג'

ימים לפני השבת צח מטעם שנתבאר למעלה צט אלא א"כ הולכים לדבר מצוה כגון לעלות לארץ ישראל שאז אם נזדמנה להם שיירא אפילו בערב שבת מותרים לצאת ולכתחלה יפסקו עמהם לשבות בשבת קא ואם אח"כ כשיהיו במדבר לא ירצו לשבות יכולים ללכת עמהם חוץ לתחום אפילו יותר מי"ב מיל אם מתייראים מפני חיות רעות או אפילו אם מתיירא מפני לסטים שלא יגזלו ממנו בהמה ולא יוכל ללכת ברגליו או אם יקחו ממנו ולא יוכל לחיות עוד במדבר או אם יקחו מלבושיו בזמן הקור כמעט ימות בקרירות כל אחד מאלו נקרא פיקוח נפש ומותר לו לילך עמהם קב. ויש אומרים קג כיון שיודע בבירור גמור שבודאי יצטרך לחלל שבת אסור לצאת אפילו ביום ראשון אפילו לדבר מצוה ולא התירו לדבר מצוה או קודם ג' ימים שלפני השבת אלא להפליג בספינה שאין שם ודאי גמור שיצטרך לחלל שבת שאפשר כשיגיע השבת יגיעו לנמל אחר ויעמדו שם כל השבת ואזי לא יחללו בעשיית מלאכה (ז) ולא בתחומין אע"פ שאין במים עומק י' טפחים אע"פ שקרוב לודאי הוא שיצטרך לחללו קד הקילו חכמים קודם ג' ימים או לדבר מצוה אפילו בתוך ג' ימים אבל כשהוא ודאי גמור שיצטרך לחללו לא הקילו כלל בשום ענין. ויש להחמיר כדבריהם אבל אין למחות ביד המקילין הואיל ויש להם על מי שיסמכו קה. ואפילו מי שהולך (ח) לארץ ישראל לסחורה ולא כדי להתיישב בה אין למחות בידו לפי שיש מי שאומר שזהו ג"כ דבר מצוה שהרי אמרו חכמים קו כל המהלך ד' אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן עולם הבא קז. ומכל מקום אם הולך בתוך ג' ימים לסחורה או לראות פני חבירו יש למחות בידו הואיל ורבו האוסרים שאין זה חשוב דבר מצוה כלל קח:

רש"י סוכה כה: ד"ה. שחל שביעי שלהן - ואע"ג דחזו לאורתא לא אישתרו דקסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ מכל מקום שמעינן מיניה דעוסק במצוה פטור מן המצוה שהרי נטמאו במיתה שבעה ימים לפני הפסח ואף על פי שטומאה זו תעכב על ידם אכילת פסחיהן אלמא מצוה קלה הבאה לידך אינך צריך לדחותה מפני חמורה העתידה לבוא:

שו"ע רבינו סימן רע"א סי' ד ד הקידוש ביו"ט הוא מדברי סופרים כג ואעפ"כ יש לו כל דיני קידוש של שבת לכל דבר כד אלא שאם אין לו אלא כוס אחד (א) וחל יו"ט בערב שבת הרי קידוש של שבת קודם לשל יו"ט כיון שעיקר הקידוש בשבת הוא מן התורה אע"פ שעל הכוס הוא מדברי סופרים כו

קונטרס אחרון. (א) וחל יו"ט כו' זה א פשוט דאם חל במוצאי שבת בלא"ה שבת קודם, כמ"ש בתשובת הרדב"ז לענין החבוש בבית האסורים שאין מעבירין על המצות. ואף להחולקים שם, היינו דוקא היכא דמקודש טפי, אבל לא היכא דכי הדדי נינהו, עיין שו"ת חכם צבי סי' ק"ו:

שות צ"צ מילואים סי' סימן יא מכירת האטקופשציק אינה מועלת לשינקערס והשינקערס ודאי צריכים למכור גם כן,

שהרי הם קונים הי"ש לגמרי מהאטקופשציק, והוא לי חמץ שלהם ולא של האטקופשציק, ואף שהשיינקר אינו משלם תחלה עבור י"ש שלקח עד שימכרנו, מה בכך, מכל מקום החמץ הוא שלו מעכשיו שקבלו מהאטקופשציק, רק מעות בלבד הם שחייבים להאטקופשציק, ואם כן אין זה נכלל במכירת האטקופשציק, והוא צריך למכרו. אלא אם כן מכרו אותו להאטקופשציק קודם הפסח והוא ימכור הכל להגן. ועל זה כתב השואל נראה מדבריו שהבין שהשיינקר ערש קונים לגמרי את הי"ש מן האטקופשציק, רק שאין משלמים מקודם המעות, ומפני זה כתב מה שכתב. אמנם לדעתי אינו כן, אלא שהי"ש הוא תמיד של האטקופשציק שהרי פעמיים בשבוע מודדים הנאמנים מהקאנטאר 234 את הי"ש של כל שיינק ולוקחים מהם הפדיון. ועוד כשיתהווה איזה סכסוך בין השיינקרעש והקאנטאר מאיזה צד שיהי, חוזר י"ש הנמצא בחזרה לקאנטאר, ואין להם טענת דמים על השיינקרעש בעד י"ש שנמצא בעין, משא"כ בשאר סחורות אחרות שניקחין בחנות, אינן נלקחים בחזרה אלא דמים לו, ואם אין לו ימכור כל שיש לו וישלם. ועוד שהשיינקרעש מקבלים כעין שכירות מהקאנטאר א' רובל מכל עמר י"ש, ואם הי"ש נקנה מיד להשיינקרעש כל הני למה להו. על כן נראה שהשיינקרעש יש להם דין פועלים המשתדלים במכירת מלאי של אחר, וכאן המלאי של הקאנטאר, ואם כן נראה שאין השיינקרעש צריכים למכור. ולא עוד אלא שאינם רשאים לעשות כן, כיון שהאטקאפשציק מכר לעכו"ם זה, ויהי נראה כי ישלול מכירתו. ומכל מקום ציויתי לקיים כמ"ש כת"ר, אך חוששני פן יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות, ולדעתי אינו נכון וכאמור. תשובה על דבר השיינקרעש, הנה אפילו בפקדון אם חייב הנפקד באחריות חייב לבער, והכא חייב אפילו באחריות דאונסין, וכל שכן שאין זה פקדון כלל, דפקדון צריך להחזירו בעין, וזה אדרבה נותן על דעת להוציאו ולמכרו. ולא גרע שיינקרעש זה מסרסור, והרי משנה שלימה שנינו בפ' הספינה (פז). ואם הי' סרסור ביניהם נשברה החבית נשברה לסרסור, ופירש רשב"ם במשנה, וקמ"ל דלא אמרינן דסרסור אינו אלא שלוחו של לוקח כו'. ובגמרא רישא כו' וסיפא בסרסור עצמו (שהסרסור ביניהם, דכיון שהוא שם והמדה שלו המקח ברשותו דאיהו לוקח מן המוכר ומוכר ללוקח כו'. וכל שכן בנידון זה שהמוכר והלוקח אינם עם הסרסור, כי אם הסרסור דהוא השיינקרעש קיבל הי"ש לביתו מן המוכר שהוא האטקופשציק, ומוכר ללוקחים, דלית דין ולית דיין שהוא לוקח גמור בלי שום ספק ספיקא בעולם. דהיינו אפילו להרמב"ם פ"ב מהל' שלוחין ה"ז דסבירא לי' דבסרסור הטעם משום דהוי נושא שכר, וכ"כ הגהות מיימוניות שם אות ג', נראה דזהו דוקא בסרסור, משא"כ הכא שהשיינקר לוקח הי"ש במקח קצוב כדי למכור לאחרים, הוה לי' לפחות כדן מש"ש בגמרא (פז): בנוטל כלי מן האומן על מנת לבקרו הוה לי' לוקח כמ"ש התוס' שם ד"ה הלוקח כלי. וכן דעת הרמב"ם ז"ל

שם ה"ח. וכן כתב הגהות מיימוניות הרי הן בחזקת לקוחין כו', ואעפ"י שנטילתו רק ע"ד ספק, וכל שכן הכא שנטולו על דעת למכור בודאי. ואם משום דהתם בעינן דקצי דמיה והוי זבינא חריפא הרי הכא נמי יש לומר דקצי דמיה, וגם יש לומר דהוי זבינא חריפא. ועוד דעד כאן לא הצריכו זבינא חריפא רק התם שנטול הכלי שלא על דעת לקנות ודאי כי אם בספק, אבל הכא דודאי ימכור לאחרים בלי ספק חשוב לוקח בכל ענין. ועי' בב"י בחו"מ סוס"י רי"ש. ועוד דאפילו בישראל שמשכן חמצו אצל ישראל חברו כיון דקונה משכון חייב לבער כמבואר במ"א סוס"י תמ"א ובט"ז סי' תמ"ג. ובשו"ע רבינו ז"ל רס"י תמ"א, כיון שהוא שלו לקדש בו את האשה, ופשיטא דשיינקרעש זה בידך לקדש האשה ביי"ש זה ולסלק מעות להאטקופשציק, ואין בזה שום ספק דהוא חייב לבער ועובר עליו בב"י וב"י, כי הוא לוקח גמור.

שם יו"ד סצ"ב. הנה הריב"ש בתשו' סי' י"ז נשאל על היהודים שהולכים בשיירא בגמלים כו' שהן צריכים לחלל שבת בפרהסיא כו' והשיב להתיר לצאת בשלשה ימים ראשונים מן השבוע כו'. שאז אם יהיה לו סכנה ויצטרך לחללו מפני פקוח נפש מותר הוא כו' ונשען בזה על פי בעל המאור ספ"ק דשבת (דף י"ט) גבי אין מפליגין בספינה כו' ולדבר מצוה יוצאין אפילו בפחות משלשה ימים קודם השבת וכ"כ עוד שם סי' י"ח ובסי' ק"א כי שהן צריכים לעשות תמיד בספינה לקשור הווילון ולהתירו ושאר מלאכות האסורות מן התורה אלא מפני הסכנה מותרין הם. ולפירושו אף כשהספינה של ישראל ומלחיה וחובליה כולם ישראלים והם בעצמם העושים המלאכה מותר כל שהוא שלשה ימים קודם לשבת כו' וה"ה להפריש במדברות כו' שהן עצמן עושין החלול כו'. ולדבר מצוה אפילו בע"ש בכל ענין הוא ואפילו כשישראל עצמו עושה החלול כו' עכ"ד. ותוכן סברתו צ"ל כיון שבשעה שעושה החלול שבת בהיתר הוא עושה משום פקוח נפש א"כ אף שמכניס א"ע בידים למדה זו שפורש למדברות כו' שרי כשמכניס א"ע בג"י הראשונים שבשבוע ולדבר מצוה אפילו בע"ש. וכן פסק בתשב"ץ חלק א' סי' כ"א וקשה ע"ז מהא דאיתא במנחות פי' התכלת (דמ"א א') טצדקי למיפטר נפשך מציצית ופי' רש"י תבקש תחבולות לפטור עצמך מציצית. ואמרינן ע"ז ענשיתו אעשה. בעידן ריתחא ענשין וע' בהגמ"י סוף ה' ציצית פרי' דהיינו דוקא בימיהם שהיו רגילים במלבושים של ארבע כנפות אף בלא מצוה ולפיכך היו ראויין ליענש כו' עכ"פ לגבי לעבור על מצות ל"ת י"ל ודאי כשעושה טצדקי שיוכרח לעבור על מל"ת גדול עונו יותר מטצדקי למיפטר נפשך מעשה אף מבימיהם שהיו רגילים כו' ואיך יהיה שרי להכניס אייך כזה. ואפשר לחלק דהתם שאני שעושה כן בלי דבר המכריחו אבל הכא שמוכרח לצאת למדברות לחיי נפשו לפרנסתו י"ל אין שייך כ"כ ע"ז טצדקי כו': קיצור. סברת הריב"ש והתשב"ץ אף שמכניס א"ע בידים לדבר שאח"כ יהיה מותר לו לחלל שבת שרי. ושקשה ע"ז מטצדקי כו' ויש לחלק דהכא

מוכרח לזה: ב ובתשו' מהריב"ל ח"ב סי' נ"ג כ' דלכאורה הרי"ף חולק ע"ז ממ"ש ועוד מאי איריא שלשה ימים אפילו טפי נמי כו' וכן נראה שהבין הב"י רס"י רמ"ח שחלק על מהרי"ק שרש מ"ה וכתב ואשתמיטתי למר תשו' הרמב"ם וכ"נ שהבין הד"מ ס"ק א' דע"פ דברי הריב"ש יש לקיים מ"ש מהרי"ק. וא"כ הב"י שכתב דהרי"ף והרמב"ם לא ס"ל מ"ש מהרי"ק צ"ל דחולקים ג"כ על הריב"ש. וכ"כ הב"י סס"י ת"ד ד"ה כי מהרי"ק. מיהו רמ"א בש"ע שם ס"א ואפילו במקום כו' ס"ל כהריב"ש וכ"כ הט"ז שם סק"ג והמ"א סק"ד והנה מהריב"ל שם כי וז"ל ונהי דמההיא דאין מפליגין בספינה כו' אין להוכיח כו' (ר"ל דינו של הריב"ש) מ"מ מההיא דאין צרין מוכח בהדיא דמותר כו' ומה שאפשר לתרץ כו' דההיא דאין צרין על עיירות ליכא חלול שבת בודאי כו' אבל איה"נ דהיא דאיכא חלול שבת בודאי כו' עכ"ד. וע' בהריב"ש סי' ק"א וההיא דאין צרין כו' ובמלחמות הרשות הוא כו' וכ"כ הב"י רס"י רמ"ט בשם הירושלמי הדא דתימא במלחמת הרשות כו'. ובתשו' הרדב"ז ח"ד סי' ע"ז כ' ובעיקר ההוראה נ"ל כי רבים חולקים על רזיה כו' והביאו המ"א סק"י. ואזמור"ר נ"ע סי' רמ"ח סי"ג כי שיש להחמיר כדבריהם רק שאין למחות ביד המקילים כו' והאליה רבא ס"ק י"ב כ' שראיות הרדב"ז דחויין כו' ומ"ש הא"ר דירושלמי מחלק באמת דבמלחמת מצוה מותר אפילו בע"ש צ"ע דהב"י רס"י רמ"ט העתיק אבל במלחמת חובה כו' מיהו הטור כי מלחמת מצוה כך: קיצור. (במהריב"ל דהרי"ף חולק על דינו של ריב"ש וכ"ד הב"י ומ"מ מהריב"ל הביא ראיה לריב"ש ודחאה. ורמ"א והאיר פסקו כהריב"ש ומדברי אדמו"ר נראה שיש להחמיר): ומ"מ אף למהריב"ל נראה שהאיסור מדרבנן ע' בדברי אדמו"ר סי' רמ"ח סי"ג כשקרוב לודאי התיירא אך לפ"ז אף ברדאר גמור ע"כ צ"ל אין איסור מדאורייתא דמדאורייתא אין לחלק בין ודאי גמור לקרוב לודאי. ואפשר ראיה לזה ממ"ש בגיטין פ' השולח (דף מ"ד סע"א) אבל הכא איסורא דרבנן הוא והרי מפקיער מן המצות שמחויב כהן מדאורייתא ומדוע נקרא איסור דרבנן עם שם ע"ב ד"ה נטיבה שנגמ' בכורות (ל"ד) יש סברא דחמיר טפי מאיסורא דאורייתא מה"ט וכר"ש פ"ב דמ"ק (דייג ע"א) דכל זמן שהוא ברשות העו"כ אינו עוסק במצות ועיין נקי רק איסורא דרבנן וצ"ל הטעם כיון כשהוא ברשות העו"כ מה שאינו עושה המצות אינו עובר אדאורייתא אם אנוס הוא אלא שגורם לו עכשיו לזה גרמא זו אין בה איסור דאורייתא. ויש להעיר מגרמא בניזקין ומדין מכין מלאכתו במועד. דאע"ג דמלאכה זו שריא בחוה"מ מ"מ כשמכוין לזה אסור כ"ש הכא שעושה פעולה שיוכרח לעבור אדאורייתא. וע' בהרמב"ם פ"ח מה' עבדים דין אי פסק בעייתא דגיטין (מ"ד) להקל וכ"פ גבי בכור פ"ב מה' בכורות דין ז'. (יל גם למהריב"ל האיסור מדרבנן ויש דמזומי ראיה מגיטין (מ"ד סע"א). ומ"מ אין לסמוך ע"ז). ולפ"ז בנד"ש שמוכר א"ע לעבודות שלפעמים מוכרח לחלל שבת ויו"ט י"ל ג"כ האיסור דרבנן למהריב"ל אם לא יעבור על ל"ת

בשאת נפש לתאבון אך זה אינו מוכרח. והנה מתחלה ילדה דומה למשש חוץ מן המצות מנן דדוקא התם מפקע ליה מכל המצות משא"כ הכא מניחים אותם לקיים הדיח רק לעת הצורך צריכים לעשות. ועוד י"ל דדומה למכרך לשלשים יום. אף שכאן שנים רבות" ע"פ חו"ל לזמן ע' בש"ע י"ד סי' רס"ז סעיף פי בהג"ה וע' כ"ח שם סעי' נ"ב ביאר דאיסורא דרבנן הוא. ומיהו י"ל עבד שאני ע"ש. וגם י"ל דהו"ל כדן מכרו לכותי ע"ש. ובבאה"ט בי"ד סי' רס"ז פי' חוץ מן המצות היינו שלא יבטלו משום מצוה. וראיה ממוכר עבדו לחו"ל דאינו מבטלו רק ממצות התלויות בארץ. ולענין הנוגע לגוף ע' כ"ק פ"ח (דצ"א) דאיכא מיד דאדם רשאי לחבל בעצמו כו' ואע"ג דלא קי"ל כן כמ"ש הרמב"ם רפ"ה מה' כבי פ"ח דכ"ק סנ"ט הכי שהטור בשם הרמ"ה פסק כהברייתא א"כ בכה"ג דאין כאן חבלה כלל י"ל דאין שייך איסור זה: קיצור. (בנדו להריב"ש י"ל אין איסור. גם למהריב"ל יש לצדד): ויש להעיר מענין על ידך נטרד דואג כו' פרק חלק (דציה) והין זה אפשר לגרום שיעבור על עבירות חמורות ועי' שו"ת צ"צ סי' ר' וסי' צ"ג כיון דמדעתו מוסר נפשו כו' אך יש לחלק בין הנושאים דעון חמור טפי כדפירש"י בפ' תצא כ"ט ט שהמחטיאו קשה כו'. אכן י"ל כיון ממנ"פ מוכרח א' ליקה עבודה זו איב רשאי לשכור בחריקא אחר מרצונו הטוב כיון שאין החשש רק משום שמא יצא לתרבות כו' א"ב כיון שסוף סוף יש חשש זה על אדם א' וזה מרוצה מהכית יהיה אסור רכיזא בזה כי התוס' פרק בס"ו (דע"ד ע"ב) מאי חזית דדמא דחברך סומק טפי כו' כיון דלא עביד מעשה וה"ג נקי לא עביד מעשה. כיון זה מרוצה ואין ברור כלל שיעבור על איסור. ומשום גרמא בעלמא אין לחוש. אך כשאין שייך הממין הנ"ל כי רק לחוש לחששות בעלמא. אזי בכה"ג י"ל אינו רשאי דעכ"פ יש כאן חשש על ידך כו' וע' כח"מ בני" סס"י תכיר בשם הירושלמי. ועד"ז י"ל דמשום חששא בעלמא שלו אין רשאי - לעשות מעשה ודאי בחברו אף מרצונו הטוב ול"ר לשכירת שאר שליח בצ"צ סי' הנ"ל דהתם מנהגו של עולם בכך וע' גיטין פרק השולח (דף מ"ה ע"א) אלא חורא כו': קיצור. (מענין על ידך נטרד כו' לכן כל משום חששא אסור אבל כשיש ממנים אין שייך כן לפמש"ש בתשו' צ"צ סי' סציג): אך עדיין אפילו כשיש הממנים צע"ג מהא דלמכור בנכסי אביו עד שיהיה בן עשרים שנה פ"ט דב"ב (דקנ"ו ע"א) כ"ש כה"ג כדאמרינן פ' אין מעמידין (דכ"ו) שלא יהא ממונו חמור כו'. ועוד דעבדא כמקרקעי דמי ע' בהרא"ש פ"ק דב"ב סס"י י"ד מדרבנן כו' מדאורייתא כו' ואפשר מה שאינו מוכר בנכסי אביו פחות מבן עשרים הוא מדרבנן מיהו (דקנ"ו א') אמרו רכנן כו' משמע הא מה שאין מכירתך מכירה הררית מיהו מלשון ההים פכ"ט דין י"ג שהחכמים לא תקנו כו' משמע שזהו תקנת חכמים א"ב לפ"ז י"ל עבדי אביו יכול למכור גם פחות מבן עשרים ועוד דדוקא עבדי כמקרקעי דמי אבל בבן חורין יל דאינו כקרקע שהרי עבד עברי אינו נקנה כקרקע בשטר רק עבד כנעני כמ"ש בקדושין (דכ"ב ע"ב).

וא"כ י"ל מוכר עצמו אין ללמוד ממוכר נכסי אביו דקרקעות ולכן גבי עבד עברי לא שמענו דאינו יכול למכור א"ע פחות מבן עשרים כו'. מיהו י"ל מטעם אחר דבעבד עברי אוקמי אדאורייתא. אך עדיין יל הסברא דלא יהא ממונו קרקע חמור מגופו זה ודאי אין סברא אם לא שנאמר כיון שהוא דבר שאינו מצוי לא תיקנו בו ע"ד שכי הה"מ פכ"ט ממכירה ד"ג בשם הרשב"א או שיל כיון דבמתנה מתנתו מתנה כמ"ש בגמ' שם ובכל הפוסקים שאם לא הגיע לו הנאה גדולה לא היה נותן כו' אך גם על גופו י"ל דאדרבה מתוך שהוא דבר גדול ועצום יותר מקרקע דנכסי אביו א"כ אף למכור יכול דאם לא הגיע לו הנאה גדולה כו'. וכו' וכי מפני שאנו מדמין כו' מאחר שראינו שחז"ל אמרו שלדבר איש לו דין קטן. וגבי קטן מצינו אפילו פיתוי קטן אונס הוא איך יש לסמוך על רצונו בדבר גדול כזה: ע' רש"י פרק בס"ו (דע"ב ב') וא"ת מעשה דשבע ב"ב כו' התם משום דאפילו לא מסרוהו לו היה נהרג בעיר שיתפסנה יואב כו'. והביאו הרא"ש ספ"ח דתרומות ומ"ש רש"י והכי מפרש בתוספתא דתמורה הוא ט"ס וצ"ל בתוספתא דתרומות כדאיתא שם ספ"ו וע' קצת דוגמא לזה בח"מ ס' רס"ד ססע"י ה' כגון שהיה שריפה בעיר כו' ובסי' שפ"ח ססע"י די שכיין שעמד האנס כו'. וא"כ עד"ז י"ל כאן אם הוא בעניין שאם לא יקנהו זה ימצא לו קונים א"כ יל לא שייך כלל לפני עור כמ"ש הסמ"ג בלאוין סי' קס"ח וכיון דאיכא ג"כ רוב שלא יחטא כ"כ בכה"ג ג"כ י"ל דליכא לפני עור כמ"ש בגדרים (דס"ב ע"כ) רוב עצים להסקה ניתנו וא"כ י"ל דלא שייך כ"כ הא דעל ידך נטרד כו' בהצטרף הני תרי טעמי. וקרוב לזה כי הגר"א ב"ד סי' קנ"א סק"ד:

לקוטי שיחות חלק ט"ו עמוד 543. ח. שוין גערעדט אַמאָל באַרוכה אין הסברת כמה חילוקים וואָס מען גע- פינט צווישן שיטות הבבלי והירושלמי: שיטת הבבלי איז אַז אין יעדן ענין וואו מ'וועגט דעם מצב שבהווה קעגן דעם מצב שבעתיד, אין מכריע דער אויפטו ומעלה פון דעם הווה, כאָטש אַז דורך דעם קען פעלן אין דער שלימות הדבר לאחר זמן; און לשיטת הירושלמי דאַרף מען דן זיין דעם מצב שבעתיד, און אויב לעתיד וועט צוקומען אַ מעלה איז דער יתרון שבעתיד מכריע דעם מצב ההווה.

לקוטי שיחות חלק ט"ז עמוד 398. דערמיט קען מען אויך מסביר זיין דעם דיוק הלשון אין פרש"י: ונחלקו בו חכמי ישראל, ווייל די צוויי דיעות פון ר"מ און ר"י אינעם אופן עשיית שמן המשחה, שפיגלען אָפּ צוויי פאַרשידענע אופנים ווי עס קאָן זיין דער צוגאנג פון א אידן צו קיום המצות - ווי דא באם קיום הציווי ועשיית שמן גו'; און דערפאר איז עס א פלוגתא פון חכמי ישראל: תכלית השלימות בהווה, הגם אַז דורך דעם וועט פעלן אין דער שלימות פון לאחר זמן; אָדער אַז בעיקר איז נוגע די שלימות בגמר הענין לאחר זה (ולתמיד), אפילו ווען דאָס קען דערגרייכט ווערן נאָר דאן ווען די עש' בהווה איז ניט בשלימות 16. אזוי אויך בנדו"ד: אין דעם ציווי פון דעם

אויבערשטן איז לא פירש מה דינו" פון די פרטי אופני עשיית השמן י, נאָר בכללות ועשיית גו' מרקחת גו' (און דורכדעם זאָל) שמן משחת קודש יהי" - און במילא איז עס אָפּהיינגיק אין דער דעה פון חכמי ישראל באופן קיום - המצות: ר"מ זאָגט, אַז ווען אידן האָבן געדארפט מאַכן דעם שמן, האָבן זיי זיך גערעכנט בעיקר מיט'ן שלימות ווי דאָס איז בהווה ביים עשיית השמן - אַז עס דאַרף זיין ועשיית אותו" און מרקחת גו", און דערפאַר איז בו שלקו את העקרין כו"; כאָטש ס'וועט דורך דעם פעלן אין דער שפעטערדיקער תוצאה פון שמן משחת קודש יהי", וויילע עס וועט זיך ניט אָנזען קיין שמן באַזונדער. דאָקעגן ר"י נעמט אָן אַז עס דאַרף זיין בהווה די הכנה צום שלימות בעתיד און דערפאַר קען מען ניט זאָגן אַז, בו שלקו את העקרין", ווייל דעמאָלט וועט דאָך שפעטער פעלן אין דער שלימות פון שמן משחת קודש יהי"; דערפאַר זאָגט ר"י אַז שראום במים כו", וואָס הגם אַז דער ועשיית אותו" און די מרקחת" (דער הווה) איז דאן ניט בשלימות, דערפאר איז אָבער נאָכדעם דער שמן (בעתיד) בשלימות 18. ח. עפ"ז איז אויך פארשטאנדיק וואָס רש"י בריינגט די נעמען פון די חכמי ישראל און וואָס רש"י קלייבט אויס די גירסא ר' מאיר אומר בו שלקו כו' א"ל ר' יהודה כו' שראום במים כו" (און ניט ר' יהודה ור' יוסי), ווייל רש"י האט שוין פריער אַראָפּגעבראכט אַ פלוגתא צווישן ר"מ און ר"י, וואָס אויך דאָרטן איז זייער מחלוקת מיוסד אויף דער זעלבער סברא (און אויך דאָרטן איז רש"י מקדים נחלקו בו חכמי ישראל): וועגן דעם דין פון שוכר, שרייבט רש"י אין פ' משפטים 19: ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם (און איז מחוייב נאָר אויף פשיעה) או כשומר שכר (און דארף באַצאָלן אויך פאר גניבה ואבידה) לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר חנם ור' יהודה אומר כשומר שכר". אין פשטות זיינען זייערע טעמים: ר' יהודה האַלט שוכר כשומר שכר ווייל ער באַנוצט זיך מיט דעם שור, באַקומט ער דאָך שכר פאר זיין שמירה; ר' מאיר האַלט אָבער, אַז וויבאלד ער צאָלט פאר זיין הנאה, קומט דאָך אויס אַז ער באַקומט ניט קיין שכר, ובמילא האָט ער אַ דין פון שומר חנם 20. ולכאורה איז ניט פארשטאנדיק ר' יהודה'ס טעם וואָס ער איז מדמה א שוכר צו שומר שכר: דאָס וואָס א שומר שכר אין מחוייב אויף גניבה ואבידה איז דאָס ווייל ער באַקומט שכר פאר זיין שמירה, ד. ה. דער מפקיד גיט אים שכר ער זאָל היטן דעם חפץ מיט אַ שמירה מעולה יותר, צו פארהיטן דעם חפץ אויך פון גניבה ואבידה; און וויבאלד אַז דאָס וואָס דער משכיר גיט דעם שוכר רשות צו נוצן דעם שור איז עס (ניט פאַר דער שמירה, נאָר פאַר דעם שכר וואָס ער באַקומט פאר דעם נוצן - איז פאַרוואָס זאָל דאָס אַרױפלייגן אויף דעם שוכר א חיוב שמירה (מעולה) פון א שומר שכר אין דער צייט ווען ער באַקומט ניט קיין שכר פאַר זיין שמירה? ט. איז די הסברה אין דעם: די פלוגתא פון ר"מ און ר"י איז תלוי אין זייער פלוגתא הכללית, וואָס איז מכריע: הווה

המצוה על הזמן, שזמן זה יש בו מצוה זו, וחלות החיוב על האדם. וי"ל שבהתאם לב' ענינים אלו הם שני הסדרים הנ"ל: מצד החלות על הזמן מתאים לסדר את החיובים לפי סדר הזמנים בשנה, ומצד חלות החיוב על הגברא הרי החיוב על הגברא הוא חיוב תמידית³³, ולכן סדר ההלכות הוא בהתאם לתוכנם (כפירוש הה"מ וכיו"ב). וזהו ההפרש בין הסדר שבתושב"כ (ובמשנה) לסדרו של הרמב"ם: בפרשת מועדות שבתורה מודגש ענין הזמנים – שישנם זמנים ידועים שהם חלוקים ומיוחדים משאר ימות השנה, וכתוצאה ממעלתם צריך האדם לקרוא אותם מקראי קודש, ולקיים בהם ה- חיובים והמצות השייכים להם. שלכן ההקדמה לפרשת המועדות היא מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי", אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדים" (ומדגיש קביעות זמנו של כל מועד – בחודש הראשון בארבעה עשר לחודש בין הערביים פסח לה' ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות לה' גו'³⁴, וגו'), היינו שישנם ימים מיוחדים ה- נבדלים משאר הימים, מועדי ה", וב- מילא על האדם לקיים המצות בהם, איסור מלאכה וקיום מצות אכילת מצה וכו'. אמנם דיני המועדות כפי שהם בספר הרמב"ם, בספר של הלכות וחיובי האדם – הרי עיקרם הוא ע"ד חיובי הגברא: שביתה בשבת, שביתה עשור, שביתה יו"ט, קיום המצות – הלכות חמץ ומצה, שופר סוכה ולולב, מבלי הדגשת היחוד של הזמן (יום כפור, חג הפסח וכיו"ב) הגורם להחיובים והאזהרות של הגברא. ויתירה מזו י"ל, שהגדרת החיוב על הגברא (בספר הלכות) הוא שישנם חיובי גברא מסויימים³⁵: שביתה ממלאי כה, שביתה מאכ"ש, קיום מצות מיוחדות³⁶ – והתורה קבעה זמנים מיוחדים שבהם צריך האדם לקיים מצות ואזהרות אלו (בפועל)³⁷

ולפיכך באו דיני המועדים לא לפי סדר הזמנים כ"א לפי סדרם בתוכן, ב- קיומו של הגברא, כפירוש הה"מ: התחלתו היא בהאזהרות והאיסורים, ה' שבת וה' שביתה עשור דכל מלאי כה שחייבין על זדונה בשבת סקילה חייבין על זדונה בעשור כרת כו'³⁸, וה' שביתה יו"ט דשביתה³⁹ כולן (ד- ששת ימים³⁹: א' זו' של פסח א' וח' של סוכות, יום חג השבועות יום דר"ה) שוה שהן אסורין בכל מלאכת עבודה חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה כו". ולאח"ז מבאר את חיובי וקיומי המצות שבמועדים.

שם הערה 33. 33) שלכן כאו"א מצווה ועומד לקיים כל מצוה ומצוה בזמנה, עי"ז שיכין מבעוד מועד את כל הדרוש לקיום המצוה בזמן חיובה. וראה לקח טוב (להר"י ענגל) כלל ו – השקו"ט אם מצות הנהגות בזמנים מיוחדים כל עיקר החיוב שלהם הוא רק בשעת זמן המצוה או דחיבו בכל השנה. וע"ש, שגם את"ל שהחיוב הוא רק בזמן המצוה, נראה פשוט דמי שאין לו אלא לולב אחד לפני סוכות וידוע שגם בסוכות לא יהי' לו רק לולב זה וישרפנו לפני סוכות אזי חשוב מה"ת מבטל עשה כיון שידוע שע"ז לא יוכל לקיים החיוב תורה בעת אשר יבוא עליו. בצפ"נ

אדער עתיד 20* אז מען נעמט אָן אַז דער משכיר רעכנט זיך בעיקר מיט'ן הווה" – דאָס וואָס ער וויל פארדינען געלט (דורך פארדינגען זיין שור) און דערביי זאָל דער שור אויך זיין געהיט – דאָן דארף זיין, אַז דער משכיר באנוגנט זיך אויך ווען דער שוכר וועט היטן זיין חפץ (ניט מיט דער שמירה מעולה פון אַ שומר שוכר, בכדי צו פאַרהיטן אַ דבר בלתי רגיל וואָס קען פאַסירן לעתיד, נאָר) מיט דער שמירה רגילה פון אַ שומר חנם, וויבאלד אז אויך דורך דער שמירה איז דער חפץ משומר בהווה וע"ד הרגיל; און דער חשש אז בעתיד וועט פאַסירן אָן ענין של גניבה ואבדה וועט אים ניט אָפהאַלטן פון צו (פאַרדינגען דעם חפץ און) פארדינען געלט גלייך בהווה. און דעריבער, לשיטת ר"מ אז הווה" איז מכריע לגבי עתיד" – דארף אויס- קומען אַז די שמירה אויף וועלכער דער משכיר האָט זיך פאַרלאָזן איז די שמירה רגילה פון אַ שומר חנם. משא"כ לשיטת ר"י, אַז דער עתיד" אין מכריע לגבי הווה" אין כל זמן דער משכיר איז ניט פארזיכערט אַז דער חפץ וועט זיין אָפּגעהיט בשמירה מעולה באופן אז אויך לעתיד זאָל דער חפץ זיין גאַנץ – וועט ער ניט מוותר זיין אויף דעם אפילו צוליב די געלט וואס ער באַקומט בהווה און וויבאלד אַז דער שוכר איז ניט קיין שומר חנם וואָס טוט אַ טובת חנם דעם מפקיד, נאר ער דינגט דעם חפץ און איז זיך משתמש מיט אים, נעמט מען אָן אַז דער משכיר האָט זיך פאַרלאָזן אַז ער זאָל היטן דעם חפץ מיט אַ שמירה מעולה²¹. יו"ד. לחיזוק ההסברה אַז דאָס איז אַ לשיטת ר"י פון ר"מ און ר"י – נעתיק נאָך אָן אָרט וואו מען געפינט די זעלבע מחלוקת צווישן ר"מ און ר"י: עד כמה מזמנין (ר"מ האַלט) עד כזית ור"י אומר עד כביצה" ²². איז די גמרא 23 מסביר זייער מחלוקת, אז בקראי פליגי ר"מ סבר ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתי ואכילה בכזית, ור"י סבר ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואיזו זו כביצה". זאָגט אבער דארט תוס' ²⁴, אז הני קראי אסמכתא בעלמא ניהו דמדאו רייתא בעינן שביעה גמורה – מוז מען זאָגן אַז דאָס וואָס יעדערער דרשינט דעם פסוק אין זיין אופן איז דאָס מצד די רבנן, מצד זייער מחלוקת בסברא: לויט ר"מ, אז מ'רעכנט זיך מיט דעם הווה", דארף אויסקומען אַז (מדרבנן) בשעת ס'איז דאָ אָן ענין פון אכילה דארף מען שוין בהווה מחוייב ווערן בזימון, און וויבאלד אַז שיעור אכילה בכזית ¹⁵, דארף מען לערנען (באסמכי תא) אז דער ואכלת" איז אן ענין בפ"ע, גלייך בהווה בשעת האכילה, וואָס, אכילה בכזית" און מ'איז מחוייב בזימון. דאָקעגן לויט ר"י, אַז מען דארף נעמען אין באַטראַכט דעם עתיד, איז ניט מכריע דער ענין האכילה בהווה – נאָר די פעולת ותוצאות האכילה, וואָס דער תכלית האכילה איז דאָך צו ווערן זאָט, און דאָס בריינגט דעם חיוב וברכת – עס דארף זיין אכילה שיש בה שביעה ואיזו זו כביצה".

לקח טוב כלל ו אות ג. עיין בסוף

לקוטי שיחות חלק לב עמוד 129. ג. ביאור הדבר. מצוות שחיובן הוא בזמן מסויים יש בהם שני ענינים: חלות

על הרמב"ם הל' שבועות פ"ה הט"ו: - והנה באמת יש נ"מ בין מ"ע. שיש מ"ע שהחוב חל עליו רק בזמנו אבל קודם לכן אין עליו חוב כלל שיעשה המצוה בזמנו ויש שאף קודם לזה מחויב לראות שכשיבוא הזמן יקיים המצוה (ע"ש מ"ש ליישב דברי התוס' בקידושין (כט, א) דאמאי מילה לא הוי מ"ע שהז"ג דהא אינו נימול בלילה).. וס"ל לרבינו דגבי סוכה כיון שצריך שלא יהא מן העשוי והיה העשוי ג"כ מן ההכשר שפיר י"ל דיש עליו חוב כל השנה שיהא לו סוכה בזמנה.. משא"ב במצה דאין עליו חוב כלל קודם הזמן שיאכל בזמנו". - אבל לכאורה מובן דמ"ש שאין עליו חוב כלל קודם הזמן, היינו שאין עליו חוב עשוי, אבל החוב (דאכילת מצה בליל פסח) אקרקפתא דגברא הוא חוב תמידי גם קודם הפסח (וראה מנ"ח מ"ע ה. ועוד). ונתבאר בארוכה במק"א. וראה גם לקו"ש חל"ה ע' 65 ואילך ובהערות שם. ואכ"מ.

לקוטי שיחות חלק לה עמוד 65. עיין בסוף.

56. שדי חמד. עיין בסוף

שדי חמד מע' פ כלל לט. עיין בסוף

58. רש"י פסחים סה. ד"ה אגב זריזותיהו - שממהרים לרוץ ולקרב ולזרוק מיתשיד מידיהו:

60. לקוטי שיחות חלק ד עמוד 306. ... ובמה ששאלנו קדמיכון אם למנוע המנהג שמאחרין המילה עד אחרי המנחה כדי שיהי' ברוב עם. הנה זריזין מקדימין למצות דוחה לענין דברוב עם הדרת מלך כדמוכח בר"ה (לב, ב) אבל לכאור', מילה שאני דטוב שיהי' בשמחה כמו שקיבלוה עליהם (שבת קל, א) ועיג"כ מגילה טז, ב. כתובות ח, א. וביחוד נדה (לא, ב): | כולם שמחים כו'. וזה דוחה לזריזין מקדימין למצות, שלכן בת"ב נדחה מאחרין המילה לאחר המנחה (שו"ע או"ח סו"ס תקנ"ט, ומה שאם חל בת"ב עצמו אין הדין כן, הוא משום דאין חילוק בשמחה גדול כ"כ, משא"כ בנדחה שמפסיק תעניתו). והנה בשד"ח כללים מע' זיין כלל ג' הביא מברכ"י או"ח ס"א חיי אדם כלל ס"ח ראה חיים פ' לך לך ולב חיים ח"ב סקכ"ז שאין לאחר פדה"ב בשביל זה, וכותב בפשטות שגם במילה הדין כן הוא. ולפענ"ד, חלוקים הם כנ"ל - (ואין לומר דאדרבה במילה צ"ל הקדימה ביותר וביחוד, דהא בכל רגע של איחור ה"ה ערל ומאוסה הערלה כו' (ובמילא יקשה ג"כ על האיחור בת"ב הנ"ל) - דשאני הכא דהתורה אמרה בפירוש וביום השמיני, ולא הציבה גבולים בזה גופא. אלא דלפי"ז במילה שלא בזמנה צ"ל הקדמה נוסף על מה שבשאר מצות זריזין מקדימין (ועיין שד"ח שם). וא"כ דין מילה בת"ב הנ"ל יהי' רק במילה בזמנה, ול"מ כן, וי"ל, ואכמ"ל). ובמוחש רואים שהשמחה תלוי ברוב המתועדים, ולפעמים

יש גם עצב בהמנוע אחדים לבוא. ובנדו"ד הרי עוד ענין אשר תלוי בזה התועדות אנ"ש שבטח מדברים אז בעניני תומ"צ ודא"ח, וסו"ס הרי ציוונו ה"א לעשות את כל החוקים כדי ליראה גו'. ועכ"פ מספיקים טעמים אלו, לדעת, שלא למנוע בידי הנוהגים כנ"ל ..

61. תוס' מכות שם ד"ה. באוריה כתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש. וקשה דהא בכל המקרא לא מצינו פסוק זה מנבואתו של אוריה כי אם בנבואתו של מיכה המורשת ויש לומר דסמך אהא דאיתא בספר ירמיה (לח) שנתנבא ירמיה על פורענות ונתקבצו הכהנים והנביאים להרגו מפני שהיה מדבר פורענות ואמרו להם השרים אין אנו מסכימין שהרי מיכה דיבר מפורענות ולא נהרג וגם אוריה וגו' משמע שדבר אוריה כמו מיכה ומה פורענות דבר מיכה הוא קרא זה והוי כמו שדבר אוריה אבל קשה מנלן דאותה נבואה דכתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות היא לעולם הבא דלמא היא בעולם קודם גאולה וי"ל דממה שהוא אמר בפסח שני (פסחים דף סח). ניחא דקאמר עתידיים (מתים שיחיו) דכתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות וילכו על משענותם ועל אלישע שהחיה המת כתיב משענתו וגמרינן משענת דהאי קרא ממשענת דאלישע מה להלן החיה המת אף כאן תחיית המתים וא"כ ע"כ האי נבואה לעתיד לבא שהרי עבר בית ראשון ובית שני שלא היתה תחיית המתים וניחא הכל והשם יזכנו לראות משיח אמן:

62. ברכות. ס: כ' הא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא. מ"טא לההיא מ"טא, ב"עא אושפיזא לא י'הי ליה. א"מור: "כ'ל דעביד רחמנא — ל"טב". א"זל ו"ב"ת דב"ר, ו"הוה ב"הדיה ת"רנגולא ו"חמ"ר ו"ש"ר. א"תא ז"קא כ"ב"יה ל"ש"ר. א"תא שו"נ"ר א"כ"ל"ה ל"ת"רנגולא. א"תא א"ר"ה א"כ"ל"ה ל"חמ"ר. א"מור: "כ'ל דעביד רחמנא — ל"טב". ב"ה ב"ל"י"א א"תא ג"י"סא, ש"ב"י"ה ל"מ"תא. א"מור ל"ה: ל"א א"מ"ר ל"כ"ל מ"ה ש"עושה הקדוש ב"ר"ה הוא הכל ל"טובה.

63. לקוטי שיחות חלק ב עמוד 395. דער חילוק פון ביידע דוגמאות איז: ר' עקיבא האָט טאקע געהאַט פֿאַר־לוסט און צער. ער האָט פֿאַרלאָרן דעם חמור מיטן תרגול, געזעסן אין דער פינסטער און גענעכטיקט אין פעלד. דאָס איז געווען צוליב אַ טובה, אָבער דאָס אַליין איז געווען אַן עניין של צער. ביי נחום איש גם זו איז גאר לכי תחילה קיין היזק ניט געווען, ואדי רבה, אויב ער וואָלט ברענגען אבנים טובות איז ווער ווייס צי ביי דעם מלך וואָלט דאָס נתקבל געוואָרן, וואָר רום אין בית המלך פעלן ניט קיין אבנים טובות ("). אָבער אַז ער האָט געבראַכט די ערד איז דאָס נתקבל געוואָרן. ר' עקיבא האָט געהאַט אַ צער, נאָר דורך

דעם צער איז ער ניצול געווארן פון א גרעסערן צער. ביי נחום איש גם זו איז דאס גופא געווען טוב.

70). איכה ד יא. כִּלָּה יְהוָה אֶת־חֲמַתּוֹ שֶׁפָּר חֲרוֹן אַפּוֹ וַיִּצַּת־אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסוֹדֹתֶיהָ:

איכה רבה שם. דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב, רַבִּי אֵיבּוֹ אָמַר הֵן לֹא פָּלְשׁוּ אַחֵר מִדַּת הַדִּין אֶף מִדַּת הַדִּין לֹא פָּלְשָׁה אַחֲרֵיהֶם. הֵם לֹא פָּלְשׁוּ אַחֵר מִדַּת הַדִּין, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יא, א): וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאַנְנִים, מִתְאַנְנִים אֵין כְּתִיב כָּאֵין, אֲלֵא כְּמִתְאַנְנִים, (הושע ה, י): הָיוּ שָׂרֵי יְהוּדָה כְּמִסְיָגִי גְבוּל, מִסְיָגִי אֵין כְּתִיב כָּאֵין, אֲלֵא כְּמִסְיָגִי, (הושע ד, טז): כִּי כִפְרָה סִרְרָה, כִּי כִפְרָה סִרְרָה אֵין כְּתִיב כָּאֵין, אֲלֵא כִפְרָה סִרְרָה, וּמִדַּת הַדִּין לֹא פָּלְשָׁה אַחֲרֵיהֶם, דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ אוֹיֵב אֵין כְּתִיב כָּאֵין, אֲלֵא כְּאוֹיֵב. דָּבָר אַחֵר, דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב, זֶה פָּרְעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו, ט): אָמַר אוֹיֵב. נִצַּב יַמִּינוֹ כְּצֹר, זֶה הַמֶּן, שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר ז, ו): אִישׁ צָר וְאוֹיֵב. דָּבָר אַחֵר, דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב, זֶה עֶשׂוֹ, דְּכָתִיב (יחזקאל לו, ב): יַעַן אָמַר הָאוֹיֵב. וַיִּהְיֶה כָל מַחֲמַדֵּי עֵין, רַבִּי תַנְחוּם בֵּר יִרְמְיָה אָמַר אֵלּוֹ בְּנִים שֶׁהֵן חֲבִיבִים עַל אֲבוֹתָם כְּגִלְגַּל הָעֵין שֶׁלָּהֶם. רַבֵּן אֱמִרִי אֵלּוֹ סִנְהֶדְרִין שֶׁהֵן חֲבִיבִין עַל יִשְׂרָאֵל כְּגִלְגַּל הָעֵין. בְּאַהֲלָ בֵּת צִיּוֹן שֶׁפָּר כָּאֵשׁ חֲמַתּוֹ, אֲרַבַּע שְׁפִיכוֹת הֵן לְטוֹבָה וְאַרְבַּע שְׁפִיכוֹת הֵן לְרָעָה, אֲרַבַּע שְׁפִיכוֹת לְטוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יב, י): וְשִׁפְכְתִי עַל בֵּית דָּוִד וְעַל יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם רוּחַ חֵן וְתַחֲנוּנִים. (יואל ג, א): וְהָיָה אַחֲרֵי כֵן אֲשַׁפּוֹף אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר וְגו' וְגַם עַל הָעֶבְרִים וְעַל הַשְּׁפָחוֹת בְּיָמֵם הַהֵמָּה אֲשַׁפּוֹף אֶת רוּחִי. (יחזקאל לט, כט): וְלֹא אֶסְתִּיר עוֹד פָּנֵי מִהֶם אֲשֶׁר שִׁפְכְתִי אֶת רוּחִי עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֱלֹהִים. וְאַרְבַּע שְׁפִיכוֹת לְרָעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מב, כה): וַיִּשְׁפֹּף עָלָיו חֲמָה אָפוֹ. וּבִיחְזָקָא לְכָתִיב (יחזקאל ט, ח): בְּשִׁפְפָה אֶת חֲמָתָהּ עַל יְרוּשָׁלַיִם. וְכָתִיב (איכה ד, יא): כִּלָּה ה' אֶת חֲמַתּוֹ שֶׁפָּר חֲרוֹן אַפּוֹ. וְהַדִּין: שֶׁפָּר כָּאֵשׁ חֲמַתּוֹ.

72). סנהדרין קא. אָמַר רַבֵּה בַר בַּר חֲנָה כִשְׁחַלָּה ר' אֲלִיעֶזֶר נִכְנְסוּ תַלְמִידָיו לִבְקֹרוֹ אָמַר לֵהֵן חֲמָה עֲזָה יֵשׁ בְּעוֹלָם הַתַּחֲלִילוֹ הֵן בּוֹכִין וְרַבִּי עֲקִיבָא מִשְׁחַק אָמְרוּ לוֹ לְמָה אַתָּה מִשְׁחַק אָמַר לֵהֵן וְכִי מִפְּנֵי מָה אַתֶּם בּוֹכִים אָמְרוּ לוֹ אֲפֹשֶׁר סֵפֶר תּוֹרָה שְׂרׁוּי בְּצֵעַר וְלֹא נִבְכָּה אָמַר לֵהֵן לִכְךָ אֲנִי מִשְׁחַק כֹּל זְמַן שֶׁאֲנִי רוֹאֶה רַבִּי שֶׁאֵין יֵינוּ מִחֲמִיץ וְאֵין פִּשְׁתָּנוֹ לֹקֵה וְאֵין שְׁמִנוֹ מִבְּאִישׁ וְאֵין דּוֹבֶשֶׁן מִדְּבִישׁ אֲמַרְתִּי שְׁמָא חֶסֶד וְשִׁלּוֹם קִיבֵל רַבִּי עוֹלָמוֹ וְעַכְשִׁיו שֶׁאֲנִי רוֹאֶה רַבִּי בְּצֵעַר {רש"י רוֹאֶה רַבִּי בְּצֵעַר - וְשִׁכְרוּ מִשְׁתַּמֵּר לְהַבֵּא לִכְךָ אֲנִי שֹׁמֵחַ:} אֲנִי שֹׁמֵחַ אָמַר לוֹ עֲקִיבָא כְּלוֹם חִסְרָתִי מִן הַתּוֹרָה כֹּלָה אָמַר לוֹ לִמַּדְתֶּנוּ רַבֵּינוּ (קהלת ז, כ) כִּי אָדָם אֵין צָדִיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחְטָא. ת"ר כִשְׁחַלָּה ר' אֲלִיעֶזֶר נִכְנְסוּ אַרְבַּעַה זִקְנִים לִבְקֹרוֹ ר' טַרְפוֹן וְר' יְהוֹשֻׁעַ וְר' אֲלֵעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה וְר' עֲקִיבָא נִעְנָה ר' טַרְפוֹן וְאָמַר טוֹב אַתָּה לְיִשְׂרָאֵל מְטִיפָה שֶׁל גִּשְׁמִים שְׁטִיפָה שֶׁל גִּשְׁמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְרַבִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא נִעְנָה ר' יְהוֹשֻׁעַ וְאָמַר טוֹב אַתָּה לְיִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִגִּלְגַּל חֲמָה שֶׁגִּלְגַּל חֲמָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְרַבִּי

64). ברכות ס. מְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כּו'....הִיכִי דְמִי? כְּגוֹן דְּשִׁקְלָא בְּדָקָא בְּאַרְעֵיהָ, אֶף עַל גִּבְ דְּטַבָּא הִיא לְדִידֵיהָ, דְּמִסְקָא אֲרַעָא שִׁיטוֹן וְשִׁבְחָא, הַשְׁתָּא מִיָּהָא רָעָה הִיא.

רמב"ם הלכות ברכות פרק י הלכה ד הִגִּיעָה אֵלָיו טוֹבָה אוֹ שִׁשְׁמַע שְׁמוּעָה טוֹבָה אֶף עַל פִּי שֶׁהִדְבָּרִים מֵרָאִין שֶׁטוֹבָה זֹאת תִּגְרַם לוֹ רָעָה מְבָרֵךְ הַטוֹב וְהַמְטִיב. וְכֵן אִם נִגְעָה אֵלָיו רָעָה אוֹ שִׁמַּע שְׁמוּעָה רָעָה אֶף עַל פִּי שֶׁהִדְבָּרִים מֵרָאִים שֶׁרָעָה זֹאת גּוֹרָמָה לוֹ טוֹבָה מְבָרֵךְ דִּין הָאֱמֶת. שֶׁאֵין מְבָרֵכִין עַל הָעֵתִיד לְהִיטֵף אֲלֵא עַל מָה שֶׁאֲרַע עֵתָה:

טושו"ע או"ח סימן רכ"ב סעי' ד מְבָרֵךְ עַל הַטוֹבָה הַטוֹב וְהַמְטִיב אַע"פ שִׁירָא שְׁמָא יֵבֵא לוֹ רָעָה מִמֶּנּוּ כְּגוֹן שְׁמַצָּא מִצִּיאָה וִירָא שְׁמָא יִשְׁמַע לְמַלְךְ וִיקַח כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְכֵן מְבָרֵךְ עַל הָרָעָה בְּרוּךְ דִּין הָאֱמֶת אַע"פ שִׁיבָא לוֹ טוֹבָה מִמֶּנּוּ כְּגוֹן שְׁבָא לוֹ שִׁטָּף עַל שְׂדֵהוּ אֶף ע"פ שֶׁכְּשִׁיעֵבּוֹר הַשִּׁטָּף הִיא טוֹבָה לוֹ שֶׁהִשְׁקָה שְׂדֵהוּ:

66). רש"י ברכות שם ד"ה. הַשְׁתָּא מִיָּהָא רָעָה הִיא - שֶׁמִּחְבַּלֵּת תְּבוּאָה שֶׁל שָׁנָה זֹאת וּמְבָרֵךְ בְּרוּךְ דִּין הָאֱמֶת:

67). פירוש המשניות להרמב"ם. ברכות פרק ג ט. בְּנֵה בֵּית חֵדֶשׁ וְקִנְהָ לוֹ כְּלִים חֲדָשִׁים כּו': מָה שֶׁאָמַר עַל הָרָעָה מַעֲיִן הַטוֹבָה ר"ל כְּשִׁיבָא עָלָיו מִקְרָה רַע וְאֵע"פ שֶׁאֲפֹשֶׁר שְׁסוּפּוֹ לְטוֹב יִבְרַךְ דִּין הָאֱמֶת. וְכֵן כְּשִׁתְּבָא לוֹ טוֹבָה וְאֵע"פ שֶׁאֲפֹשֶׁר לְהִיטֵף סוּפָה לְרַע יִבְרַךְ הַטוֹב וְהַמְטִיב. וְדַמְיוֹן הָעֵינִן הָרַאשׁוֹן כְּגוֹן שִׁיעֵבּוֹר גֶּשֶׁם שׁוֹטֵף עַל אֲרָצוֹ זֶה מִקְרָה רַע אֶף עַל פִּי שֶׁסּוּפּוֹ לְטוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְרוּהָ הָאָרֶץ וְאֲפֹשֶׁר שֶׁהִגֵּשֶׁם הֵהוּא יִבְיֵא תוֹעֵלֶת לְשְׂדֵהוּ. וְדַמְיוֹן הָעֵינִן הַשְּׁנִי כְּגוֹן שִׁימְצָא מִטְמוֹן וִירָאָהוּ אִישׁ בְּשַׁעַת מִצִּיאָתוֹ זֶה טוֹב וְאֵע"פ שֶׁאֲפֹשֶׁר שְׁסוּפּוֹ לְרַע כִּי זֶה הָאִישׁ שֶׁרָאָהוּ בְּשַׁעַת מִצִּיאָתוֹ הַמְמוֹן יִלְשִׁין בּוֹ לְשֶׁר וְיַעֲנֶהוּ וְיִבְקֹשׁ מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁמִּצָּא וְהַטְעַם שֶׁהִדְבָּרִים הַמְצוּיִם אֲשֶׁר אֵין בְּמִצִּיאוֹתָם סִפְקָא יִבְרַךְ עַל מָה שֶׁנִּמְצָא מִהֶם תַּחֲלָה וְאֵל יְהִי חוֹשֵׁשׁ לְמָה שִׁיקְרָה בְּסוּפָה לְפִי שֶׁהִעֲתִידוֹת הֵם אֲפֹשֶׁר שִׁיחִיזוּ אוֹ שֶׁלֹּא יִהְיוּ: פִּירוּשׁ לְשַׁעֲבֵר הוּא עַל דְּבַר שֶׁחֲלָף וְעֵבֶר זְמָנוֹ שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל עַל דְּבַר שֶׁכָּבַר נִגְזַר אֲבָל יֵשׁ לוֹ לְהִתְפַּלֵּל עַל הָעֲתִידוֹת:

69). תענית כא. וְאֲמַאי קָרוּ לִיה נַחוּם אִישׁ גַּם זֹאת דָּכַל מִלִּתָּא דְּהוּהָ סִלְקָא לִיה אָמַר גַּם זֹאת לְטוֹבָה.

סנהדרין קח: נַחוּם אִישׁ גַּם זֹאת הוּא רִגִּיל דָּכַל דְּהוּהָ סִלְקָא לִיה אָמַר גַּם זֹאת לְטוֹבָה.

בעולם הזה ובעולם הבא נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר
טוב אתה לישראל

יותר מאב ואם שאב ואם בעולם הזה ורבי בעולם הזה
ובעולם הבא נענה רבי עקיבא ואמר **חביבין** יסורין אמר
להם סמכוני ואשמעה דברי עקיבא תלמידי שאמר חביבין
יסורין

משלי ג יב. כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהָב יְהוָה יוֹכִיחַ וְכָאֵב אֶת-גִּבּוֹ
יִרְצֶה:

ברכות ה: אָמַר רַבָּא, וְאִיתִּימָא רַב חֲסֵדָא: אִם רוּאָה אָדָם
שְׂיִסוּרִין בְּאִין עָלָיו — יִפְשֹׁשׁ בְּמַעֲשָׁיו, שְׁנַאֲמַר: "נִחְפְּשָׁה
דְּרַכְנֵינוּ וְנִחְקְרָה וְנִשְׁוֶבָה עַד ה'". פִּשְׁשָׁשׁ וְלֹא מִצָּא — יִתְלָה
בְּבִטּוֹל תּוֹרָה, שְׁנַאֲמַר: "אֲשֶׁרִי הִגְבֵּר אֲשֶׁר תִּסְרְנוּ יְהוָה
וּמִתּוֹרָתְךָ תִּלְמָדְנוּ". וְאִם תִּלָּה וְלֹא מִצָּא — בִּידוּעַ שְׂיִסוּרִין
שֶׁל אֶהְבָּה הֵם, שְׁנַאֲמַר: "כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהָב ה' יוֹכִיחַ".

תניא פרק כו. והנה עצה היעוצה לטהר לבו מכל עצב ונדנד
דאגה ממילי דעלמא ואפי' בני חיי ומזוני מודעת זאת לכל
מאמר רז"ל כשם שמברך על הטובה כו' ופירשו בגמ'
לקבולי בשמחה כמו שמחת הטובה הנגלית ונראית כי גם
זו לטובה רק שאינה נגלית ונראית לעיני בשר כי היא
מעלמא דאתכסי' שלמעלה מעלמא דאתגליא שהוא ו"ה
משם הוי"ה ב"ה ועלמא דאתכסיא הוא י"ה וז"ש אשרי
הגבר אשר תיסרנו י"ה וגו' ולכן ארז"ל כי השמחים
ביסורים עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש
בגבורתו כי השמחה היא מאהבתו קרבת ה' יותר מכל חיי
העוה"ז כדכתיב כי טוב חסדך מחיים וגו' וקרבת ה' היא
ביתר שאת ומעלה אין קץ בעלמא דאתכסיא כי שם חביון
עוזר ויושב בסתר עליון ועל כן זוכה לצאת השמש בגבורתו
לעתיד לבא שהיא יציאת חמה מנרתקה שהיא מכוסה בו
בעוה"ז ולעתיד תתגלה מכסויה דהיינו שאז יתגלה עלמא
דאתכסיא ויזרח ויאיר בגילוי רב ועצום לכל החוסים בו
בעוה"ז ומסתופפים בצלו צל החכמה שהוא בחי' צל ולא
אורה וטובה נראית וד"ל:

אגה"ק סי' יא. וביאור הענין הוא רק אמונה אמיתית ביוצר
בראשית דהיינו שהבריאה יש מאין הנק' ראשית חכמה
והיא חכמתו שאינה משגת לשום נברא הבריאה הזאת היא
בכל עת ורגע שמתהווים כל הברואים יש מאין מחכמתו ית'
המחיה את הכל וכשיתבונן האדם בעומק הבנתו ויצייר
בדעתו הווייתו מאין בכל רגע ורגע ממש האין יעלה על
דעתו כי רע לו או שום יסורים מבני חיי ומזוני או שארי
יסורין בעולם הרי האין שהיא חכמתו יתברך הוא מקור
החיים והטוב והעונג והוא העדן שלמעלה מעוה"ב רק מפני
שאינו מושג לכן נדמה לו רע או יסורים אבל באמת אין רע
יורד מלמעלה והכל טוב רק שאינו מושג לגודלו ורב טובו
וזו עיקר האמונה שבשבילה נברא האדם להאמין דלית
אתר פנוי מיני' ובאור פני מלך חיים וע"כ עוז וחדוה
במקומו הואיל והוא רק טוב כל היום וע"כ ראשית הכל
שישמח האדם ויגל בכל עת ושעה ויחיה ממש באמונתו

בה' המחיה ומטיב עמו בכל רגע ומי שמתעצב ומתאונן
מראה בעצמו שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו. איזה טובה
והרי זה ככופר ח"ו וע"כ הרחיקו מדת העצבות במאד חכמי
האמת.

(73). **חכם צבי סי' קו.** והיה דברכת הלבנה שפסק הרב
בת"ה שיש לנו להמתין ל"ק דהתם המצוה היא נעשית
באופן יותר משובח לכן יש להמתין כדי לקיימה על צד
היותר טוב.

שולחן ערוך רבינו או"ח סימן צד סי' ה ומ"מ כדי לקיים
המצוה מן המובחר נכון הוא שימתין עד שיגיע למחוז
חפצו להתפלל שם מעומד אם ידוע לו שיהיה לו שם מקום
מיוחד שלא יבלבלוהו בני הבית ואין בזה משום אין
מחמיצין את המצות וזרזים מקדימין למצוה כיון שמתכוון
כדי לקיים מצוה מן המובחר.

שם סימן כה סעי' ד וכן אם תפילין מזומנים בידו ואין
מזומן עדיין לפניו הטלית א"צ להמתין על הטלית כדי
להקדימו להנחת תפילין אלא יניח תפילין מיד וכשיביאו לו
טלית יתעטף בו מפני שאין משהין את המצוה אע"פ שיש
לומר שיעשה אח"כ המצוה יותר מן המובחר מצוה בשעתה
חביבה.

(74). **סוטה ב.** ותנן נמי עד אחד אומר אני ראיתי שניטמאת
לא היתה שותה מדאורייתא מנלן דמהימן עד אחד דתנו
רבנן (במדבר ה, יג) ועד אין בה בשנים הכתוב מדבר או
אינו אלא אפילו באחד ת"ל (דברים יט, טו) לא יקום עד
אחד באיש ממשמע שנאמר לא יקום עד באיש איני יודע
שהוא אחד מה ת"ל אחד זה בנה אב כל מקום שנאמר עד
הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד.

(75). **רמב"ן עה"ת בראשית פרק יב פסוק ו.** ויעבר אברם
בארץ עד מקום שכם אומר לך כלל תבין אותו בכל
הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב והוא ענין גדול
הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה ואמרו (תנחומא ט) כל מה
שאירע לאבות סימן לבנים ולכן יאריכו הכתובים בספור
המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים ויחשוב החושב
בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת וכולם
באים ללמד על העתיד כי כאשר יבוא המקרה לנביא
משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו ודע
כי כל גזירת עירין כאשר תצא מכח גזירה אל פועל דמיון
תהיה הגזרה מתקיימת על כל פנים ולכן יעשו הנביאים
מעשה בנבואות כמאמר ירמיהו שצוה לברוך והיה ככלותך
לקרוא את דברי הספר הזה תקשור עליו אבן והשלכתו אל
תוך פרת ואמרת ככה תשקע בבל וגו' (ירמיה נא סג סד)
וכן ענין אלישע בהניחו זרועו על הקשת (מלכים ב יג טז-יז)
ויאמר אלישע ירה ויור ויאמר חץ תשועה לה' וחץ תשועה

בארם ונאמר שם (פסוק יט) ויקצוף עליו איש האלהים ויאמר להכות חמש או שש פעמים אז הכית את ארם עד כלה ועתה שלש פעמים תכה את ארם ולפיכך החזיק הקב"ה את אברהם בארץ ועשה לו דמיונות בכל העתיד להעשות בזרעו והבן זה ואני מתחיל לפרש הענינים בפרט בפסוקים בעזרת השם:

לבוש על הרקנטי שם. ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והכנעני אז בארץ. כתב הרב הגדול זכרוננו לברכה אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין האבות והוא ענין גדול ומזוהו רבותינו זכרונם לברכה בלשון קצרה. אמרו כל מה שאירע לאבות סימן לבנים. ולכן יאריכו הכתובים בסיפור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים ויחשוב בהן כאילו הן דברים מיותרין אין בהם תועלת וכולן באין ללמד על העתיד כי כאשר יבא המקרה לאחר משלשה האבות יתבונן ממנה דבר הנגזר לבא על זרעו. ודע כי כל גזירת עירין כאשר תצא מוכח הגזירה אל פועל דמיון תהיה הגזירה מתקיימת על כל פנים. ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות כמאמר ירמיהו שצוה לברך והיה בכלותך לקרוא את הספר הזה תקשור עליו אבן והשלכתו אל תוך פרת ואמרת ככה תשקע בבל. וכן בענין אלישע בהניחו זרועו על הקשת ויאמר ירה ויור ויאמר חץ תשועה ליי וחץ תשועה וגומר. ולפיכך החזיק הקדוש ברוך הוא את אברהם בארץ ועשה לו דמיונות בכל העתיד להעשות בזרעו והבן זה. וטעם והכנעני אז בארץ. לימודלשרו של מעלה וכבר פירשתי זה בסוד הפלגה.

דרשת הר"ן. דרוש שני ואולי זה נמשך למה שכתב הרמב"ן ז"ל (בראשית יב ו, מח כב), כי כאשר יעשה איזה דמיון בפעל דומה למה שראוי שיקרה בעתיד, יתקיים העתיד ההוא על כל פנים, ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות, כמאמר ירמיהו שצוה לברוך (ירמיה נא, סג) והיה ככלותך לקרוא את הספר הזה תקשור עליו אבן והשלכתו אל תוך פרת ואמרת ככה תשקע בבל וגו'. וכן ענין אלישע (מ"ב יג, טז) בהניחו זרועו על הקשת ויאמר ירה ויור ויאמר חץ תשועה לה' [וחץ תשועה] בארם. ונאמר שם (יט) ויקצוף עליו איש האלהים ויאמר להכות חמש או שש פעמים אז הכית את ארם עד כלה ועתה שלש פעמים תכה את ארם. הנה נראה כי כאשר יעשה איזה פעל מאת השם דומה למה שיקרה בעתיד, הפעל הדמיוני ההוא מקיים העתיד שיבא בלי ספק. ולכן אמר השם יתברך בתוכחותיו עם יעקב, כי החסד עמו, שבצע אמרתו והחליט גזירתו שיתפוס יעקב מלכות קיימת באחרית ימי מלכות עשו בטרם זמנו פוסק, [משום ש] כבר תפסו לפני סופו (ועקבו) [בעקבו].

(76). ברכות כז: ליה. והוא עשיר — דאי אית ליה לפלוחי לבי קיסר, אף הוא אָזל ופּלח. והוא עשירי לעזרָא — דאית ליה זכות אבות, וְלֹא מְצִי עֲנִיש ליה.

(77). ערכין יא: דתניא מעשה בר' יהושע בר חנניה שהלך לסייע בהגפת דלתות אצל ר' יוחנן בן גודגא אמר לו בני חזור לאחוריך שאתה מן המשוררים ולא מן המשוערים.

מעשר שני פרק ה משנה ט. מי שהיו פרותיו רחוקים ממנו, צריך לקרוא להם שם. מעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו באין בספינה, אמר רבן גמליאל, עשור שאני עתיד למוד, נתון ליהושע, ומקומו משכר לו. עשור אחר שאני עתיד למד, נתון לעקיבא בן יוסף שיזכה בו לעניים, ומקומו משכר לו. אמר רבי יהושע, עשור שאני עתיד למוד נתון לאלעזר בן עזריה, ומקומו משכר לו. ונתקבלו זה מזה שכר:

ברטנורא שם. נתון ליהושע. לוי היה. ותרומה גדולה לא נתן עתה משום דתרומה מפרישין אותה בגורן, [כדתניא] שאי אפשר לגורן שתעקר אלא אם כן נתרמה תרומה גדולה וכבר הפריש אותה בגורן:

(78). סדר הדורות ב) בן יוסף (ויוסף היה) גר צדק מבני בניו של סיסרא. וביוקסין נס"ד ר' טרפון אמר עליו אשריך אברהם אבינו שיצא ר"ע מחלצין וקשה הא בן גרים היה כיצד יצא מאברהם ואולי אביו יוסף נשא בת ישראל. והכרח לזה כיון שהיה ראש ישיבה ועיבר שנים אם לא היה אמו מישאל לא הוה קרינן ביה מקרב אחיך.

(79). סנהדרין לט: אמר רבי יצחק אמר הקדוש ברוך הוא יבא עובדיהו הדר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם וינבא על עשו הרשע שדר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משום רבי מאיר עובדיהו גר אדומי היה והיינו דאמרי אינשי מיניה וביה אבא ניזיל ביה נרגא.

(80). אבות דרבי נתן פרק ו ב. והוי מתאבק בעפר רגליהם כיצד בזמן שת"ח נכנס לעיר אל תאמר איני צריך לו אלא לך אצלו ואל תשב עמו לא על גבי המטה ולא על הכסא ולא על הספסל אלא שב לפניו על הארץ וכל דבר שיצא מפיו קבלהו עליך באימה ביראה ברתת ובזיע כדרך שקבלו אבותינו מהר סיני באימה ביראה ברתת ובזיע. דבר אחר הוי מתאבק בעפר רגליהם זה רבי אליעזר ושותה בצמא את דבריהם זה רבי עקיבא. מה היה תחלתו של רבי עקיבא. אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר אמר מי חקק אבן זו אמרו לא המים שתדיר [נופלים] עליה בכל יום אמרו [לו] עקיבא אי אתה קורא אבנים שחקו מים. מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו מה רך פסל את הקשה דברי תורה שקשה כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם. מיד חזר ללמוד תורה. הלך הוא ובנו וישבו אצל מלמדי תינוקות א"ל רבי למדני תורה אחז רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח כתב לו אלף בית ולמדה.

פסחים מט: תניא אמר רבי עקיבא כשהייתי עם הארץ אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור אמרו לו תלמידיו רבי אמור ככלב אמר להן זה נושך ושובר עצם וזה נושך ואינו שובר עצם:

שיטה מקובצת כתובות סב: דהוה צניע ומעלי. ואם תאמר והא אמרינן בפסחים [מט ב'] אמר ר"ע כשהייתי עם הארץ הייתי אומר מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור. ויש לומר שזהו קודם לכן אבל אחרי כן חזר למוטב שהיה צנוע ומעלי ואחרי כן קבע עצמו לתורה כדאיתא הכא. **הריטב"א ז"ל:**

82. **שער היחוד ואמונה פרק ז** כי שם הוי"ה מורה שהוא למעלה מן הזמן שהוא היה היה ויהיה ברגע א.

הגדה של פסח (קהת) עמוד תסה. הדרן על. במס' סוטה (לז, ב. וש"נ): ר"י אומר כללות נאמרו בסיני ופרטות באהל מועד, ר"ע אומר כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד. והביאור בזה: פרטות, הם לא ענין בפני עצמן, כ"א פירוש ופירוט הכללות. וטעם פלוגתתם הוא, שלדעת ר"י, מכיון שהפרטות אינן אלא חלק מהכללות - כמו שמחולקין בהחשיבות שלהן כך מחולקין באופן ומקום אמירתן (ומספר הבריות שנכרתו עליהן) וס"ל שהפרטות נאמרו (רק) באהל מועד. ושיטת ר"ע היא, שגם הפרטות, אף שאינן אלא פירוש הכללות, מ"מ מכיון ששתיהן ציווי ה' - אין לחלק ביניהן (במה שלא נתפרש) וס"ל כללות ופרטות נאמרו בסיני כו'. ועפ"ז, שתי פלוגות הנ"ל נובעות מאותה הנקודה: שיטת ר"י היא, שמצות שאינן ענין בפ"ע, כ"א פרט או טפל - יש לחלק ביניהן ובין הכלל והעיקר, ולכן אומר הפרטות נאמרו באהל מועד ופסח פוטר את של זבח. משא"כ לשיטת ר"ע, כנ"ל. וכיון שיש לחלק בין גדר הפרט וכלל וגדר הטפל ועיקר - לכן צ"ל לאשמועינן פלוגתת ר"י ור"ע בכל אחד מהן - ועד"ז לקמן. יא. יתירה מהנ"ל מצינו בשיטת ר"י ור"ע, שפלוגתתם אם המצות שוות הן או לאו, היא לא רק במצות שהן טפל כו', אלא - בכל המצות בנוגע לגדרם הכללי. שנינו במכילתא עה"פ (יתרו כ, א) וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר: ר"י אומר מלמד שהיו עונין על הן הן ועל לאו לאו, ר"ע אומר על הן הן ועל לאו לאו הן. והיינו אשר שיטת ר"י היא, שגדרה הכללי של כל מצוה הוא - ועשיתם אותם, זה שהאדם מקיים המצוה. ומכיון שהקיום דמ"ע הוא באופן של קום ועשה" (חיוב) והקיום דמל"ת הוא באופן של לא תעשה" (שלילה), לכן הגדר דמ"ע הוא הן והגדר דמל"ת הוא לאו" - על הן הן ועל לאו לאו; היא, שגדר המצות הוא לא עשייתו של האדם, כ"א ושיטת ר"ע זה שאמרתיו נעשה רצוני¹⁷, שע"י עשייתו נעשה ונתקיים ציווי הקב"ה. ולכן סובר שגם על לאו היו עונין הן, כי הגדר הכללי דמל"ת הוא ג"כ (לא זה שהאדם מונע את עצמו מלעשות, תנועה דשלילה, כ"א) קיום ציווי הקב"ה - הן. בסגנון אחר קצת: שיטת ר"י היא, שגדר הכללי דהמצות

הוא כמו שהן מצד האדם שנצטוו, ומכיון שבקיום המצות של האדם, קיום המ"ע הוא ע"י שעושה

אותן וקיום המל"ת הוא ע"י שאינו עובר עליהן, לכן ס"ל שגדר המ"ע הוא הן וגדר מצות ל"ת הוא לאו"; - ושיטת ר"ע היא, שגדר הכללי של המצות הוא כמו שהן מצד המצוה (צ' פתוחה) הקב"ה, ומכיון שגם ענינם של מצות ל"ת הוא זה שהן ציווי הקב"ה והרי ציווי הו"ע של חיוב, לכן סובר שגדר מצות ל"ת הוא ג"כ הן¹¹. יב. פלוגתא הנ"ל (בנוגע למענה בני" בעת מ"ת), היא דוגמת הפלוגתא דר"י ור"ע (ג"כ במ"ת) בפירוש וכל העם רואים את הקולות" (יתרו כ טו. מכילתא שם): ר"י אומר רואין הנראה ושומעין הנשמע, ר"ע אומר רואין את הנשמע ושומעין את הנראה¹⁹. והביאור בזה: ההפרש שבין ראי' לשמיעה הוא רק מצד האדם, אבל מצד הקב"ה מקור (ובורא) כל הכחות - כל ההרגשות מתחברים אל מקום אחד" (ראה ראב"ע יתרו שם). ולכן, ר"י סובר שגדר המצות הוא עשיית האדם (ואופן עשייתו). ס"ל שהענינים דמ"ת היו באופן כמו שהם מצד האדם, רואין הנראה ושומעין הנשמע. משא"כ ר"ע סובר שגדר המצות הוא (קיום) ציווי הקב"ה, ס"ל שהענינים דמ"ת היו כמו שהם מצד הקב"ה²⁰ - רואין הנשמע ושומעין הנראה, דמקרא כפשוטו - רואין את הקולות (וממילא נשמע גם החידוש דשומעין את הנראה). יג. השייכות של הפלוגתא דר"י ור"ע בנוגע לגדר המצות, לפלוגתתם בנוגע לחשיבות המצות (דלעיל סעיף יו"ד): החילוק שבין מצוה אחת לשני, הוא בנוגע להאדם המקיים אותה. שכרה וכו'. אבל מצד זה שהמצות הן ציווי הקב"ה - הרי מטבע ברכות כל המצות אחד הוא אשר קדשנו במצותיו וצונו, כי מצד (רצון) הקב"ה לא שייך לחלק ביניהן" ולכן לשיטת ר"י שגדר המצות הוא עשיית האדם - יש חילוק בהמצות כו'. משא"כ לשיטת ר"ע שגדר המצות הוא ציווי הקב"ה כל המצות שוות הן (לבד החילוקים שנתפרשו בקרא וכו'). יד. ע"פ כל הנ"ל, תובן הפלוגתא דר"י ור"ע (תוס' סוטה כד, ריש ע"ב. מל"מ הל' דעות פ"ו ה"ז), שר"י סובר דיברה תורה כלשון בני אדם ור"ע לא אמר דיברה תורה כלשון בני אדם, כי בתורה - מכיון שהקב"ה נתנה לישראל - יש בה שני ענינים (כנ"ל סעיף ט'): גדר הנותן, הקב"ה כביכול - והיינו שגם לאחר שניתנה למטה והאדם לומדה ועד שנקראת על שמו, אין דברי תורה מקבלין טומאה" (אף שלומדם אדם בלתי טהור) - לפי שהם (דברי (כאש" -) דברי הקב"ה (ברכות כב, א - וראה שם הנפק"מ להלכה); גדר המקבל, ישראל הלומדים אותה - שלכן רב שמחל על כבודו כבודו מחול", לפי שהתורה דילי היא" (קידושין לב, סע"א ואילך). ויתירה מזו: תורה לא בשמים היא" וקוב"ה קא חיין ואמר נצחוני בני נצחוני" (ב"מ נט, ב), ועד - שבהדין דספק בהרת כו' פוסק הרמב"ם (הל' טומאת צרעת ספ"ב) שהוא טמא, אע"פ שקוב"ה אומר טהור" (ב"מ פו, א) - משום דתורה לא בשמים היא (כס"מ שם. וראה לקו"ת ס"פ תזריע). ולכן, בענינים שלא נתפרשו ואפשר לפרשם בשני אופנים

[אם גדרם הוא כמו שהם מצד הקב"ה או כמו שהם מצד האדם] - פליגי ר"י ור"ע (כדלעיל סעיף יא), אם עיקר המצות הוא עשיית האדם או ציווי הקב"ה. ולכן אומר ר"י דיברה תורה כלשון בני"א, ור"ע אומר לא דיברה תורה כלשון בני"א. וזהו גם הטעם של הפלוגתא דר"י ור"ע (סנה' סו, א) בפירוש הכתוב (משפטים כב, כז) אלקים לא תקלל, אשר ר"י אומר אלקים חול" (דיינים). ור"ע אומר אלקים קדש". טו. וזהו גם הלשיטתו בפלוגתא דר"י ור"ע (סוטה ג, א) בכוכ"ע ענינים שבתורה, אם הם רשות או חובה. והביאור בזה: בענין של רשות, ניתנה הבעלות להאדם, קיום הדבר תלוי ברצונו. משא"כ בענין של חובה, אין להאדם ברירה בזה ומחוייב הוא לעשותו, כי הבעלות היא של הקב"ה. ולכן לדעת ר"י שהתורה ניתנה להאדם באופן השייך אליו (כנ"ל סעיף יב), ע"כ ס"ל ג"כ אשר כל ענין שבתורה (באם אין הכרח לפרשו שהוא חובה), ניתן לבעלותו של האדם - רשות; משא"כ לדעת ר"ע שהתורה ניתנה כמו שהיא מצד הקב"ה, מסתבר לפרש, שכל ענין בתורה נשאר בבעלותו של הקב"ה ולא נמסר לבעלות האדם - חובה" טז. השייכות של ב' שיטות הנ"ל (אם התורה מתייחסת בעיקר לישראל או להקב"ה), לבעלי השיטות - רבי ישמעאל ורבי עקיבא: רבי ישמעאל הי' כהן (חולין מט, א. ומיירי בר"י חבור ובר פלוגתא דר"ע), ק"ק שבישראל 24, ונצטוו לברך את עמו ישראל באהבה" מחבב את ישראל ביותר, וכמו שאמר (נגעים רפ"ב) בני ישראל אני כפרתן". ולכן, בכל ענין בתורה שאפשר לומר שהבעלות הוא לישראל - מפרש כן ובדוגמת כהנא מסייע כהני" (חולין שם). היי משא"כ ר"ע הי' בן גרים (ראה סה"ד בערכו), ומכיון שהגרים מתייחסים בעיקר לא לאברהם יצחק ויעקב (ישראל) כ"א למי שאמר והי' העולם" (תשובת הרמב"ם לר' עובדי' גר צדק תשובות הרמב"ם" (ירושלים תש"כ) כרך ב' סימן רצ"ג), לכן [אף שהי' רגיל לזכות את ישראל" (רש"י ד"ה שבקי' ר"ע - סנה' קי, ב) והוא ור"י תרומתו אמרו כל ישראל ראויין לאותה איצטלא (ב"מ קיג, סע"ב) - אבל ר"י הגדיל - וכדמוכח ממס' נגעים שם, שר"ע חולק על ר"י (להתווי"ט שם בשם הראב"ד), ולכן] בכל ענין שלא נתפרש - הי' מפרש גדרו כמו שהוא מצד הקב"ה. כביכול. יז. סיום המסכת (פסחים) הרי היא והלכתא אבי הבן מברך שתיים" על פדיון הבן" ושהחיינו" - יהי רצון שבקרוב ממש יפדה האב - אבינו שבשמים, הקב"ה. את בנו בכורו - בני ישראל - מהגלות, ואופן הפד' יהי' בחסד וברחמים בלי שום צער ח"ו - שאז 23 יברך הקב"ה אבינו שבשמים לא רק על פדיון הבן, אלא גם שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה" - ולשנה הבאה נברך שתיים, כי נאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים"

83. איוב פרק יא פסוק ו. וַיִּגְדֵּלְךָ | תַּעֲלָמוֹת חֻמָּהּ כִּי־כַפְלִים לְתוֹשִׁיָהּ וְדַע כִּי־יִשָּׁה לְךָ אֱלֹהִים מַעֲוָה:

שמור רבה פרק מז ויאמר ה' אל משה פסל לך, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (איוב יא, ו): וַיִּגְדֵּלְךָ תַּעֲלָמוֹת חֻמָּהּ, אֵתָהּ מוֹצֵא בְּשָׁעָה שָׁאֲמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שמות לב, ז): לָךְ רֹד כִּי שָׁחַת עִמָּךְ, הִיָּה תוֹפֵס בְּלוּחוֹת וְלֹא הִיָּה מֵאֲמִין שְׁחָטָא יִשְׂרָאֵל, אָמַר אִם אֵינִי רוֹאֶה אֵינִי מֵאֲמִין, שְׁנֵאֲמַר (שמות לב, יט): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב מֹשֶׁה אֶל הַמַּחֲנֶה, שְׁלֹא שִׁבְרָן עַד שְׂרָאָה בְּעֵינָיו. אִי לָהֶם לִבְנֵי אָדָם שֶׁהֵם מַעֲיִדִים מַה שְׂאִינִם רוֹאִים, אֶפְשָׁר שְׁלֹא הִיָּה מֹשֶׁה מֵאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁאֲמַר לוֹ: כִּי שָׁחַת עִמָּךְ, אֲלֵא הוֹדִיעַ מֹשֶׁה דְּרָף אֲרָץ לְיִשְׂרָאֵל, אֶפְלוּ שִׁיָּהָא אָדָם שׁוֹמֵעַ דְּבַר מִן יְחִידֵי נַאֲמָן, אֲסוּר לְקַבֵּל עֲדוּתוֹ לַעֲשׂוֹת דְּבַר עַל פִּי אִם אֵינִי רוֹאֶה. דְּבַר אַחֵר, שִׁפְרָחוּ הַכְּתוּבִים מִן הַלוּחוֹת, לָכֵן שִׁבְרָן, שְׁנֵאֲמַר (דברים ט, טז): וְאָרָא וְהִנֵּה חֲטָאתֶם לַה' אֱלֹהֵיכֶם, רָאָה מֹשֶׁה שְׁחָטָא וְשִׁבַּר אֵת הַלוּחוֹת. מִשָּׁל לְשׁוֹר שֶׁנִּטַּל אִשָּׁה וְקָתַב לָהּ כְּתָבָהּ וּנְתָנָה בְּיַד הַשּׁוֹשְׁבִין, לְאַחֵר יָמִים יֵצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רַע, מָה עָשָׂה הַשּׁוֹשְׁבִין קָרַע אֵת הַכְּתָבָה, אָמַר מוֹטֵב שֶׁתִּהְיֶה נְדוּנִית כְּפָנוּיָהּ וְלֹא כַּאֲשֶׁת אִישׁ, כִּף עָשָׂה מֹשֶׁה, אָמַר אִם אֵין אֲנִי מִשְׁבֵּר אֵת הַלוּחוֹת אֵין לְיִשְׂרָאֵל עֲמִידָה, שְׁנֵאֲמַר (שמות כב, יט): זָבַח לְאֱלֹהִים יָחִיד, מָה עָשָׂה שִׁבְרָם, אָמַר לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא הָיוּ יוֹדְעִין מָה הִיָּה כְּתוּב בָּהֶם. דְּבַר אַחֵר, וְאָרָא וְהִנֵּה חֲטָאתֶם לַה' אֱלֹהֵיכֶם, רָאָה שֶׁאֵין לְיִשְׂרָאֵל עֲמִידָה, וְחִבֵּר נִפְשׁוֹ עִמָּהֶם וְשִׁבַּר אֵת הַלוּחוֹת, וְאָמַר לְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵם חֲטָא וְאֲנִי חֲטָאתִי שֶׁשִׁבְרָתִי הַלוּחוֹת, אִם מוֹחֵל אֵתָהּ לָהֶם אֶף לִי מוֹחֵל, שְׁנֵאֲמַר (שמות לב, לב): וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתֶם, כֵּן לְחֲטָאתִי מוֹחֵל, וְאִם אֵין אֵתָהּ מוֹחֵל לָהֶם אֵל תִּמְחֹל לִי, אֲלֵא (שמות לב, לב): מִחֲנִי נָא מִסִּפְרָךְ אֲשֶׁר כְּתָבְתָּ. אָמַר רַבִּי אַחָא, לֹא זָז מִשָּׁם עַד שֶׁפָּנָה חֲטִיָּה שְׁלֵהֶם, שְׁנֵאֲמַר (שמות לב, טו): וַיִּפֹּן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה, כִּי־נִין שֶׁפָּנָה חֲטִיָּה שְׁלֵהֶם, אָמַר מֹשֶׁה הִרִי הִיָּה לְיִשְׂרָאֵל מִי שִׁבְיָקֶשׁ עֲלֵיהֶם, אֲנִי מִי יִבְקֶשׁ עָלַי, הַתְּחִיל מִצְטָעֵר עַל שִׁבּוֹר הַלוּחוֹת, וְאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵל תִּצְטָעֵר בְּלוּחוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת, שְׁלֹא הָיוּ אֲלֵא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת לְבָד, וּבְלוּחוֹת הַשְּׁנָיִים אֲנִי נוֹתֵן לָךְ שִׁיָּהָא בָּהֶם הִלְכוֹת מִדְּרָשׁ וְאֶגְדוֹת, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב: וַיִּגְדֵּלְךָ תַּעֲלָמוֹת חֻמָּהּ כִּי כַפְלִים לְתוֹשִׁיָהּ, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁאֵתָהּ מִבְּשָׁר שִׁמְחָלְתִּי לָךְ עַל חֲטִיָּה שְׁלָךְ, שְׁנֵאֲמַר (איוב יא, ו): וְדַע כִּי־יִשָּׁה לְךָ אֱלֹהִים מַעֲוָה.

פרד"א פרק מח ר' אליעזר אומר, חמשה אותיות שנכפלו בכל האותיות שבתורה כלם לסוד גאולות כ"ף כ"ף אברהם אבינו נגאל מאור כשדים שנ' לך מִן מִרְעָרָךְ מ"ם מ"ם נגאל בו יצחק אבינו מיד פלשתים שנ' לך מִמִּצְרַיִם מ"ם מ"ם נגאל בו יעקב אבינו שנ' הצילני נא מִיַּד אֲחִי פ"א פ"א בו נגאלו אבותינו ממצרים שנ' פִּקּוּד פִּקְדוֹתֵי צַדִּיק צד"י בו עתיד הב"ה לגאול את ישראל משעבוד ארבע מלכיות ולאמר להם צמח צמחתי לכם שנ' ואמרת אליו כה אמר ה' צבאות לאמר הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח וכלם לא נמסרו אלא לאברהם אבינו ואברהם מסרן ליצחק ויצחק מסרן ליעקב ויעקב מסרן סוד הגאולה ליוסף שנ' ואלהים פקוד יפקוד אתכם ויוסף בנו מסרן סוד הגאולה לאחיו ואמ' להם

פקוד יפקוד אלהים אתכם ואשר מסר סוד הגאולה לסרח בתו. וכשבאו משה ואהרן אצל זקני ישראל ועשו האותות לעיניהם, הלכו אצל סרח בת אשר. אמרו לה, בא אדם אחד אצלנו ועשה אותות לעינינו כך וכך, אמרה להם, אין באותות האלו ממש. אמרו לה, והרי אמר פקוד יפקוד אלהים אתכם. אמרה להם, הוא האיש העתיד לגאול את ישראל ממצרים, שכן שמעתי מאבא פ"ה ופ"ה פקוד יפקוד, מיד האמינו העם באלהיהם ובשלוחו, שנ' ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את עמו.

ילקוט שימוני רמז סד. רבי אליעזר אומר חמש אותיות נכפלו וכולן לשון גאולה. כ"ך שבו נגאל אבינו אברהם מאור כשדים שנאמר לך לך מארצך. ס"ם בו נגאל אבינו יצחק מיד פלשתים שנאמר לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. ו"ן בו נגאל אבינו יעקב מיד עשו שנאמר הצילני נא. ו"ך בו נגאלו ישראל ממצרים פקד פקדתי. ו"ן בו עתיד הקב"ה לגאול לישראל בסוף מלכות רביעית שנאמר איש צמח שמו ותחתיו יצמח וכולן נמסרו לאברהם. אברהם מסר ליצחק ויצחק ליעקב ויעקב ליוסף ויוסף לאחיו שאמר להם פקד יפקד אלהים אתכם. ואשר בן יעקב מסר סוד גאולה לסרח בתו וכשבאו משה ואהרן אל זקני ישראל ועשו אותות לעיניהם הלכו זקני ישראל אצל סרח בת אשר אמרו לה בא אדם אחד ועשה אותות לעינינו כך וכך ואל"ה אין באותות הללו ממש ואל"ה אמר פקד פקדתי ואל"ה הוא האיש לגאול את ישראל בא שכן שמעתי מאבא ו"ך מיד ויאמן העם:

תוצרת שמואל תרכ"ז ד"ה לך לך - לך לך מארצך, אל הארץ אשר אראך ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך. וצ"ל מהו לך לך תיבת לך הב' מיותר, וגם צ"ל מהו השבח ואעשך לגוי גדול הלא אברהם כתי' ואנכי עפר ואפר. ובילקוט ע"פ זה תירץ כי ה' אותיות כפולות מנצפ"ך רומזין לגאולה, הכי ניתן לאברהם לך לך. והענין כי הכפל רומז לסוכ"ע, ולכן עיסקא דשבתא כפול כי אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות כהלכתן מיד נגאלין, והיינו בשבת א' יש ב' שבתות שבתא דמעלי שבתא ושבתא דיומא, ואם היו מקיימין ב' בחי' שבת היו נגאלין, מפני כי הכפל רומז לבינה בחי' סוכ"ע שלא נמצא לשם שום אחיזה לחיצוני, ועד"ז באותיות אותיות כפול' הם בחי' אותיות דוכרין ולכן הם רומזי' לגאולה, והכי ניתן לאברהם ולכן לך לך שנגאל מארץ כשדים, והמ' ליצחק כי עצמת ממנו, והג' ליעקב הצילני נא, והפ' פקד פקדתי, והצ' לע"ל, וזהו תירוץ קצת. ועוד ית' כי הנה אברהם קיים כל התורה עד שלא ניתנה, וצ"ל יצ"מ לא ה' עדיין. הנה כתי' קומי לך רעייתי יפתי, רעייתי ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים ע"י התורה לכו לחמו בלחמי, יפתי המצות בחי' לבושי, קומי לך בתו של אברהם שנא' לך לך, וא"כ מקומי לך יובן ענין לך לך, הנה נודע שלא כל הנשמה מלוכש בגוף, כי דבר שבקדושה אינו נעקר כמ"ש באלשיך, ולכן קדושתן אף כשהן שוממין, שורש הנשמה הוא למעלה מבחי' אין בחי' מזל ל' מזל שנוטף הארה לגוף להחיותו וזהו מאין באת, יעקב חבל

נחלתו, וזהו טהורה היא באצי' בראת בריאה יש מאין עד נפחת ויפח באפיו נשמת חיים, וצריך לחבר שרש הנשמה עם הנשמה, וזהו ע"י התפלה, וכמו בנשמה ד' בחי' כמו"כ בתפלה ד' שליבות, וזהו סולם מוצב ארצה, וזהו עשה רצונו בחי' הביטול ע"פ טו"ד, בטל רצונו בחי' בכל מאדך מצד שרש הנשמה, וזהו ולכי לך, וא"כ באברהם לך לך שיבוא אברהם לבחי' שורש נשמת אברהם. אך זהו ע"י הארץ אשר אראך דוקא, כי ארז"ל במד"ר תוצא הארץ נפש חיה זה רוחו של אדה"ר או רוחו של משיח כי אד"ם ר"ת, והתפללו אליך דרך ארצם, וזהו דוקא בארץ כי הארץ נק' ארץ החיים והיינו שבארץ מאיר מבחי' חכ' והחכ' תחי', וכמו"כ בנפש נר"נ ח"י ולכן ה' בחכ' יסד ארץ כונן שמים בתבונה, והיינו כי הארץ היא בחי' ביטול וגם ארץ ל' רצוא, וזהו לך לך ע"י הארץ אשר אראך. אך מתחלה צריך לצאת מארצך שהוא היפך א"י, כי אברהם ה' בבבל והיא הבקעה שמצאו בארץ שנער הפך הקדושה, כמו ושכחי עמך ובית אביך שהוא בחי' רצון לתענוגי' גשמי', וזהו בעבר הנהר נהר בחי' נהר היוצא מעדן ועבר הנהר ע"ד עובדי דרך ה', ולכן ארז"ל פותחין בגנות בעבר הנהר, ואח"כ יבוא לשרשו ע"י הארץ אשר אראך. וזהו קיים אברהם כל התורה עד שלא ניתנה, ולכא"ז צ"ל כנ"ל, אך הנה המצות הם לאתקנא רזא דשמי', והנה יש ז' שמות שאינם נמחקין, ולכא"ז הלא עד שלא נבה"ע ה' הוא ושמו בלבד, אך הם ז' מדות לך ה' הגדולה, והמדות הם לזולתו, משא"כ מצד עצמו לאו מכל אינון מדות כו', וצריכי' להמשיך בחי' מדות שיהי' הנהגת העולמות, וזהו ע"י המצות. וזהו"ע חצבה עמודיה שבעה ז' ס"ת בראשית כו', ולכן נק' שמות כמו השם שהוא לזולתו ומקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו, וכשממשיכי' אז איהו וחיהו וגרמוהי חד כו', ואברהם המשיך זה ג"כ וזהו קיים כו', וכ"ז הוא בארץ דוקא כי המצות נק' בשם זריעה והזריעה היא בארץ, ולכן תפלה ג"כ סולם מוצב ארצה, וכמו"כ התומ"צ בארץ דוקא, וזהו וזאת המצוה אשר צוה לעשות בארץ דוקא, ולכן נאמר כל השבח על אברהם בארץ דוקא והגם שקודם ה' ג"כ ממשיך, אך תחלה ה' רק התעוררות להיות עי"ז לך מארצך אל הארץ אשר אראך ואז המשיך כו'. וזהו ואעשך כמו במשה נא' האלקי' אשר עשה את משה, ע"ד עושה פלא שזה פלא שע"י המצוה כמו תפילין ממשיכי' למעלה, וזהו המשיך משה, ואברהם המשיך ג"כ לכן נאמר בו ואעשך וארז"ל אעשה אותך ברי' חדשה, רק משה המשיך שיהי' כאו"א מישראל יכול כו', אבל אברהם רק הוא עצמו כו'. לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך ג' קוין כי על ג' דברים העולם, תורה ועבודה וגמ"ח, גוי גדול ומי גוי גדול כי קו ימין בחי' חסד מים מצמיחים כו' בחי' תורה אור, ואברכך קו השמאל מצפון זהב יאתה שולחן בצפון הרוצה להעשיר יצפין גבורות גשמים. ואגדלה שמך קו האמצעי בחי' שם הוי' כי בחסד שם אל, בגבורה ש' אלקי', בקו האמצעי ש' הוי', שמשון נק' ע"ש שמש ומגן, והיינו השם הוא משרשו כמו מרדכי רב חסד אברם אב רם, וניתוסף בו ה' מבחי' שמו הגדול שי הוי',

הגם ושמי הוי' לא נודעתי כו', ולכן אינו גדלות כו'. והי' ברכה בבי"ע ולכן ואברכה מברכיך כו'. ועוי"ל ע"ד המבואר בזהר תינח למעלה ה' אחד ושמו אחד קוב"ה ושכינתי למטה ישראל וארץ ישראל ז"א וארץ מל' וישראל בלא ארץ פלג גוף, וזהו לך לך מארצך משורש ומקור אל הארץ אשר אראך להיות אחד כו'.

(14) ספר הישר לרבינו תם

(84). ישעיי פרק יב פסוק א ואמרתי ביום ההוא אודה יהוה כי אנפתי כי ישב אפך ותנחמני:

תריט טעמא כ"ל ממלי בטעות וי"ט מוכיפין על טבעה
 וטשי וחמישי והורו לעשות כמ"ד מפטיר אינו
 עולה למניין טבעה דממה כפסך ספיר עבדי מאם עולה מפטיר
 למניין טבעה הוה ליה לתוספת ואם אינו עולה כ"ט דהכי
 עדיף וכן פסק רב עמרם בסדר שלו ובה"ג לקרות טבעה
 בעניינא דיומא ועוד ראיות גדולות מתוך ההלכה וגם לדברי
 השמאים ללא דבר תיבה ר"ח וסבת אבל בשאר י"ט טועין לדמותם
 אליהם שלא מצינו בכל ההלמוד פ' פנחס למוספי רגלים אלא
 לי"ט קרבנות טבת"כ וכל שאינו בקי בסדר רב עמרם ובהלכות
 גדולות ובמסכת סופרים ובפירקא ר"א אליעזר ובדרבנא ובתלמודינו
 ובשאר ספרי אגדה אין לו לחרום דברי הקדמונים ומנהגם כי
 יש עלינו לסמוך בדברים שאינו מכחישים תלמוד שלנו אלא
 שמיכפין והרבה מנהגים בידינו על פיהם ופרש' תוספת היא
 ואין לכולה עם טבעה הטבעה איחקין לקרבנות אפילו לדבריה דלא
 דמי' לר"ח וסבת וטוב למנותו בתוספת ולפי דברי האנשי ההמה קללו'
 בטענית נקרא שכל פנינו' ויחל לא מצינו כמו שפרשה פהם לא מצינו
 גם שמועתי מעקרו ברכת נר בטבת ויחלל המקדש וחיבת המלואה
 כי כמה חובת טעונת ברכה ואינו דומה מים אחרונים שחובה
 ואינו טעונה ברכה דלאו משום חובת מלואה הוא אלא משום
 הכנה אע"ג דמכחיין אהייתם קדושים ובדברי אגדה נמלאת
 והוא לנשים למאן כיבה אורו של עולם כמפורסם בבבא מציתא דבה
 ובסדר רב עמרם איתיא וכדה והדלקת נר וחלה שלשתן
 חובה וברכה לשלשתן וקודמת לקידוש היום ולנר חנוכה וכמה
 ברכות מלאכו בסדר רב עמרם' ברוך המרבה טמאות ובהלכות
 רב יהודאי אסר' אגוז וכיוצא בהן הרבה אף על פי שאינן
 בחובת וב"ט זאת טכחובת בספרי אגדות ובדרשות. פדורטין
 בטבת וכל המועד יסחק לו וכל העוקרה יעקר :

פנין
 חפשי
 וזי עולם
 למניין
 טבעה

Ta

לא קיי"ה בהמדרש ולכא' הוא ה"פך ממ"ש בנפול' שהביא זה ה"יט' גדוג הנ"ל) ועיין לקמן אות ק"ן :

ובתב הרב עיקרי הד"ע בחי'ד סי' כ"ו אות ז' לדעת מוהריק"ו (בענין כבוד אבי אביו) דאף דכל שאינו סוחר בש"ס ילפינן מהמדרש דכ"מ ח"א הוא אגדה שבמדר' לא ילפינן מיניה כיון דליכא תרתי ע"ש שאין דבריו נלע"ד וספוס' האולקוס על רבינו מוהריק"ו בזה"ל לא סביר לחלק בזה :

זו אין למדין הלכה מאגדות הרב בחר יעקב באבן העזר סי' ק"ט סוכים מסר"ש פ"ט דנדרים סי' ב' דאגדה דהוקב"ה ב"ש למדין הימיה ועיין במה שרשמי בלוח הקודמת והרב שער המלך רפ"ז מהל' שבועות כ' שמק' על הרמב"ם מאותה אגדה דאמר יוסף לפרעס להשיל אשבעתי וכו' ועיין אגדה דרבנן במערכת אין שליחות לגוי לענין גוי בגוי מ"ש על פי אגדה דאין עושין למסות ועיין להרשב"ם חס"כ לבי סי' מ"ט שבועות יעקב ח"ג סי' קס"ח מוהר"ן ה"ר חיות בהנהיגו לנדרים על ד' מ' ע"ב ולהרב זרע חמ"ח ח"ב סוכ"י ק"י חס"כ סופר ח"א סי' ל"ב ד"ס ועל השלישית שו"ת חיים ונחל ח"ב סס"י ע"ח :

זו אין למדין הלכה ממדר' כשאתר מ"ש בתלמודין כמש"ל בלוח ז"ס עיין למדן חיד"א ביעיר און במערכת האר"ה אות ד"ן דאף בתלמוד ירוש' אמר רב דכל שהתלמוד הוא ה"פך המדר' לא המכין חמ"ד ע"ש :

זה אין למדין הלכה מפי משנה ב"ב ק"א וד"ד ז' ועיין להחיות פ"ג דפאה משנה ו' ופשוט דה"ד חס סוחר ח"ס מהכילים דאס' אינו סוחר סכלים שמסור לו רז"ל פשיטא ודאי דלמדין וכו' הרשב"א בח"א סי' ש"ס ועיין מש"ל בלוח ז"ס ב"ש זה ה"ס גדול בלוח ע"ב ועיין להרשב"ם מקב"ל בלוח ז"ס חס"כ יעקב אות ל"ג ומש"ש בזה"ל דאלו עוברין ד' מ"ח ר' חומר הלכה כר"א לא זכר חס"י הרשב"א הנ"ל ע"ש :

זה איסור תורה דבר שאסור מ"ח"א אי מצינו לרז"ל דאסורו גם מדבריהם עיין שקנ"ט בזה בלוח ז"ס אור לי סי' ק"ה ד' ק"י"א ע"ב ובהשמות שם ועיין לקמן אות הש"ן :

ק אסור לארס שיעשו כלום עד שילביל בהמחו נטין ד' ה"ב ובשאר דוכתי וסבר שכו"י ח"ג סי' י"ג כ' בפשיטא דאין אלא מדרבנן והשיג על הרע"ז סי' קס"ו סק"ו ופ"ל דגם הרע"ז בזה"ל מדרבנן אסור אחרת דואכלת ומש"ל הרב"ד ח"א סוכ"י פ' משמע ק"ה דאסור עשימה הוא מדר' ובסעודת קרב איכא איסור תורה ועיין שו"ת מוהר"ם הובא במנ"א סי' ער"א סק"ב שכל דבוא מדא' ומדברי רש"י ח"א סי' ס"ו ע"ב י"ט י"ט לכוות דס"ל דהוי מדר' דאל"כ מנה ראה"י מגביל לתורי דשמי חס"כ דבא להליל ע"מאסור תורה מש"ל לא הוי הפסק מש"ל בזה"ל דס"י ס"ו דאף אי נישא דעבד איסורא במה שאינו מנכר מ"מ ברכת המזון איכא אלא מדר' וק"ל ועיין מהב"ב לחזקתו בחלק השבועה ד' כ"ו ע"ג ולהרב פתח הדביר בח"ג דק"י ע"ג וד' פ"ט ע"א דלעת הרמב"ם סוף הל' עבדים וסמ"ג וס' סהרדים דהוא מדה חסידות ועיין להרב ח"א בלוח ז"ס בנש"ל סי' י"א :

והנה כתב בנשמת אדם שם דמ"ש בסי' קס"ו סק"ו דדוקא לאכול אסור אבל עשימה שרי מדלא אמרו אסור לעשות נעלם ממנו כי בנעין הגירסא אסור לעשות וכן גרים הרא"ש בברכות ואפשר שג"י בבי' בברכות כן וכו' ע"ש ואחרי שכבר ראה דברי הרמב"ם אופ"ע מהל' עבדים לא היה לו להסתפק בגירסת מנן הב"י שרי בבי' שם ה"ב ה"ב אגירסא בנעין אסור לעשות וכו' ומסתמא ודאי בברכות ג"כ כן הוא גירסא ובגירסת הר"ף והרא"ש שם גם בברכ"י ח"א סי' זק"ן אות ד' הביא דברי מוהריק"ו דגרים בנעין אסור לעשות וכו' ושם בסי' קס"ו אות ה' עמד מתמיה ע"ד הע"ז וא"ר שכל דעשימה שרי וכו' דהא גרים בנעין אסור לעשות וכו' וכן גירסת הר"ף והרא"ש וכו' ע"ש שלא זכר דברי מנן סכ"ס הנ"ל ויש לתמוה על הרב יב"ר שט"ס בסי' קס"ו אות ד' שנדחק בדעת מנן דס"ל דאף דאמרו בנ"ל אסור לאכול ה"ס עשימה אלא דדוקא בשעת אכילה סעודה וכו' ע"ש שג"ל שג"ל ממנו גירסת הר"ף והרא"ש ומנן בבי' שהיא אסור לעשות ואין לרין למש' שנדחק. ובק"ל שבברכ"י שם הביא עוד דברי גרסי כמה מקמאי ע"ש וכן ה"ס

בנפול

ראב"ה ז"ל מהש"ס ע"ש ומסתמא ש"ד הובא ברמ"א יו"ד רס"י ק"ה"ה משמע ק"ה דמפרש אין חולצין לענין דיעבד דוקא דאל"כ לא היה לנו לנער גזרות מדעתינו וזרין הטבעות שהובא שם בש"ס סי' ק"ה סכ"ג דעת הרב פוסקים לחלק בין לבתולה ללבתולה דמפרשים אין חולצין לענין דיעבד דוקא ועיין דברי מנחם סי' קס"א סג"י אות ח' זרע חמ"ח ח"ב סי' פ"ז ודוק :

זר א"ה יבא ח"ה ויחמור אין שומעין לו ובאזה דבר שומעין עיין ברכ"י ח"א סי' ל"ב יעיר און אות ע"ו מהב"ב לחזקתו ד' ח"ל ע"ג וגם בהשמות אור לי סי' ע"ז וכו' ק"ב ועיין חוס' יבמות ס"ז ע"ב ד"ס אין חוששין דמוכח דבשק במילואה שומעין לו שלא בדברי הרב מוהר"ם ב"ה שהביא ברברכ"י שם ועיין מטה אהרן במע' חזקת שליח עושה שליחותו שהביא ראה"י ממנה"י דהרומות פ"ח חיות תרומה שטול ב"ה סי' עומאה וכו' דב"ה דמילואה שומעין לו ועוד ראויה ע"ש בד' קב"ה ע"ג ועיין אבות הראש ח"א קט"ג ע"ב דקודם מ"מ למדנו מפי ז"ל ועיין לב' מוהר"ן ה"ר חיות ב"ב חיות ז"ל ע"ב ובחידושינו ליומא ד' ע"ה דהו"ן היה רק לבד הרב ולא לבד הרב דין ולקמן אות ק"י ובהרב משנת ר"א ח"ב בנש"ל ח"ה"ס סי' ל"ה ולהרב יד דוד בסי' לעירובין על ד' ס"ד ע"ב :

זה אין למדין הלכה לא ממדרש ולא מאגדות וכו' מדברי הרמיו"ט פ"ה דברכות מוכח דאף אי לא אשכחן סתירה מהתלמוד אין למדין ועיין להרב שבועות יעקב ח"ג סי' קמ"ט שכל זמא ועוד דאין למדין הלכה וכו' משמע דבלאו איך טעמי שכל שם הדין שם שמעון משום סל דאין למדין וכו' וכן דעת הרב חו"י סי' רכ"ד הובא בבאר יעקב ביו"ד סי' ש"א ע"ד הרע"ז ס"ק ל"ב אלא דהוא ז"ל דחה סברתו מכיון דלא אשכחן בש"ס בסיפך כיע"ש. ומש"ש הרב יד מלאכי אות ע"ב בשם הרב כה"ג ע"ה הרמיו"ט הנ"ל ויראה לי דה"ד וכו' אבל בשליש נד הכלל למדין ע"כ לקו"ד אינו מכיון דמשמע דמפר' דברי הרמיו"ט ולפי סג"י הוא חולק וס"ה ל"ל ולי נראה וכו' (עיין מ"ש בזה בקונטרס כללי הפוס' סי' ע"ו אות כ') ועיין בחר יעקב בלוח ז"ס סי' ק"ט דמפר' דגם הרב חו"י מודה דלמדין כשאין סתירה מהש"ס וי"ל ע"ד כמ"ש הרואה. ומש"ש ע"ד הרב"ש דמחב' שכו"י הנ"ל אין ראה"י דהס"ה האגדה היא נד ס"ה מ"ה וכו' כמ"ש הנ"ל וכו' ע"ש נע"ד אין ג"ר כן מדקאמר זמא ועוד וכו' כמ"ש. אלא דבנש"ל שכו"י ח"ב סי' קפ"ח כ' להדיא דאין למדין וכו' ה"ד כשהוא נד הסוגייה לו הסברא ע"ש והרפ"ה במ"ס חיים סי' קכ"ח ס"כ ובחי' על הש"ס ד' ח' ע"ב ס"ל דכל שאינו סוחר הש"ס נקיעין כהמ"ד וכן באגדות עיין פר"ח ח"ה"ס סי' ק"ט ובא"ש ע"פ שם ס"ה"ס ופ"ה שם ס"ה"ס דעת הרב הסוגייה בנ"ב ח"ב בחי'ד סי' קכ"א ד"ה ומה שר"ה וכו' ע"ש שטמ"ד מתמיה ע"ד הרמיו"ט ז"ל ולהרב נ"ב מחלק בין חוספתא למדרש ואגדות דבא"ש כשאין סוחר הש"ס נקיעין כהמ"ד ובהרב אין למדין מהם כלל ע"ש וכלי שפך שאינו היה רואה דברי ר"ח על ספר הישר שהביא מן חיד"א במחבר ח"א בקונטרס אחרון בסי' ר"א שכל להדיא וכל שאינו בבי' וכו' ובהרב ובתלמודיו ובשאר סי' אגדה אין לו להסיר דברי הקדמונים כי עליהם יש לסמוך בדברים שאין מחשישים התלמוד שלנו עכ"ל ורמז ד"ק ביעיר און במערכת זו אות ב"ב ובמערכת ס"ה"א אות ח"ן ובק"ל שבמחבר סי' ח' ושם סי' קכ"א כיע"ש הרי דולכו תלפא כיליניהו בחדא מחתא ועל כולם הוא אומר לסמוך בדברים שאין מחשישים התלמוד. וגם מל' הסברא אין דברי הרב נ"ב מלאים בזה וכבר שלמים וכן רבים אשר היו מחמ"ס ע"ד הרמיו"ט ועיין להרב"י בשפת כל חי ח"א סי' ה' ד' י"א ע"א וכו' ומש"ש ביה אות ע"ש שער החל' אות ר"ג אכל יעקב בלוח ז"ס (ומ"ש ע"ד הרמיו"ט לא זכר שר שכבר קדמוהו בהנה"ו) ובזכרונות הרב חקרי לב אשר ב"ס"י יעיר לב אות ק"ג ויש שם ע"ס שמיין חוס' מגילה ל"א ד"ס ב' ויחל וי"ל ד"ה ר"ח אב וכן מה שאין חוס' פסחים ק"א ל"ל ק"ה ד"ה וכו' ועיין חוס' ברכות ח"י ד"ה למחר ופסחים מ' ד"ה אכל ל"ה מן חיד"א ביעיר און במע' ה"ס אות ח"ן וכו' חוס' ב"ב ע"ד ד"ה פסקי וד"ה ס"א וע"י סי' יע"ש וספר נר מזה (ח"ב דע"ה ח"א) שאין הרב פתח הדביר ח"א סי' לק"ט דף קכ"ד ע"א ח"א לתל' ד"ק (שכל בשם דיעא דמי' דאפי' כשאין התלמוד חולק על המדר'

דף כ"ד ע"ב וקראו בגדיהם עיין בפ' רגמ"ה בע"ה
 שכ' דדינו ליעבד הכי ונראה כוונתו
 דהו"א דקראו בגדיהם מחמת גודל לער שראו בחורבן ירושלים
 ובהמ"ק וא"כ יוקשה הרי ראינו לרע"ק שהי' משחק ולמה
 קרע רע"ק בגדיו שמלשון קרע משמע שכולם קרעו לכן
 פ' שקרעו שהדין כן באמת כדאי' במ"ק דף כ"ו ע"ש:
אבל מה שיש לעיין בזה הרי מבואר שם דקורע על
 ירושלים בפ"ע ועל המקדש בפ"ע והנה ברי"ף ורש"י
 ורא"ש על דכשמיניע לזופים קורע על ירושלים בפ"ע ועל
 המקדש בפ"ע פ' שיכול לקרוע בב"ה ב' פעמים רק מרוחק
 ג"ט בין ה' לחצירו עיין בר"ן מ"ק וא"כ כאן שהגישו לזופים
 קרעו ב"פ בגדיהם בב' מקומות על ירושלים ועל המקדש
 אבל לשי' הרמב"ם וכן בש"ע או"ח סי' תקס"ה שכתבו
 כשמיניע לזופים קורע ואח"כ כשמיניע למקדש קורע פעם
 שני ע"ש וא"כ למה ליתא בגמ' אח"כ כשהגישו להר הבית
 ראו שועל יולא וכו' ושם לא מלינו שקרעו פעם ב' על
 המקדש וזה באמת תמוה טובא:

ודגרא בפשיטות דהרמב"ם וש"ע מיירי שנבנו אח"כ
 בתים בירושלים ע"י גוים וכדומה שמטכבין
 לראות המקדש מזהר לזופים כמו בזה"ל ומש"ה פשיטא שאין
 קורעין על המקדש עד שרואין בחורבנה אבל בימי ר"ג
 ור"י וכו' שהיו שם תיכף אחר החורבן והיו כל בתים נשרפים
 וחרבים והיו יכולים לראות הר הבית ומקום המקדש מהר
 לזופים לכן שפיר היו יכולין לקרוע בב"ה ב' קריעות על
 ירושלים ועל ביהמ"ק טובב"ה ודוק:

טעמא דהואיל והוכפלו צו זרות, וכיון דמדרבנן הוא **ולא** **מדברי קבלה** אזיל שמואל כספיקא לקולא.

ורבא ורבי יוחנן דסבירא להו התם תשעה באב בין השמשות שלו אסור, אף על גב דמדרבנן הוא וספיקו לקולא, אפשר לומר הואיל דביש שמד איסורו מדברי קבלה, לא פלוג רבנן וגזרו הא אטו הא, דאי אזלת כספיקו לקולא באין שמד, יולולו כספיקו אפילו ביש שמד, ושמואל לא גזר הא אטו הא, ומשום הכי נקט שמואל תשעה באב לחוד, **ולא** כל הארבע זומות, משום דבאינך אם אין שמד אין חייבין להתענות אלא אם כן יש שמד, וביש שמד חייבין להתענות בהן **מדברי קבלה**, ואז בין השמשות שלהם אסור דספק דדברי **קבלה** לחומרא, אבל תשעה באב דמשכחת לה צו חייב תענית מדרבנן **ולא מדברי קבלה** באין שמד, משום הכי אזיל שמואל כספק שלו להקל ובין השמשות שלו מותר.

טורי מגילה דף ה' ע"ב אבן קיו

השמשות שלו מותר, לאו למימרא דסבירא ליה (ד) [לשמואל דספק דדברי קבלה כספיקא דרבנן דמי ולקולא, אלא שמואל מייירי בזמן שאין שמד ואין גזירת המלכות, דרזו מתענין רזו אין מתענין כדאמר בפרק קמא **דראש השנה** (דף יח:). ואף על גב דאמרין התם אי הכי תשעה באב נמי, ושייך רב פפא שאני תשעה באב הואיל והוכפלו צו זרות, דמשום הכי חנן התם דשלושים יוצאין על אב להודיע לבני הגולה מתי קידשו בית דין את החודש, מה שאין כן על תמוז וטבת משום דברזו תליא מילתא, איכא למימר דודאי מדברי קבלה כל הארבע זומות שוין בין לקולא בין לחומרא, שהרי הקישן וכללן הכתוב ביד, דכתיב (זכריה ח', י"ט) כה אמר ה' זוש הרביעי זוש החמישי וגו', ובזמן שאין שמד תשעה באב נמי ברזו תליא זוש ידיה, אלא מדרבנן החמירו בתשעה באב, ר"ח דאפילו אין שמד חייבין להתענות מהאי

ומכל מקום יש לדון כספיקא דטבריא, כיון דלא שייך צה טעמא דזיל בחר רוב עיירות, אי אזלינן כספיקא דידה לקולא, דאיכא למימר כיון דאסתר נאמרה לקרות ברוח הקודש ומדברי קבלה, (כה) והוא הדין שאר מצות הנוהגין בפורים, שהכל נאמר ברוח הקודש ומדברי קבלה הן, דינן כשל חוריה ר"ח וספיקן לחומרא, ר"ח והרי גבי תשעה באב קיימא לן כרצא ורבי יוחנן דאמר [ו] בפרק רביעי דפסחים (דף נד:) דבין השמשות שלו אסור, אלמא כיון דתשעה באב דברי קבלה הוא החמירו כספיקא כשל חוריה, ר"ח הוא הדין נמי הכא גבי קריאת מגילה, דהא כבר כתבתי למעלה (דף ד. ד"ה נשים) דמגילת אסתר הואיל ונאמר ברוח הקודש דינו כדברי קבלה לכל דבר.

ואפשר לומר אפילו שמואל דאמר התם תשעה באב בין

וארבעה נכון למעט כדי להראות שהוא יום טוב עכ"ל ומהג' הקירימאלקיס הי"ו למעט בסליחות בליל ערב יו"ט ומשמעים איזה פיוטים מהנהגים אללם לאומרים בכל לילי הסליחות ואמרו שכן המנהג מקדם קדמיה מאבות אבותיהם ואין אחס יודע טעם ההשמטה והייתי סבור שטעמם בזה לפי שכלילה הזו כל העם ערודים בעשיית הכפרות (אשר נוהגים לעשותם כל בני העיר איש לא נעדר) וגם עושים אחר הסליחות סדר התרת נדרים לכן מההרים ללאת על ידי השמטת הפיוטים ועתה אני אומר שאלו מעט המייסדים המנהג היה כדי להראות שמחזיקים הלילה הזאת כמו יום טוב ויהיה מלחמה טעם שיהיה המנהג נכון הוא :

(י) **ב**י שברור לו שאם יתענה לז' גדלי' יזיק לו לז' יום כפור ויהיה לו מחלה שטעם לספק פיקוח נפש וילמדך ללשול ביום כיפור ותענית לז' גדלי' ברור לו שלא יזיק ולא יגרע שום דבר מהתענית כשאל הרה"ג מוהרמ"ק דומ"ץ מעזריטש יו"ט בספר חזקוני משה סי' ט"ו אם יאמר לז' גדליה ולא יתענה לז' יום יזיק לו שלא להתענות ביום הכפורים לפי שאם לא יתענה ביום כפור הרי הוא אנוס או נזמא לא יתענה ביום גדליה כדי שיוכל להתענות ביום כיפור וכתב דלכאורה תלי בפלוגתא דהרדב"ז וחכ"ם לז' שהוציא בזה ה"ט סי' ט"ו סק"א בחובות בבית האסורים ולא היה יכול להתפלל בעשרה והתחנן לפני השם ולא אבה ליתן לו רשות רק יום אחד איזה יום יבחר לו אם ילא חקף או יבחר לו יום ראש השנה בכדי לשמוע קול שופר (אמר המחבר תיבות אם ילא וכו') עד קול שופר אינם בזה"ר ה"ט רק הם חוספם שחסיק משה מדעתו הרב המחבר יו"ט לבאר יום הבחירה וכתב כן לפי שלא נמלא אללו ספר ב"מ הרדב"ז ששם לז' יום הבחירה יום הכיפורים או יום פורים והקלות יחדלן כי לא נזכר שם קול שופר עיין שם והוא בחשובות הרדב"ז דפוס ווארשא תרמ"ב בתקן ד' סי' אל"ף פ"ו ונחזור לדברי הרב יו"ט ופסק הרדב"ז שלא יחמץ המזוה ויתפלל חקף בעשרה ואין מעבירין על המזוה והחכם לז' חולק עליו והביא ראיה מפרק מוספין כחן במזוה לז' נזכר שאין להם קמדין ומוספין איזה מהם קודם ומתוק לה במזוה דהאידנא ותמיד דלמחר תדיר עדיף או מקודם עדיף ולהרדב"ז חף אי תדיר עדיף מוספין קדמי דאין מעבירין על המזוה והרדב"ז וזכר מלא סוגיא ערוכה בפרק קמא דמועד קטן ד' ט' ע"א רומי' דקראי כתיב פלם מעגל רגליך וכו' ובתיב ארס חיים פן תפלים לא קשיא כלן במזוה שאפשר על ידי אחרים כלן במזוה שאי אפשר על ידי אחרים ופירש רש"י פלם וכו' לשקול ולענין איזו מזוה גדולה ותעשה הגדולה פן תפלים משמע כל מזוה שיבוא לידך עשה אותה בין גדולה בין קטנה ולא תניח קטנה מפני גדולה מזוה שאפשר על ידי אחרים תפלים אי אפשר על ידי אחרים אל תפלים מזוה שבה לידך עשה גדולה או קטנה ובחיי ארס כלל ס"ח ובגמטא ארס הכריע כהחכם לז' דלא שייך בזה אין מעבירין על המזוה ואם כן בגדון דידן נמי להרדב"ז לדידך להתענות לז' גדליה חף שזה מדברי קבלה וזה מן החזירה אין מעבירין על המזוה ולהחכם לז' לא יתענה ביום גדליה כדי שיוכל להתענות ביום כיפור אלו דברי הרב יו"ט :

והנה אנכי לא אטפל להשיב ולהורות כדת מה לעשות בשאלה הלזו רק לפי שרואה אנכי שיש לפלפל בדברי הרב יו"ט אמרתי לרשום מה שיש לי להעיר און שומעת בענין זה על כל מה שכתב הרב יו"ט ואכתוב בסיעתא דשמיא על סדר דבריו וראיותיו והמענין יכריע לענין דינא ואומר כי מאי דפשיטא ליה דחק היבא שו' מדאוריייתא וזו מדברי קבלה סוכר הרדב"ז שאין מעבירין על המזוה במחילת כבוד תורתו אין נראה לי כן בדעת הרדב"ז שהרי כתב בלוחות תשובה בזה הלשון אבל מה שראוי לסמוך עליו הוא דאין קיימא לן דאין מעבירין על המזוה ואין חולק בזה כלל הילכך המלצה ראשונה שתבא לידו שאי אפשר לעשותה והוא חבוס בבית האסורים קודמת ואין משגיחין אס המלצה שפגעה בו מחילה היא קלה או חמורה שאין אחס יודע מתן שכרן של מזוה וזה פשוט מאד עכ"ל הרי דקאמר עמאל דאין מעבירין על המזוה משום שאין אחס יודע שכרן של מזוה וזה ודאי אין שייך לומר כן אלא בשתי מזוה שוות

יוסף ושערי תשובה שם הנשיאים הביאו בשם הרב דברי יוסף סי' ס"א דהמיקל לאכול סעודה המפסקת על גבי מטה וספסל לא הפסיד וזכר לז' עתה ספר קינור שלחן ערוך להרב מוהרש"ג וראיתי שם בס' קל"א אות ו' שסחם גם כן כהמגן אברהם וכתב בהגהה ובשערי תשובה כתב בשם דברי יוסף וכו' והספר הזה אין אחי ולא ידעתי טעמו עכ"ל ולזכות את הרבים אעתיק חורף דברי הרב דברי יוסף הנ"ל והוא שבתחלה הביא דברי הרב מגן אברהם הנ"ל ושכן כתב המגן אברהם בס' תקמ"ח ס"ק י"ד דשיב על גבי קרקע ותלית מעל מטה עד שתתקן כדכתב העור ביו"ד סי' ת' ודוק! רחילה מתירים אחר מנחה משום דכשרות עכשו נהנה ממנו ברגל וכו' :

וכתב על זה דעטם המתירים לרחוק אחר מנחה אינו כדכתב המגן אברהם אלא הוא משום דאחר מנחה היו כאילו נכנס יום טוב כדכתב מרן הבית יוסף והביא ש"ס דמועד קטן ד' י"ט אמר רב הונא ברבי דרש יהושע הכל מודים כשחל שלישי שלו להיות ערב הרגל שאסור ברחילה עד הערב ופירש רש"י דהוא עד הלילה אבל התוספות כתבו בשם הר"י דעד הערב היינו מבטרים יום טוב ורואה לומר דלא שרי מלפרא וכן כתב הג"א בשם ראב"ן דהיינו עד תפלת המנחה דעמנו מנחמים וכן כתבו קל"ה מרבוותא והם הם הם מתירים לרחוק אחר מנחה שביא מרן בש"ע הרי דחק על גב דלא הקלו לומר מקל"ה היום כנולד להחירו מן הבוקר מכל מקום אחר מנחה שרי דהו' כאילו כבר נכנס יום טוב ואם כן לא שרי רחילה לא שרי שאר דיני אבילות פוסק אחר תפלת המנחה ערב הרגל דכבר נכנס שמחת הרגל : **ומה** שביא המגן אברהם מהעור יו"ד סי' ת' (לענין זקפת המטה בערב שבת דעלמא דאסור ליכא בה עד הלילה) התם בשבת איירי דאין פוסק האבילות מה שאין כן רגל דמפסיק ומבטל גזרת שבעה וזה מתחיל אחר תפלת מנחה לכן נראה לי דהמיקל לאכול סעודה המפסקת על הכסא וספסל לא הפסיד עכ"ל ועין רואה כי דבריו טובים ונכונים ראויים למי שאמרן והגאונים דברי יוסף ושערי תשובה הביאו דבריו לדינא בשתיקה כהודאה (המקדוק בדברי הכרי יוסף ושערי תשובה עיניו החזינה כי השערי תשובה ראה בנזוף תשובה הדברי יוסף ולא השתתק מהדברי יוסף) ואם כן ודאי דיש לסמוך עליהם ומתוך מה השתתקתי הרחת לדעת כי אין טעם הקילא להיות סעודה המפסקת דאין בזה מעלה ומוריד ועיקר הטעם הוא משום שהוא אחר תפלת המנחה שאם עושה סעודה המפסקת קודם תפלת המנחה אין לו מי שיתירנו לאכול על הספסל והדברי יוסף והשערי תשובה כתבו שחם לפי שדברו חכמים בזה שרוב בני אדם עושים סעודה המפסקת אחר תפלת המנחה ובספר מטה אפרים סוף סי' תר"ו חסם כהמגן אברהם ומכל מקום לא הוית סברת הדברי יוסף וכתב ויש מקילין וכו' ואם המחבר שגוי תשובה מר עיניו הרב מוהר"ק מחבר ספר מטה אפרים (עיין במה שכתבתי בקונטרסים כללי הפוסקים סי' ט"ו אות כ"ח) לדידך לומר דחור בו מסכתו שבעערי תשובה דשם נראה דנקיט לדינא כהרב דברי יוסף והרה"ג מוהר"ק בספרו כזה את אברהם במערכת הפ"א אות ד' כתב עשיתו מעשה עם הרב חניא וחסדא להקים את האבל בערב פסח אחר מנחה גדולה חקף ולומר לו לא יבא עוד שמך וכו' וכן עשיתו בערב יום כפור כשזיל סעודה המפסקת אלא דהרב קול אליהו ח"כ סי' ס"ד החמיר עד הלילה והפריז על המדה וכו' עכ"ל :

(ט) **במנהג** פשוט להשכים בליל ערב יום הכיפורים לומר סליחות קודם עשיית הכפרות אלא שם מקומות שמרבין בסליחות ויש שאין מרבין בליל ערב יום הכיפורים כמבואר בדברי הפוסקים בס' תר"ד וזה היה פשוט בעיני שאין חולק בדבר אמנם עתה ראיתי בספר תניא רבתי בהלכות יום הכיפורים דברים סי' ע"ח כתב בערב יום הכיפורים אין משגיחין לומר תחנונים וסליחות ואין מפלים על פניהם וכו' ע"ש ואיה"ש לדידך לענין פוסקים אס הביאו סברתו שזכר ראיתי שבספר רוח חיים סי' תר"ה הביא דברים אלו בשם ש"בולי הלקט כלל ק"א וכתב שם מחזיקים גם הלילה ליום טוב וסיים דחק שמהגנו הוא להשכים גם בליל ערב יום כיפור ולומר סליחות מכל מקום אין להרבות משאר לילות

ע"ד קדמי בזה ע"ש מכל מקום הא אכן הכא במאי עסקין אליבא דהרדב"ז והרי לשיטת הרדב"ז והרמב"ם הו"ל ודאי נמי דברי הרב גזע ישי שכיון שהטעם דאין מעבירין וכו' הוא לפי שאין אהיה יודע שברן של מלות ואין אהיה יודע איזו קלה ואיזו חמורה אם כן במלוא שידוע שהיא גדולה על חבירתה ודאי לא נוכל לומר על הקלה אין מעבירין אלא מעבירין הקלה מפני החמורה ואף לשיטת הרמב"ם ה"ל יש לומר דמאי דמוכח מסוגיא דיומא איזו אלא לקדמה אבל לא לדחות של תורה לגמרי ועוד יש לומר כמו שזכר בגזע ישי דבמלוא דרבנן חכמים עשו חיזוק לדבריהם ולכן אין דוחים אותה מפני מלוא דאורייתא החמורה ומינה דהיכא דאליבא על הקלה דדברי קבלה מפני החמורה של תורה כיון שדברי קבלה אין לריבם חיזוק כן נראה לי הדל שלא דדברי הרב אהל משה י"ז שכתב שלדעת הרדב"ז יש לו לקיים המלוא דדברי קבלה אף שלערך לבטל מלוא של תורה:

אלא דבגזע השאלה ה"ל אם יתענה בלום גדלי' או לא כדי שלא יעטרך לאכול ביום כיפור נראה לדעת הקלרה דכיון דמלוא של חטיות לום גדלי' היום הוא זמנו ועינו של יום הכיפורים לא הגיע זמנו רק שאנו באים לדון מחמת שעל ידי העינו היום יבא לידי ביטול העינו הגדול ממנו שהוא יום הכיפורים אם יש לו לחוש לזה ויבטל העינו של היום או לא יחוש ויתענה היום הגה בבי הא גווגא כולי עלמא מודו שחייב להתענות היום (לום גדלי') שהוא חובת היום ואין פוט"ר אותו מפני מה שלערך לחלל יום הכיפורים לאכול בו שאף שהדבר פשוט שאסור לאדם לעשות קודם יום הכיפורים דבר שגורם לו לחלל את יום הכיפורים משום פיקוח נפש מכל מקום זהו כשעושה דבר הרשות דבענין זה כיון שאינו מוכרח לעשות אותו הדבר אסור לו לעשותו כדי שלא יגרום לו לבטל העינו דיום כיפור אבל כשעושה מפני שחייב בחיובא הוא היום לעשותה אינו ראוי לבטל מלות היום מפני מה שימך מזה לבטל העינו דיום כיפור והיה ביום שהוא אם יעטרך לאכול אין בו עון אשר חטא כי הוא עשה בלום גדלי' ברשות המלוא והחובה אשר הוטלה עליו בו ביום ומה שאכל ביום כיפור מקיים מלות השם וחי בהם אמר רחמנא כן נראה מלד הסברא:

וגם יש להביא ראיה לזה מתשובת הריב"ש שהביא מרן הבית יוסף בסוף סי' רמ"ח (בד"ה ובתב עוד) על היוצאם בש"יירא במדבר והכל יודעים שלריב"ש לחלל את השבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לשבת לבדם בשבת אם ראוי למחות בידם שלא ילאו בש"יירא במדבר תשובה דבר זה מתורסו של הר"ה למדנו שהוא נתן טעם להביא דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם שבת משום דמקום סכנה הוא וכל שלשה ימים קודם השבת קמי' שבתא מיקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת מפני שאין לך דבר שמועד בפני פיקוח נפש והוא הדיון ליוצא במדבר בש"יירא וכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל את השבת עכ"ל הר"ה ופי' זה כל היוצא מן הישוב למדבר ביום א' ויום ב' ויום ג' מותר לפי שאלו השלשה ימים מתייחסים לשבוע שעבר ונקראים שבת שבתא ואין לו להמנע מחמת שבת הבאה שאז אם יאירע לו סכנה ויעטרך לחלל מפני פיקוח נפש מותר הוא ואין כאן חיולא אבל היוצא ביום ד' וכו' אסור לפי שלשלו ימים אלו מתייחסים לשבת הבאה ונקראים קמי' שבתא ואם כן נראה כנכנס בכונה במקום סכנה כדי שחלל בו את השבת ואף שהר"ה והרמב"ם פירשו הכריתא בדרך אחרת מכל מקום הדיון אמת וכן כתב מורי הר"ן עכ"ל הריב"ש וסיים מרן שכן כתב הרשב"ף בחשבונו ושכתב דלדבר מלוא מותר לזאת אפילו בערב שבת ע"ש ופסק כן בשלחן ערוך הרי דלולין בבת השבת ולא שחחין אגחא למה שעתיד לבא וכל שהעשית שבושה עשה הוא ביהמ"ד אף שידענו בבירור שהיה מוכרח לחלל את השבת מותר וזוהי נכון וגדון לגדון שלנו שהוא מתענה בלום גדלי' לקיים מצוות דפשיטא שאין לו למנוע מזה מפני מה שלערך לחלל את יום כיפור וכשיאכל ביום כיפור אנוס הוא על פי הדבר ואין בו שום חטא על זה:

איברא

שום ששחיתן הן מלות של תורה שאף שזו נראית קלה בעינינו וזו נראית חמורה מכל מקום כיון שלא נתפרש שברן אנו אומרים אליה הקלה בעינינו חמורה היא אבל כשהאמת של תורה והאחרת מדברי קבלה אנו מי אית לן לספוקי בזה איזו קלה ואיזו חמורה הא ודאי של תורה חמורה ואם כן בדיון הוא לדחות הקלה מפני החמורה ותלא דינא (לפי דרך הרב י"ז) לדחות מלוא דמדברי קבלה שהיא לום גדלי' מפני מלוא של תורה שהיא עינו יום הכיפורים ותדווייהו דרבנן קדיש הרדב"ז והחכם לבי שיש בדיון זה ובעלה מחלוקת שהמלוא ביניהם הרב ה"ל י"ז:

ורבין הסויר בלרעט דרבנן סוף אות א' נסתפק במי שיש לפניו שתי מלות אחת דאורייתא ואחת דרבנן ופגע ברישא בהיה דרבנן אי אמרינן כבי האי גווגא אין מעבירין על המלות ויעשה המלוא דרבנן או לא נאמר כלל זה אלא בשחיתן דאורייתא או שחיתן דרבנן וכתב דלייק דגם במלוא דרבנן נגד של תורה אין מעבירין וכו' והוא מדברי רש"י בפרק ערבי פסחים ד' ק"ג (עלה) דאמרין הלא לא נחלקו על המון שהיא בתחלה) שכתב דכיון שגמר סעודתו בשהיא אחייב ברישא דאין מעבירין על המלות עכ"ל דמשמע טעמא משום דכרכת המון קדמה ואחיה הא אי נר ובשמים אהו ברישא אינהו הוו קדמי משום דאין מעבירין וכו' ולפי זה נראה דכל שכן דמדיד דהוא מדברי קבלה דאחי ברישא קדים לדאורייתא מטעם דאין מעבירין על המלות אך כבר בא חכם הרב גזע ישי בסיון כ"ו ודחה דיוקן מדברי רש"י ה"ל ומסיק לדידי חיי לי מסברא דליכא משום אין מעבירין על המלות במלוא דרבנן מפני מלוא דאורייתא כי למלוא דאורייתא משפט הבכורה דהוי מקודש עפי ממלוא דרבנן וכבר כתבנו דלגבי תדיר ושאינו תדיר וכן מקודש ושאינו מקודש ליכא משום מעביר על המלוא היכא דמעביר על שאינו תדיר מפני התדיר וכן על שאינו מקודש מפני המקודש עכ"ל ואם כן לגבי שתי מלות דאורייתא ודדברי קבלה יש לומר גם כן דדאורייתא קודמת דהוי מקודש עפי ואף שלד שם לומר דגם בדרבנן אמרינן (לגבי מלוא דאורייתא) דאין מעבירין על מלוא דרבנן היינו משום שהחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ע"ש אבל דדברי קבלה דאינם לריבם חיזוק ודאי אין לן למנוע דמלוא דאורייתא דעדיפא מדברי קבלה היא קודמת ואין על המלוא דדברי קבלה משום אין מעבירין על המלות כלל:

ישם (בגזע ישי) סי' כ' הביא תשובת הרדב"ז גבי חבוס בבית האסורין ה"ל והביא שדברי הרדב"ז כתב מפורש הרמב"ם בפירוש המשנה ריש פרק שני דאבות אמתיות דהו' זכיר במלוא קלה כבחמורה וכו' שהסונה שלפי שלא הגיד הכתוב שבר מלוא עשה לא נוכל לידע איזו קלה ואיזו חמורה אלא השם יתברך ולכן אמרו אין מעבירין על המלות וכו' ע"ש דב"ק שמתבאר בדברי הרדב"ז ושכן מתבאר מסוגיא דמועד קטן ברומיא דקריא דפלס ואל תפלה ה"ל והביא מה שהקשה הגאון חכם לבי על הרדב"ז והרבה להשיב על דבריו ועוד הביא דברי איוה רבנים שדברו בזה ושקל וטרי בדבריהם ובסוף הסיומן כתב כלל היוצא מכל מה שכתבנו דבמלות שלא פורש בחורה מעלת האחת על חבירתה כגון ששחיתן חירות או מקודשות או שאין חירות ולא מקודשות אף שגראה לנו שזו חמורה וזו קלה לא למראה עינינו נשפוט ואין מעבירין על הקלה (בעינינו) מפני החמורה אמנם במלוא שמשפיר מעלתה על חבירתה כגון תדיר ואינו תדיר מקודש ואינו מקודש ובהו לידו תחלה השאינה תדיר או השאינה מקודשת מעביר עליה כדי לעשות התדירות או המקודשת וכו' אלו הורף דב"ק על פי סוגיא דמועד קטן ודברי הרמב"ם והרדב"ז ה"ל ומדבריו יש לנו ללמוד לשתי מלות דאורייתא ודדברי קבלה שאין על המלוא דדברי קבלה משום אין מעבירין וכו' ויכול לדחותה כדי לקיים מלוא דאורייתא:

הן אמת דבמכתב לחוקיו בסוגיא דיומא דף ל"ג ע"ב (בדפי הספר ד' ע"ז ע"ב בד"ה תו חיותיה) כתבתי דלפי שיטת הרמב"ן דאין לרשון מוצא הפנימי עיקר מן התורה ובכל זאת איתמר בש"ס הים גבי דישון אין מעבירין וכו' מוכח דאף דהוא מלוא דאורייתא וחדא מדרבנן אמרינן בהיה דרבנן אין מעבירין וכו' והבאתי שהראוני שהרב בתי כנסיות בבית אבטינס ד' ל"ג

יוד 10

איברא דבהיה דיואלים למדבר אין הכל מודים להחזיר ויש חולקים וסוברים דלא החזירו כשהוא קודם שלשה ימים לפני השבת לדבר הרשות או בתוך שלשה ימים לפני השבת משום מזה לא להפליג בספינה שאינו ברור שיחלל את השבת שהרי אפשר שיגיעו לנמל קודם השבת אבל כשידוע ודאי גמור שהוא לרדף לחלל את השבת לא החזירו בשום ענין ועיין בשלחן ערוך הרב מוהר"ם בסעיף י"ג שיש להחמיר כדבריהם ואין לחיות בהמקילים ואם כן הכי נמי יש לומר בגדון דידן לפי יור השאלה שאם יתענה ביום גדליה יבא בודאי לידי ספק פיקוח נפש וילטוך לאכול ביום כיפור יש לומר דאסור לו להכניס עמו בזה אף שהוא עושה בזה מזה כמו שאסור ללכת למדבר אף לדבר מזה כן נראה לכאורה:

אמנם נראה שגם המחמירים שם מודים בגדון דידן שהם לא החזירו אלא להבטל מן המזוה שהיה לו לעשות והם אמרו שיש בטל כדי שלא יהיה נראה כמתנה לחלל את השבת אבל בגדון שלנו שילטוך לעבור אסור לאכול ביום לוס גדליה שאסור לאכול בו מדברי קבלה מהיבא תיתי להחזיר לו לעבור על איסור מפני שלא יהא נראה כמתנה לחלל את לוס כיפור דהא ודאי איסור דשלא יהא נראה כמתנה לחלל וכו' אינו אלא מדרבנן כמו שמבאר מדברי הגאון בשלחן ערוך שלו ה"ל שמדברנן הוא שם לחוש להא דנראה כמתנה לחלל ואם כן איך יתכן להחזיר לו לעבור עשה על איסור דדברי קבלה מפני שלא יהיה נראה כמתנה וכו' ומה גם שיש לחלק דהתם כיון שהדבר ידוע לכל שרדף הוא לחלל את השבת מיחוי ספיר כמתנה לחלל אבל בגדון דידן שאינו ידוע לכל שמחמת הענינו ביום גדליה יבא לידי ספק פיקוח נפש וילטוך לאכול ביום הכיפורים אין זה מקרי כמתנה לחלל יום הכיפורים ולכן לרדף הוא להתענות ביום גדליה כיון שברור לו שהתענית בו לא יזיק לו לבו ביום ולא יגרע שום דבר מהתענית ואם יהיה זה סבה שביום כיפור ילטוך לאכול היתר הוא ואין כאן חילול כמו שביאר הרשב"ם גבי היואלים במדבר כו"ל כן נראה לדעתי הענין:

ונראה שיש להביא ראיה שרדף להתענות ביום גדליה ולא לחוש על אשר בסבת זה יהא מוכרח לחלל את יום כיפור אף שתענית זה קל וזה חמור דהנה רש"י בסוכה ד' כ"ה ד"ה שחל שביעי שלשה בערב פסח כתב דמטעם עוסק במזוה פטור מן המזוה מותר לטמאות למח אף על פי שטומאה זו העבד על ידו חילול פסח אלא דמזוה קלה הבאה לידך איך לרדף לדמות מפני החמורה העתידה לבא עכ"ל והתם לאו במח מזוה שדוחה כל התורה כולה משום גדול כבוד הבריות מיירי אלא בטומאות מה מן הקריבוים דאיכא עליה מזוה וכדכתבו רש"י ותוספות שם אלא דלא משגיחין במח שעשיית מזוה הקלה הגדול לבטל ממנו מזוה החמורה בקרבן פסח שיש בה כרת והכי נמי יתענה ביום גדליה שהוא מזוה קלה ולא נחוש על מה שזה יהיה סבה לבטל החמורה ובפרט שעל הרוב אף כשילטוך לאכול ביום כיפור לא ילטוך לאכול כשיעור צבת אחת ויכול לאכול פחות פחות מכשיעור וכן בשתיים שאף לא יהיה החילול חמור כל כך כי אין בו איסור כרת כמובן אין יש לדמות דשאי התם שדוחה החמורה בשב ואל תעשה לא כן בגדון השאלה הנ"ל שילטוך לעבור על עינוי יום הכיפורים בקום עשה אפשר דבכי האי גונא יש לנו לומר דיבטל הקלה הגדולה לבטל החמורה ומכל מקום יש לאדד דהתם זו שייכה כשהמזוה קלה שנאמר לו לבטלה כדי שלא ילטוך לעבור על החמורה בקום עשה היתה ביטולה בשב ואל תעשה אבל כשגם ביטול הקלה הוא בקום עשה בגדון השאלה חולי יש לומר שדינא שיהא לביטול החמורה בשב ואל תעשה שדינא עותן להתבטל מפני הקלה אף שתגרום ביטול החמורה וכמו כן בגדון השאלה כיון שאם לא יתענה ביום גדליה הרי הוא עובר על הקלה בקום עשה יהיה דיון עותן שיקיים את הקלה שחייב בה עשה אף שבסבתה ילטוך אחר כך לבטל החמורה בקום עשה ועדיין לרדף להחייב בזה:

עוד כתב הרב הנ"ל (אהל משה) י"ז ח"ל ואמנם לדעתי מסוביא דמועד קטן אין שום ראיה דהתם אף לפירוש רש"י מיירי

והנה הגאון חכם לבי שם אחר שהביא סייעתא להרשב"ם מסוביא דמועד קטן הנ"ל סיים ח"ו והיה דברכת הלכנה שכתב הרב תרומת הדשן שיש לנו להמתין לא קשיא דהתם המזוה היה נעשית באופן יותר משבוע לכן יש להמתין כדי לקיימה על גז היותר טוב וכן היה דתמידין ומוספין יש לומר דכחוד מזוה חשיבי דתריייהו עבודת הקרבנות וכחד בהמה נינהו אבל במזוה שזכות אין מעבירין קלה מפני חמורה הא מיהא במזוה אחת שאפשר לעשותה היום שלא מן המובחר ולמחר מן המובחר טוב להמתין למחר ואין בזה משום מעבירין על המזוה עכ"ל הנה מדבריו הללו נראה שאחר שהוכיח מסוביא דמועד קטן כדעת הרשב"ם הוקשה לו מדברי הרב תרומת הדשן שכתב להמתין מלבדך ולא אמר דאין מעבירין על המזוה כדאמר מר הרשב"ם וכן הוקשה לו מסוביא דהתכלת גבי מוספין ותמידין דהוה לן לומר אין מעבירין וכמו שהקשה כן בתחלת התשובה ומוסיף דיש לחלק בין מזוה שזכות למזוה אחת והיה דתמידין ומוספין נמי מזוה אחת חשיבי וכו' והדבר תמוה איך נוחא ליה ליישב בזה דברי הרשב"ם שהרי גם הרשב"ם במזוה אחת מיירי תפלה בלבוש דבין של אותו היום ובין של יום פורים ויום הכיפורים מזוה אחת שתעשה יותר מהדירה הוא וקאמר דאין מעבירין וכו':

לכן

2

10

דב"ק ח"ל (אחר שהביא דברי הרדב"ז הנ"ל) וראיתי בתשובת הגאון חכם לבי כי ק"ו שהקשה על הרדב"ז מהא דפרק התכלת חזיר עדיף או מקודש עדיף וכו' כסדרת הרב אף אי חזיר קודם אין מעבירין על המזות ומוסף קדים אלא ודאי דלא אמרינן אין מעבירין אלא בשפיקין (שוות) אבל לא בחד מינייהו עדיף ולא קשאו מידי לפירוש רש"י בלשון אחר ופירוש חספיות דמקודש היינו אותו שזמנו מוקדם ואם כן היא היא איבעיא דש"ס חזיר עדיף או מקודש עדיף והיינו או שזמנו עכשו נקרא מקודש עדיף אף על גב דמזוה שזמנו אחר כך היא עריפא ומסקינן דשטיין שוין ואם כן הוא הדין הרדב"ז אין חוששין למזוה קלה או חמורה דהמזוה ראשונה היא נקראת מקודש לפי שזמנה עכשו ומקודש שוה למזוה החמורה שיבא אחר כך עכ"ל ולכאורה אינו מובן אך חת"ש"ב בזה קושי הגאון חכם לבי דאף דנימא דהיינו שטיין דמקודש עדיף וכו' כלומר דמה שזמן מזוה קודם חשיב מקודש מכל מקום היכי מסקינן דשטיין שוים ואיזה שירצה יקדים הלא לפי דברי הרדב"ז אף אם המזוה שבא לידו תחלה היא קלה והמזוה שלאחר כך היא חמורה לריך לעשות הקלה ולא ישיג כלל על החמורה משום דאין מעבירין על המזות וכל שכן אם שתי המזות שוות דפשיטא שיש לנו לומר ששניה המזות הראשונה שבאה לידו משום דאין מעבירין על המזות:

ובשם הרה"צ מוה"ר העשיל ממעוררש כתב (באהל משה) (ס) לפשוט הספק הזה ממחלוקת הר"ם והרמב"ן שהביא הר"ן בפרק ר' אליעזר דמילה אמתניתין דמחזיקין את הקטן (בד"ה והביא דאישתפך חמימיה) בלי אישתפך חמימי דלאחר המילה ואיכא חמימיה לקודם המילה אי דחין המילה כדי שלא נעטרך לחלל השבת במכשירין או נימא שהתא מיהא דבין מהלין ובתר הכי פיקוח נפש הוא שדוחה את השבת וזו דעת הרמב"ן דשרי למימהליה שאין למזוה אלא שעתה את דוחין את המילה מפני שנעטרך אחר כך לדחות את השבת דבתר הכי פיקוח נפש הוא דחין ליה ודעת הר"ם והרשב"א לדחות המילה בכדי שלא נעטרך לחלל השבת ואם כן שאלתינו תליא בהך פלוגתא דלהר"ם והרשב"א לא יתענה בזה גדלי' כדי שלא ידחה יום הכיפורים ולהרמב"ן יתענה ומה שידחה יום הכיפורים הוא מחמת פיקוח נפש (אחר המחבר בונתו מסתמא לפסוק כהר"ם והרשב"א כי ברבים היו ועוד שמרן הבית יוסף בסוף סי' של"א כתב דנראה מהר"ק והרמב"ם והטור בהלכות מילה שסוברים (כן) והרב המחבר כתב דיש לדחות דהר"ם והרשב"א אסרו למוט משום שזריך לעשות מעשה אבל בשאלתינו שהוא בשב ואל תעשה והחזיר בא עליו חזק אפטר דמודו שיתענה לז' גדלי' אף שידחה יום הכיפורים שהדבר נעשה מאליו בלי שום דחיה שהרי הוא מתענה ואינו עושה שום דבר עכ"ד י"ז ולי הדל נראה שאין נידחת בזה ראוה וז' דאף שהחילוק בין לעבור בשב ואל תעשה לבקום עשה הוא חילוק נכון מכל מקום בגדון כזה לא יושל חילוק זה וההיגה אם מה שהיינו אוסרים היה מעשה דרשות היה מקום לומר דממה שאסרו לעשות מעשה לא נוכל ללמוד לאסור מה שהוא בשב ואל תעשה אבל כשמצינו שאסרו מעשה דמזוה רבה דמילה שהיא דאורייתא ונכרתו עליה י"ג בריתות והיא מזוה שיש בה כרת מפני שלא נעטרך אחר כך לחלל את השבת יש לנו ללמוד במכל שכן שיש לנו לאסור המזוה קלה דדברי קבלה כדי שלא נעטרך אחר כך לחלל את יום כיפור אף שאם באנו לקיים המזוה דדברי קבלה אין אכזר עושים שום מעשה מכל מקום יותר יש לנו לחוש למה שלא נעטרך אחר כך לחלל את יום הכיפורים על ידי קיום המזוה דדברי קבלה:

ובעיקר דברי הר"ם הללו שאוסר למוט היכא דאישתפך חמימי כדי שלא נעטרך לחלל את השבת תמיה לי ממה שכתב הר"ם עצמו גבי אין מפליגין בספינה וכו' שהבאתי לעיל (בד"ה וגם יש להביא) דמותר להפליג ביום ראשון ושני ושלישי בשבת אף שודאי יעטרך לחלל השבת אבל ביום ד' וכו' אסור וכתב הרשב"ץ דאם יולא לדבר מזוה גם בערב שבת מותר והיינו לפי עמנו של הר"ם ואם כן למדנו דלהר"ם משום מזוה אין

לכן נראה שחזר בו ממה שכתב לסייע לדינו של הרדב"ז מסוגיא דמועד קטן לפי שיש לומר דמה שאמרו שם דמזוה שאי אפשר על ידי אחרים יש לו לעשות הקטנה שבאה לידו אינו אלא בשתי מזות שוות אבל במזוה אחת יש לו להמתין למחר לעשותה מן המובחר ודבר זה לא למדנו מפורש מסוגיא דמועד קטן רק שלפי דברי הרב תרומת הדשן מוכרחים אכזר לחלק בן ומונה דבגדון הרדב"ז דהוא מזוה אחת (תפלה בנצור) יש לו להמתין ליום מציין (פורים או יום הכיפורים) כדי שתהיה התפלה מן המובחר בן נראה לומר בכונתו אף שהוא דוחק גדול ודבריו סתומים מאד לכונה זו והרב גוש ישי בסי' כ' (בד"ה ומה שכתב) הבין הדברים כפשטן שכונתו ליישב דברי הרדב"ז דלא תיקשי לן עליה מההיא דמוספין דהאידנא ותמיד דלמחר והיה בה"ח דתרווייהו כחדא מזוה חשיבי ובהא מזוה מודה הרדב"ז שיש להמתין לעשותה מהדורה ועל זה הרבה העיב עליו דהא גרין הרדב"ז מזוה אחת היא דהיינו תפלה בנצור ומכל זאת קאמר דאין מעבירין על היום שבא ראשון וכו' ע"ש ולפי דבריו לריך לומר שדעת הגאון חכם לבי מסכמת לדינו של הרדב"ז אחרי שיישב מה שהיה קשה עליו מסוגיא דהתכלת ומדברי התרומת הדשן (אלא ששיבו אינו מובן כמו שתמה עליו הרב גוש ישי כנ"ל) והרי עינינו הרוואות לרבי האחרונים שמייתחסים אליו שחולק על דינו של הרדב"ז בזה שהיה חבוס בציט האסורין הנ"ל ואם כן מוכרחים אכזר לומר שגם הם יבטו בכונתו שחזר בו וכו' ומה שכתבתי למעלה ואף שבאמת הוא דוחק בסבול זה הדחק כי היכי דלא נשיייה לגאון עלום דכוותיה דלא ידע מאי קאמר חס ושלוס:

ולפי זה אם נאמר דתענית לז' גדלי' ולז' כיפור כחדא מזוה חשיבי דזה וזה יום תענית הוא יהיה הדין טהן לדעת הגאון חכם לבי להמתין ליום כיפור לעשות המזוה מן המובחר והוא דאף על גב שאינו מחוייב לחוש למה שיהיה גורם לו לאכול ביום הכיפורים כיון שעתה הוא מחוייב לקיים המזוה בשעתה ואם אחר כך יעטרך לאכול ביום כיפור אינו נקרא חילול וכמו שגמרונו כן מההיא דהולכי מדברות שאין חשב בדבר כל שעותה בהיתר דהיינו ביום א' וב' וג' אפילו אם יולא לדבר הרשות ואם לדבר מזוה אפילו בערב שבת שרי מכל מקום הרי לדעת הגאון חכם לבי במזוה אחת יש לו להמתין לעשותה מן המובחר והבא נמי נאמר כן שיש לו להמתין לעשותה מן המובחר ביום הכיפורים והיה בה"ח דתרווייהו כחדא מזוה חשיבי דזה וזה יום לז' אכזרה:

אכזר מלבד מה שכתב הרב אהל משה י"ז דהכא יש לחוש למיתה כיון שהוא יותר משבועה ימים לדעת הפוסקים חשיב זמן מרובה עוד נראה לדעת הקה"ה דעד כאן לא אמרו להמתין כדי לעשותה מן המובחר אלא כשמבטל המזוה בזמנה בשב ואל תעשה כמו בברכת הלבנה וקרבן מוסף ותפלה בנצור אבל הכא בגדון שהאלה אם נדחה התענית ליום כיפור יעטרך היום לעבור על מזוה עיני לז' גדלי' בקום עשה שיאכל וישתה ביום זה לא מצינו שיאמרו הפוסקים שמוחר לעבור היום בקום עשה כדי לעשות מזוה מן המובחר ואין לומר דכיון דשיעור אכילה לאכד התענית הוא בכזית כמובאר בסי' תקס"ח לענין גדר להתענות או בכזיתבית לדעת הסוברים דשיעור תענית נצור הוא כמו ביום הכיפורים ורק לתענית שכל ידי גדר הוא בכזית כמו שכתבתי דעות אלו בשדי חמד בחלק אסיפת דינים במערכת בין המגורים סי' ב' אות ט"ז אם כן יאכל זה ביום גדלי' פחות ממשעור ולא יאכד תעניתו היום וגם יוכל להתענות גם ביום הכיפורים דזה אינו דהיינו מאד תעניתו בפחות מכשעור מכל מקום איסורא מיהא איכא אף בפחות מכשעור ואם כן אינו רשאי לעבור על המזוה בקום עשה כדי לעשותה ביום כיפור מן המובחר כאמור:

ומה שהביא בשם הגאון קלות החשן שדחה ראית הגאון חכם לבי מההיא דפרק התכלת הנה לפי הגרסה הביא דבריו בקיור נמרץ ולא הייתי מביין כונתו ולא נטפתי דב"ק לפי שלא היה אלף ספר קלות החשן ואחר זמן רב השגתי בעור ה' וראיתי

קבלה שהוא תענית לז' מפני הספק דיוס כפור כיון שאין שייך על זה חזקה:

ומה שכתב (הרב אהל משה י"ו) דודאי דרבנן נדחה אפילו בקום עשה מפני ספק דאורייתא יש להביא ראיה לדבריו מדברי הרב הל"ק"ט בח"א סי' קמ"ג שכתב על ברכת מעין שלש (שהוא ספק מחמת פלוגתא אם היא דאורייתא) שאם נסתפק אם בריך או לא דלריך לבדך משום דאסור ברכה שאינה לריבה אינה אלא מדרבנן וברכת מעין שלש היא ספק דאורייתא והאיסור דרבנן נדחה מפני ספק דאורייתא הרי דאף לבדך בקום עשה קאמר דשרי מפני הספק של תורה ואף שמרן הפרי חדש חולק בדיוט של הרב הל"ק"ט וכתב דברכת מעין שלש אם נסתפק אם בריך אינו חוזר ומברך דלא יאה אלא ספק שב ואל תעשה עדיף כבר ביאר עטמו הרב זכור לאברהם בח"א במערכת ה"ב"ת ד' ע"ו ע"א דאף דספק דאורייתא עדיף מודאי דרבנן ומפני זה כשאכל כדי שביעה ומסתפק אם בריך לריך לבדך מכל מקום בברכת מעין שלש דאשקרא ספק הוא אם חייב לבדך אותה מן החזרה או אינו אלא מדרבנן אם כן נסתפק בה אם כבר בריך או לא הנה כדי האי גוגא לא הו' ספק דאורייתא דהא אפילו למאן דאמר שהיא מדאורייתא מכל מקום מה שריך לבדך משום דספק דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן דחומר הספקות הוא מדרבנן לדעת הרב פרי חדש בסי' ק"י בכללי הספק ספיקא וכן דעת הרב הל"ק"ט בח"א סי' ע"ד ולכן כתב דשב ואל תעשה עדיף דתרייהו דרבנן ואין לדחות ודאי דרבנן מפני ספק דרבנן אבל בודאי דרבנן נגד ספק דאורייתא דחין סודאי דרבנן ומברך בקום עשה משום הספק דאורייתא ומכל מקום לגדון שלפניו מסתברא דהמורה דרבנן שומנה עתה אין לדחות לעבור עליה בקום עשה מפני החשש שמה יבא אחר זמן לדחות בסבתה את של תורה אף שדחייתה תהיה גם כן בקום עשה והשם לא ימונע טוב להולכים בתמים ולא תאונה אליו רעה אחר זמן השגתי ספר אהל אברהם החדש להגאון מצוטטאש וראיתי בסי' תר"ב שכתב וז"ל בהגהה למחרת ראש השנה וכו' לז' ג' ספק חשש על ידי שיתענה ביום כפור שייך בריך מה שאמרו חז"ל עוקרים מזוה דאורייתא בשב ואל תעשה על ידי הקנה דרבנן ויתענה ואם אחר כך לא יוכל להתענות ביום כפור הקדוש הרי או יהיה אנוס ומותר ובפרט אם פקוח נפש הותרה והגם שיהיה אז קום ועשה מכל מקום הרי פורשים לספינה או למדבר בשיירא גם שעל ידי זה יהיה פקוח נפש או דוחה שבתורתנו הקדושה וכל שכן שכן הוא מלך תענית דברי קבלה שלא לעשות קום ועשה נגד דברי חז"ל ובפרט דעם גדלי' יותר משלשה ימים לפני יום הכפורים ושלשה ימים לפני שבת פורשים אל שיירא כנ"ל ואם על ידי לז' גדלי' ספק חשש אב"י יש לומר דקיל עכ"ל הרי פשיטא ליה להרב הג"ל כמו שכתבתי בס' ד' לריך להתענות ביום גדלי' שבא לפניו ואין פוער אותו מחשש שלא יוכל להתענות ביום כפור שאם לא יוכל להתענות הרי הוא אנוס בראשית התורה:

ואי נותנים חרס (במקומות שיש רשות לזה מלך הממשלה) וכן אין משביעים אדם בבית דין עד אחר יום כיפור כן כתב הרמ"א בסי' תר"ב בשם מהרי"ל וכתב הגאון חתם סופר בחלק חשן משפט סי' ע"ו (בר"ה יע"ו) מג"א) שזה מנהג קבוע אבל יש מקומות שנהגים כן כל חדש תשרי וכן נהגים פה ואין הטעם משום לתא דיוס טוב שריב חדש תשרי הוא כמו יום טוב ואין אומרים באשכנז תחנה ממונלי יום כיפור עד סוף החדש וכעין שאין נותנים חרס בשבת ויום טוב וכתב בחינך פרשת ויקהל כדי שישבתו גם החוטאים מיגוסם דאם כן גם בנינים יהיה כן שהוא יום טוב עפי' אלא הטעם הוא משום שכל החדש תלויים קצת בדיון אפילו אחר סוגות וכתב עוד שם בחתם סופר דמשמע מדברי הגאון בפרי מגדים שאם רלה הנחשב ליכעף אין מונע ממנו השבועה משמע שטעם המניעה היא לעוברת הנחשב ואין כח בחובע להביא הנחשב בסכנת הדיון וכו' וכתב שאין דבריו מוכרחים דכיון דבשון שבועת שקר נפרשים מכל העולם לאו כל כמיניה להביא את כל העולם בסכנה וכו' ע"ש מה שכתב לענין מעוברת שכתב הרמ"א בחשן משפט סי' ל"ו דאין מוסרין שבועה למעוברת עד שהלך וקלט

אין אנו חוששים למה שנראה כמתכוין לחלל את השבת אף שבאמת ידוע הוא שיהלל שבת מותר לעשות כן ומה שיהלל אחר כך את השבת פיקוח נפש הוא ושרי ואם כן באשכחפיך חמימי נמי נמא הרי שיעשה המזוה למולו אף שידוע שיערך לחלל שבת אחר כך משום פיקוח נפש הוא ושרי ולריך לומר דדוקא בערב שבת הוא דשרי ללאת לדבר מזוה אף שידוע שיהלל את השבת ולא חיישין למיחוי כמתכוין לחלל את השבת אבל ביום שבת עצמו שהחילול עתיד להיות בו ביום והרי הוא עושה מזוה וז' על דעת כן שיהלל חיפק את השבת כמו באשכחפיך חמימי כדי האי גוגא לאו מיחוי כמתכוין לחלל את השבת הוא אלא מתכוין ממש לחלל את השבת חסיד ולפיכך אסור ואם כנים אנחנו בחילוק זה נראה דבגדון השאלה הג"ל יש לומר דמטעם זה גם להר"ה יתענה ביום גדלי' ולא יחוש למה שעל ידי זה יעטרך לאכול ביום כפור כיון שאינו עושה מעשה זה אלא לפני כמה ימים קודם יום כפור הרי זה דומה לזוה למדבר ולאחר מקום סכנה משום דבר מזוה לפני השבת דשרי ולא חיישין למיחוי כמתכוין לחלל את השבת כיון דמשום מזוה הוא עושה:

שוב כתב (הרב אהל משה שם) דמטעם אחר טוב שיאכל ביום גדלי' כדי שיהא מוכשר ביום כפור מהא דקיימא לן בסיומן תק"ה דודאי דרבנן נדחה משום ספק דאורייתא דהרי אמרין ה"ס מ' שאינו בקי בתקיעות ולא בסדר תפלת מוסף ולפניו שתי עיירות באחת בקיאים בתקיעות ולא בתפלת מוסף ובאחת בקיאים בתפלת מוסף ולא בתקיעות הולך למקום שבקיאים בתקיעות אפילו של מוסף ודאי ושל תקיעות ספק משום דתקיעות דאורייתא וברכות דרבנן הרי מפורש דודאי דרבנן נדחה משום ספק דאורייתא וכמו כן יש לומר דודאי דרבני קבלה נדחה מפני ספק של תורה ואם כן יש לדחות תענית דלז' גדלי' מפני התענית דיוס כפור ואין סכרא לחלק דברכות דראש השנה שאני דמבטל הברכות בשב ואל תעשה אבל הכא קום עשה הוא שיאכל ביום גדלי' וגם דאין יש חשש שמוס' דנראה ברור דאין לחלק דהנה מה שיש לחוש שמה ימות הרי הוא ספק אם יקיים את המזוה דאורייתא וכבר פשטין מהם דאף דהברכות נדחות בודאי והתקיעות הוא בספק שמה לא ימלא שם תוקעים ומכל מקום נדחות הברכות מחמת ספק דאורייתא וכן בגדון דידן דחיישין שמה ימות אם כן הרי ספק דרבני קבלה נדחין מחמת דאורייתא אף מחמת ספק דאורייתא וגם אין לחלק בין שב ואל תעשה לקום עשה כיון דאמרו בש"ס דדחין דרבנן מחמת ספק דאורייתא ודאי אין שום חילוק בין קום עשה לשב ואל תעשה וזה ברור כשמש ואם כן בשאלתינו בני שחושש שאם יזום ביום גדלי' לא יוכל להתענות ביום כפור ודאי יאכל ביום גדלי' מחמת הספק אולי יעטרך אחר כך לדחות יום הכפורים עכ"ל י"ו:

ולפום ריהטא נראה דאין לדחות גדון השאלה להריא דתוקעין ומברכין לפי מה שכתב הריטב"א בחדושו בסוגיא הרי"א (ברך ל"ד ע"ב) דהא דמניחין את הודאי דרבנן (ברכות) מפני הספק של תורה (דתקיעות) היינו שהעיר שתוקעין בה כבר הוחזקה משנים שעברו שיש שם שופר ותוקע אלא שעכשו אנחנו מסתפקים אולי אין שם שופר או תוקע דמשמע מזה דאם יש לפניו מקום שמברכין בודאי ואין לו מקום שהוחזק מכבר שיש שם שופר ותוקע רק שמסתפק על מקום אחד אולי יש שם שופר ותוקע אולי מניח מקום הודאי שמברכין מפני מקום הספק שלא הוחזק מכבר שיש שם שופר ותוקע וכן כתב בקונטרס מנחת פתים שצוטף ספר מנחת קנאות ברך ס"ה ע"ג דמשמע מדברי הריטב"א דאי לאו דמוחק מימים שעברו אין לו להניח מקום שמברכין ולחפש אחר מקום דלימא תוקעין שם וגמלא שמה שהולכין אחר הספק של תורה הוא משום שמעמידין אותו המקום על חזקתו אבל אם לא היה לאותו מקום שום חזקה אין מניחין הודאי דרבנן מפני ויהא כן לגבי השאלה בגדון שלט שאין שייך לומר שהוחזק יום הכפורים שאם הוא יתענה בו כיון שאנו חוששים בו שמה ימות לפי שהוא זמן מרובה דהיינו יותר משבועה ימים וממילא הדר דינא לפי מה שביאר הריטב"א שאין לו להניח הודאי דרבני

קבלה שהוא תענית לז' מפני הספק דיוס כפור כיון שאין שייך על זה חזקה:

ומה שכתב (הרב אהל משה י"ו) דודאי דרבנן נדחה אפילו בקום עשה מפני ספק דאורייתא יש להביא ראיה לדבריו מדברי הרב הל"ק"ט בח"א סי' קמ"ג שכתב על דברת מעין שלש (שהוא ספק מחמת פלוגתא אם היא דאורייתא) שאם נסתפק אם בדרך או לא דלררך לברך משום דאסור ברכה שאינה לריכה אינה אלא מדרבנן וברכת מעין שלש היא ספק דאורייתא והאסור דרבנן נדחה מפני ספק דאורייתא הרי דאף בדרך בקום עשה קאמר דשרי מפני הספק של תורה ואף שמרן הפרי חדש חולק בדיוט של הרב הל"ק"ט וכתב דברכת מעין שלש אם נסתפק אם בדרך אינו חוזר ומברך דלא יאה אלא ספק שב ואל תעשה עדיף כבר ביאר עעמו הרב זכור לאברהם בח"א במערכת ה"ב ד' ע"ו ו"א דאף דספק דאורייתא עדיף מודאי דרבנן ומפני זה כשאכל כדי שביעה ומסתפק אם בדרך לררך לברך מכל מקום בברכת מעין שלש דאשקרא ספק הוא אם חייב לברך אותה מן החזרה או אינו אלא מדרבנן אם כן נסתפק בה אם כבר ברך או לא הנה כבי האי גוגא לא הו ספק דאורייתא דהא אפילו למאן דאמר שהיא מדאורייתא מכל מקום מה שרריך לברך משום דספק דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן דחומר הספקות הוא מדרבנן לדעת הרב פרי חדש בסי' ק"י בכללי הספק ספקיא וכן דעת הרב הל"ק"ט בח"א סי' ע"ד ולכן כתב דשב ואל תעשה עדיף דתרייהו דרבנן ואין לדחות ודאי דרבנן מפני ספק דרבנן אצל בודאי דרבנן נגד ספק דאורייתא דחין סודאי דרבנן ומברך בקום עשה משום הספק דאורייתא ומכל מקום לגדון שלפניו מסתברא דהמורה דרבנן שומנה עתה אין לדחות לעבור עליה בקום עשה מפני החשש שמה יבא אחר זמן לדחות בסתתה את של תורה אף שדחייתה תהיה גם כן בקום עשה והשם לא ימונע טוב להולכים בתמים ולא תאונה אליו רעה אחר זמן השגתי ספר אצל אברהם החדש להגאון מצוטטאש ורואיני בסי' תר"ב שכתב ו"ל בהגהה למחרת ראש השנה וכו' לז' גרלי' ספק חשש על ידי שיתענה ביום כפור שייך בך מה שאמרו חז"ל עוקרים מזוה דאורייתא בשב ואל תעשה על ידי הקנה דרבנן ויתענה ואם אחר כך לא יוכל להתענות ביום כפור הקנה הרי אז יהיה אנוס ומותר ובפרט אם פקוח נפש הותרה והגם שיהיה אז קום ועשה מכל מקום הרי פורשים לספינה או למדבר בשיירא גם שעל ידי זה יהיה פקוח נפש או דוחה שבתורתנו הקדושה וכל שכן שכן הוא מלך תענית דברי קבלה שלא לעשות קום ועשה נגד דברי חז"ל ובפרט דעם גדלי' יותר משלשה ימים לפני יום הכפורים ושלשה ימים לפני שבת פורשים אל שיירא כנ"ל ואם על ידי לז' גדלי' ספק חשש אצל ים לומר דקיל עכ"ל הרי פשיטא ליה להרב הנ"ל כמו שכתבתי בס"ד דלררך להתענות ביום גדלי' שבא לפניו ואין פוער אותו מחשש שלא יוכל להתענות ביום כפור שאם לא יוכל להתענות הרי הוא אנוס דרשות התורה:

יא אין נותנים חרס (במקומות שיש רשות לזה מלך הממשלה) וכן אין משביעים אדם בבית דין עד אחר יום כיפור כן כתב הרמ"א בסי' תר"ב בשם מהרי"ל וכתב הגאון חתם סופר בחלק חשן משפט סי' ע"ו (בר"ה יעיי' מג"א) שזה מנהג קבוע אצל ים מקומות שטהנים כן כל חדש חשני וכן טהנים פה ואין טהנים משום לתא דיוס טוב שרוב חדש חשני הוא כמו יום טוב ואין אומרים באשכנז תחנה ממואלא יום כיפור עד סוף החדש ובעין שאין נותנים חרס בשבת ויום טוב וכתב בחינך פרשת ויקהל כדי שישבתו גם החוטאים מיוגוס דאם כן גם בנינים יהיה כן שהוא יום טוב עפי אלא העם הוא משום שכל החדש תליס קלף בדין אפילו אחר סוגות וכתב עוד שם בחתם סופר דמשמע מדברי הגאון בפרי מגדים שאם רלה התנצב ליבצע אין מונע ממנו השבועה משמע שטעם המניעה היא לטובת התנצב ואין כח בתובע להביא התנצב בסכנת הדין וכו' וכתב שאין דבריו מוכרחים דכיון דבעון שבועת שקר נפרשים מכל העולם לאו כל כמיניה להביא את כל העולם בסכנה וכו' ע"ש מה שכתב לענין מעוברת שכתב הרמ"א בחשן משפט סי' ל"ו דאין מוסרין שבועה למעוברת עד שהלך וקלט

אין אנו חוששים למה שנראה כמתכוין לחלל את השבת אף שבאמת ידוע הוא שיהלל שבת מותר לעשות כן ומה שיהלל אחר כך את השבת פיקוח נפש הוא ושרי ואם כן באשטפך חמימי נמי נמא הכי שיעשה המזוה למולו אף שידוע שיערך לחלל שבת אחר כך משום פיקוח נפש הוא ושרי ולררך לומר דדוקא בערב שבת הוא דשרי ללאת לדבר מזוה אף שידוע שיהלל את השבת ולא חיישין למימי כמתכוין לחלל את השבת אבל ביום שבת עצמו שהחילול עתיד להיות בו ביום והרי הוא עושה מזוה וז על דעת כן שיהלל חיפק את השבת כמו באשטפך חמימי כבי האי גוגא לאו מימי כמתכוין לחלל את השבת הוא אלא מתכוין ממש לחלל את השבת חשיב ולפיכך אסור ואם כנים אנחנו בחילוק זה נראה דבגדון השאלה הנ"ל יש לומר דמטעם זה גם להר"ה יתענה ביום גדלי' ולא יחוש למה שעל ידי זה יעטרך לאכול ביום כפור כיון שאינו עושה מעשה זה אלא לפני כמה ימים קודם יום כפור הרי זה דומה לזולא למדבר ולשאר מקום סכנה משום דבר מזוה לפני השבת דשרי ולא חיישין למימי כמתכוין לחלל את השבת כיון דמשום מזוה הוא עושה:

שוב כתב (הרב אהל משה שם) דמטעם אחר טוב שיאכל ביום גדלי' כדי שיהא מוכשר ביום כפור מהא דקיימא לן בסיומן תק"ה דודאי דרבנן נדחה משום ספק דאורייתא דהכי אמרין ה"ס מי שאינו בקי בתקיעות ולא בסדר תפלת מוסף ולפניו שתי עיירות באחת בקיאים בתקיעות ולא בתפלת מוסף ובאחת בקיאים בתפלת מוסף ולא בתקיעות הולך למקום שבקיאים בתקיעות אפילו של מוסף ודאי ושל תקיעות ספק משום דתקיעות דאורייתא וברכות דרבנן הרי מפורש דודאי דרבנן נדחה משום ספק דאורייתא וכמו כן יש לומר דודאי דרבני קבלה נדחה מפני ספק של תורה ואם כן יש לדחות תענית דעם גדלי' מפני התענית דיוס כפור ואין סכרא לחלק דברכות דראש השנה שאני דמבטל הברכות בשב ואל תעשה אבל הכא קום עשה הוא שיאכל ביום גדלי' וגם דאין יש חשש שימות דנראה ברור דאין לחלק דהנה מה שיש לחוש שמה ימות הרי הוא ספק אם יקיים את המזוה דאורייתא וכבר פשטין מהם דאף דהברכות נדחות בודאי והתקיעות הוא בספק שמה לא ימלא שם תוקעים ומכל מקום נדחות הברכות מחמת ספק דאורייתא וכן בגדון דידן דחיישין שמה ימות אם כן הוי ספק דרבני קבלה נדחין מחמת דאורייתא אף מחמת ספק דאורייתא וגם אין לחלק בין שב ואל תעשה לקום עשה כיון דאמרו בש"ס דדחין דרבנן מחמת ספק דאורייתא ודאי אין שום חילוק בין קום עשה לשב ואל תעשה וזה ברור כשמש ואם כן בשאלתינו בני שחושש שאם יזום ביום גדלי' לא יוכל להתענות ביום כפור ודאי יאכל ביום גדלי' מחמת הספק אולי יעטרך אחר כך לדחות יום הכפורים עכ"ל י"ו:

ולפום ריהטא נראה דאין לדחות גדון השאלה להריא דתוקעין ומברכין לפי מה שכתב הריטב"א בחדשו בסוגיא הרי"א (בדף ל"ד ע"ב) דהא דמיחין את הודאי דרבנן (ברכות) מפני הספק של תורה (דתקיעות) היינו שהעיר שתוקעין בה כבר הוחזק משנים שעברו שיש שם שופר ותוקע אלא שעכשו אנחנו מחפשים אולי אין שם שופר או תוקע דמשמע מזה דאם יש לפניו מקום שמברכין בודאי ואין לו מקום שהוחזק מכבר שיש שם שופר ותוקע רק שמסתפק על מקום אחד אולי יש שם שופר ותוקע אינו מניח מקום הודאי שמברכין מפני מקום הספק שלא הוחזק מכבר שיש שם שופר ותוקע וכן כתב בקונטרס מנחת פתים שבסוף ספר מנחת קנאות בדף ס"ה ע"ג דמשמע מדברי הריטב"א דאי לאו דמוחק מימים שעברו אין לו להניח מקום שמברכין ולחפש איהו מקום דלמא תוקעין שם וממלא שמה שהולכין אחר הספק של תורה הוא משום שמעמידין אותו המקום על חוקתו אצל אם לא היה לאותו מקום שום חזקה אין מניחין הודאי דרבנן מפני ואם כן לגבי השאלה דגדון שלט שאין שייך לומר שהוחזק יום הכפורים שאם הוא יתענה בו כיון שאנו חוששים בו שמה ימות לפי שהוא זמן מרובה דהיינו יותר משבועה ימים וממילא הדר דינא לפי מה שביאר הריטב"א שאין לו להניח הודאי דרבני

כסותאח בשביל חיוב הספח שיבוא לאחר חלות. ובס' ששנה הספחם כלל ו' עמד בזה כי חיל יל רכסם טעם דספח כרה ועשה דלס ימאח מלכ אין כרה סיס ראוי להמחין ולפשוט פסח אי לא דחל עליו חנוטה עכ"ל. ותוכח לכדיו דיש חיוב המלכ לפני זמנה דלכ"ל מאי בך דעשה דספח כרה ויש בך עדיפות עכ"ל סוף קודם חלות כל אין כאן חיוב של כלל ומה מוטיל בעדיפות דמלכ אם אין חיוב המלכ עדיין כלל ועל כרחך דיש חיוב המלכ גם לפני זמן המלכ וע"כ גם לפני זמן הספח יש עליו החיוב לכדיו הספח בזמנו וע"כ שפיר גם מחלוקת אסור לסימאח מטעם זה כיון דחיוב כסותאח קיל מחיוב דספח אשר עליו ודק. ואולם יל דבך סוגי דנחמס סוכרת דאין מחוסר זמן לבו ביום וע"כ במה לו מה קודם חלות שפיר חשוב שחל החיוב פסח כיון שיהיה החיוב בצאתו יום ואין מחוסר זמן לבו ביום :

ואמנם מקד סוגי דשוכה רכ ב' אשר בנאחי ככר מקלחס למעלה ואמר שם עוד דלמפרין קרא דויכ' אנשים אשר היו עמאים לנפש אדם וגו' דאי מבשבתך בניהך ביא דוקא ק"ש דאין בזה כרה הוא דפסור ממנה עוסק במלכ אבל פסח דכרה אימא לא קמ"ל פ"ב. והסם כל הי כסותאח שבעה ימים קודם לפסח וכדאמר פוסקים במה מלכ היו שחל שביעי שלכן לסיוח בערב ספח וא"כ מאי ביא דלא יוסמאח ויבטל חיוב כסותאח עבור חיוב פסח שיבוא לאחר זמן ומה בך דספח הוא כרה כלל סוף סוף אין החיוב של עדיין כלל וכ"ל ועל כרחך דחיוב המלכ ישט גם לפני זמן המלכ :

והנה אי ימאח דחיוב דחירות במלכ הרגל ל' יום קודם לרגל הוא מסיח מפלח שואלין דורשין וכו' דלמך מקרא שברי משע עומד בפסח ראשון ומחיר על פסח שני וכו' כמבואר בפיק דפסחים איכ גם עכ" דסוכה אין רא"י ד' ימים קודם לפסח כ"י יש כבר חיוב הפסח מסיח ואכתי אין רא"י אלעלמא סיח חיוב המלכ לפני זמן המלכ וע"כ בפסחים בסני יהושע שר דחיוב ביעור חמץ ל' יום קודם לפסח במפרש וכו' הוא מסיח מפלח שואלין דורשין וכו' עשיה ומס גם במס שטנע לחיוב בבאח הפסח נטי' ודאי ד"ל דיש חיוב מסיח ל' יום לפניו לראות לכדיו הפסח בזמני דכא כך דמשה עומד ומחיר וכו' קאי אמלכ בבאח פסח. וע' ת"ז ה' ב' דעיקר כך דשואלין דורשין ביא רק מפלח בבאח הפסח כדי להכין פסח נקי ממוס ע"ס. ואולם מלשון החוס' בע"ז שם ד"ס וכתב מוכח דכא רק חקיקה ואף שהוא חקיקה מרע"ס עכ"ז יש לה רק דין דרבנן וכטעם :

המקום ד"ג הנעוקי יוסף פרק ב' דביק הקשה למיד אשו משום חזיו איך מדליקין נר בע"ס וכו' דולק וסולך בשנה כרי מס שדולק בשנה ג"כ מחיחם אל האדם וחסב שהוא מבטירו כיון דאשו משום חזיו וס"ל מבטיר בשנה ע"ס. ולענין דאי ימאח דחיוב המלכ אינו לפני זמן המלכ אי לקימ דמס בך דע"י הדלקת אלו שהוא מדליק בע"ס הוא מבטיר בשנה כרי בערב שנה אין מחסר כלל על הכבוער בשנה ורק בשנה הוא שחל עליו האיסור שלא לבטיר בו משא"כ בערב שנה כרי אין עליו איסור כלל שלא לבטיר בשנה בבא וא"כ איא לו לאסור מעשה הסדלק בע"ס מפלח שני מעשה אחר הוא מבטיר בשנה שברי בשנה ששועש מעשה אחר כרי מותר לו עדיין לבטיר בשנה בבא ודק כיטב :

וא"י למד דאיכ כשקידס ביום וחל עליו חיוב שלא לבטיר יכ"י מחויב לו לכבות ככר שדליקין מע"ס כיון דמס שהוא דולק עמה כרי הוא כולל הכבוער כיון דאשו משום חזיו ועמה כרי מחסר על הכבוער (וכיבוי כרי שרי מסיח למיד משאלליג פסור ואפי' למיד דחייב יכול לכבות ע"י פכוס) דאי דאסור מלכס כרי הוא רק איסור בשב ואל חשש ודכתי' לא חשש כל מלכס ולא מלכו שספילס חורס חיוב לפשוט מעשה לבטל מלכס דלע"ג דמדביק פס בחטור בשנה חייב לרדוחס קודם שיבוא ליד איסור סקילס כייט רק משום דכדיק בשנה וכו' הסדלק עכ"י אינו ימאחס לכאסוח וע"כ מחויב ממילא מפלח עמא דלרדוח כדי לכיל עמא מבטירס וכדי שלא חסי' מעשה הסדלקו למפרס מעשה עבירס ואין חיוב כר"י חיוב עמא מפלח שארס מחויב בשנה לפשוט מעשה לבטל מלכס דאי דבענין סמלכס ספילס חורס חיוב רק שלא לפשוט מלכס אבל לא חייבס לפשוט מעשה לבטל מלכס ורק דכאיל דהסדלקס סיח' מעשה עשיית מלכס בשנה וכו' כמעשה האח מעשה של עבירס ע"כ מחויב ממילא מפלח עמא לראות לבטל מעשה הסדלקס של ואס לא ירדס איז אין הסדלקס מפלח מס שלא רכס רק הסדלקס ביא שחסי' עבירס מלכס אפי' בשנה ועבור זס מחויב ממילא לרדוח כדי לבטל עבירס שערב כמעשה הסדלקס. משא"כ במדליק בע"ס לו אין לחייבו לכבות כשקידס ביום כיון דשעס שטעס כמעשה וסדליק כרי בסיח סדליק כיון דלא סי' לו עליו החיוב כלל שלא לבטיר בשנה וכ"ל ואין כאן איסור משום ביטול מעשה עבירס שערב ככר ואי משום דמס שדולק עמה הוא ג"כ מלכס ואחכ רואס לחייבו מוכ זס לפשוט מעשה ולכבות כדי לבטל מלכס זס אינו דחיוב עמא לפשוט מעשה לבטל מלכס כרי לא מלכו שחייבס חורס כלל בשנה וכ"ל דויק כיטב כי סדכירס עמוקים בצוסי' :

ורא"י ברורס לדכרינו אלס מש"ס יומא דע"ד ע"כ ח"ר חטט אה נפשוהיכס יכול יטב בחמס לו ב"כס כדי שיטעור חיל וכל מלכס לא חששו מס מלכס שוא"ח אף עיטו שוא"ח ועדין ואימא סיכא דחייב בשימאח וחמס ל' לא ימאח ל' קיס ח"ב בצולא (וכ"י אסור לקיס מן החוס לילך לשנה כלל דאסור זס הוא שוא"ח) וכו' ומש"י דומי' דמלכס מס מלכס לא חלקת בם אף עיטו לא חלקת בו עכ"ל כגמ'. ואי איחא אכתי קסס דסיח מחויב שפיר לעטח נפשו בחוס דכ"י דמכחח לעיטו בקוס ועסס היכא דכולך למקוס בחוס עכ"ז כל משכחח ל' ג"כ בשוא"ח סיכא דיושב ככר במקוס החוס דאסור לו לקיס משס והוי שפיר דומי' דמלכס דכא במלכס נמי משכחין חרי עוני דסחס מלכס הוא שוא"ח ואלו סיכא דכדיק פס בחטור כרי מחויב בקוס ועסס לרדוח ספח קודם שיבוא ליד אפי' ועל כרחך למד דחיובא דרדיית ספח אינו חיוב חורס כלל שחייבחו חורס בזה כדי לבטל מלכס דחיוב החורס בענין סמלכס הוא רק השוא"ח לבד שלא לפשוט מלכס ואין מחויב מסיח בקייט לפשוט מעשה ביטול מלכס וע"כ לאו דלא חשש כל מלכס כוי שפיר שוא"ח בכל דריו וסיכא דכדיק פס בחטור כוי הסדלקס לבד מעשה עבירס וכו' מחויב ממילא מלכו לרדוח כדי לכיל עמא ממעשה עבירס שטעס דכדיקו אכל חיוב עמא לרדוח כרי שלא יעסס מעשה מלכס באפי' (דכאפי' מתייחסח לו ונחשכח מלכסו) זס אינו מחויב כלל דאס סי' זס עינן החיוב של כרי שוב גם מלכס משכחח לה בקוס ועסס וכ"ל וא"כ בסדליק נר בע"ס דאין כאן משום סילוק עבירס שערב כמעשהו כיון דמס שטעס בסיח

סיכ. אבל בכך דנושאין דביטול השמחה ביום לא יחי' מדינה רק מפאה מבע האדם שמניח שמחה הרגל וחי' איז שפיר חייב מהיה לראות לפני הרגל מלא יחי' לו ביטול זה בזמן חיוב השמחה ברגל ודחיק סיכס וחי' :

המקום ה'. בסוכה דכ"ז ע"ב איחא דאסור ללאח מביחו ברגל משום דכתי' ושמחת אהס וביחך ופריך אינו וסא"ר יחזק מנין שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל וכו' לא קשיא הא דאזיל ואחי ביומי' הא דאזיל ולא אחי ביומי' וברש"י הא דאזיל ואחי ביומי' ומשמח שמחה הכה עס אשחו חייב להקביל פני רבו כגון עיר שצחוק החחוס וכו' עכ"ל. ומבואר שחייב ללאח מביחו ביומי' מביח משמח ביטול מלות שמחה הכיח כדין' לי מקרא ושמחה אחס וביחך ואפי' לטריך הקבלה פני רבו אסור ופשוט דאפי' לטריך מלות חיה ג"כ אסור ללאח אי לא סדר ביומי' דהא אסור לבטל שום מלות עבור חיה זולת כיכא דאפשר למאס שחחוקים ע"י אחרים כמבואר במועד קטן ד"ט ע"ב וע"ש בתודיע כאל. ואי חיקשי לכאורס מהא דלמרי' **במציג ד"ס** ע"ב ר' אדי וכו' כיו רגיל דכיו אזיל חלתא ירחי באורחא וחד יומא בני רב וכו' קרי לי רבנן בר זי רב דחד יומא וכו' וברש"י מכלל שלש חדשים כ"י מביחו לביח המדרש ונוסע מביחו אחר הפסח ולמד יום אחד וחזר לביחו לשמח אה אשחו צה בסוכה עכ"ל. ומבואר שלא הי' בשבועות מביחו וביטול שמחה הכיח דהג שבועות ואיך כומר לו זה עבור חיה כיו אסור לבטל שום מלות עבור חיה וכי"ל ועל כרחך למד דרך ביום אסור ללאח מביחו לפי שכבר חל עליו חיוב שמחה הכיח משא"כ ר' אדי שלא מביחו עוד לפני ביום שפיר מותר לעשות כן דאין עליו חיוב לפני ביום לראות שיקיים ביום מלות שמחה הכיח דחיוב המעט הוא רק בזמן המעט וכי"ל וכמו דחילק רש"י במ"ק כ"ל באיסור נישואי אשה ביום מפאה ביטול שמחה יום בין אם היטוואין הם ביום לבין אם הם לפני יום וכי"ל הי' מחלקי' שפיר צענין איסור הילאח מביחו ביום. מפאה ביטול שמחה הכיח ביום בין אם הילאח הוא ביום מלא לבין אם הוא עוד לפני יום. והנה מ"ש ברש"י תציג כ"ל ד"י מביחו בפסח ובסוכה ולא בשבועות ודאי אין הסעם מפאה דחיוב שמחה הכיח אינו רק בפסח ובסוכה ולא בשבועות דאי דחיוב זה הוא בכל הימים טובים בשום כמבואר בסוכה שם ח"ר מעשה ב"ר אליעזר ששנה צליל בעליון בסוכה של ר' יוחנן בר אלפי וכו' כיכי עבד כ"י ובאמר ר' אליעזר אין י"לאין מסוכה לסוכה וכו' רגל אחר הואי ובאריא משנה אני את הפלגלין שאין י"לאין מנחין ברגל שנה הואי ואי מדלא משני שבועות הואי מוכח דגם בשבועות יש חיוב זה וברש"י שם ר"ה רגל אחר כ"י כ' להדיא כגון פלגה וכו' ע"ש ופי' פריך ובאריא משנה אני וכו' ואי מבואר דגם בשבועות יש חיוב זה וכוונת רש"י דפניגה כ"ל היא רק דכיון דבאריא ללכת ו' חדשים ג' צאלכה ו' צהחור. ע"כ כוון סליהס בזמן חס שיהי' עכ"ס צ' ימים טובים. צביוח וקיים עכ"ס שמחה פניה צ' ימים טובים כיון דלא הי' אפשר לו יוחר מה חים מדלא הי' שבועות צביוח אפי' דאס הוא צביוח בשבועות אסור לו ללאח וכי"ל מוכח לכאורס להדיא דאין חיוב המעט לפני זמן המעט :

י"ג. לרמז דנ"י דמלאח. שא"ל שחחוקים ע"י אחרים אין מביח מפני חיה יל דהו רק אס' י' לו לקיים המעט מיד משא"כ כאל אפי' מאמר דחיוב המעט הוא עוד לפני זמן המעט ואשם גם לפני י"חיים מאמר לעמח צביוח ביום ביום באשר יבוא עכ"ס דהא צביוח צ"י הוא רק

כאשר יחי' זמן המעט צ' ביום וכוונת דחמיד של בין הפרטים כ"ל אפשר דהל החיוב מיד בבוקר מפממח דאין מחסר זמן לבו ביום ואי בלייל למיד דלייל אין מחסר זמן ואריא :

המקום ה'. במועד קטן ד"ט ע"ב במעט אין טעאן נשים במועד וכו' ונגמ' שם המעט מפני שמחה הרגל ועוסק בשמחה אשחו וכו' ושמחה כהך ולא באשחך וכו' מיהבי כל אלט שאמרו אסורין לישא במועד מותרין לישא ערב הרגל וכו' וברש"י ד"ס מותרין לישא ערב הרגל כ' חל כלומר מותר להחלס ואפי' דשנפת ימים של סעודים וכו' ברגל עכ"ל ודברי רש"י אלה נריכים ביאור דמס זה שסופיק כלומר מותר להחלס. ונראה פשוט דכונת רש"י היא לפי הכאפה כ"ל דאין חיוב המעט לפני זמן המעט דלפי סברא זאת קשיא כנ"ל לכאורס לא קשקש מדי דהא במעט חסן רק דאין טעאן נשים במועד ואלו בבדיחא חיה דמותר לישא ערב הרגל ואי לא קשיין אהדי כלל דנ"י דשנפת ימי' המעט יחי' ברגל ולא יקיים שמחה כהך עכ"ס הרי כיוואין שאל טעאן כס עדיין בערב הרגל ואי בערב הרגל כ"י אין עליו א' חיוב שמחה הרגל עדיין כלל ושפיר הוא נושא א' בדיחך ורק במועד עלמו שכבר חל עליו חיוב שמחה המועד אי אסור לו לבטל אה החיוב הו' ע"י נישואי אשה וע"כ סופיק רש"י חיבות כלומר דמותר להחלס והכונה פשוט דנ"י דמסיה אין חיוב המעט לפני בוא זמן המעט עכ"ס מדרבנן מיהא אסור לעשות פטולס לפני הזמן אם יודע שיע"י יחצבל החיוב אשר יחי' עליו בזמן דונתה מכ שאסור חכמים לכוון מלאכתו במועד אפי' דאחרי שכוין מלאכתו היל המלאכה במועד נופי מלאכה דבר האבוד ופרי עכ"ס אסור חכמים גם לפני המועד לכוון לו מלאכתו במועד וכ"כ פשוט לי לגמ' דאיסור דרבנן מיהא י' צכ"כ גם לפני הזמן וכו' עכ"ס רש"י כלומר מותר להחלס והכונה דנ"י דמשיק דכיו חורה מותר לישא ערב הרגל ואין עליו חיוב שמחה הרגל גם לפני הרגל ואין מחויב לפני הרגל לראות שיהי' שמח ברגל עכ"ס מדרבנן מיהא ראו לאסור כיוואין ערב הרגל מפאה שפי"ז יחצבל חיוב המעט בזמן שיהי' ואיך קהי' בבדיחא מיהא דמותר להחלס וכוונת דאפי' איסורא דרבנן לית צ"י כלפניג דשקטומים ביאור כונת רש"י כ"ל. ואי מוכח מה דאין חיוב המעט לפני בוא זמן המעט [וק"ל] דמסברא נראה פשוט דמי שאין לו אלא ללב אחד לפני סוכה ויודע שגם בסוכה לא יחי' לו רק ללב זה וישפט לפני סוכה אי חשוב מביח מבטל עשה ולא דמי לכך דהפלגה בספיס קודם לשנה דהסם אס' סכנה בשנה הרי דין יחלל דמי דוחס שנה משא"כ כאל דביטול הפסח בסוכה כ"י אינו מפאה דכיון רק מפאה שאין לו ללב חס כ"י בל' לו רק ע"י שיעט עלמו ע"י מה שערך אהו לפני סוכה וע"כ שפיר משיבא ספריס מביח ביטול עשה ושפיר אסור לשחך מביח כיון שידע שפי"ז לא יוכל לקיים החיוב חורס צה אחר יבוא עליו ואי סיכ שפיר ראו שיהי' אסור לישא אשה ערב יום מפמס זה ואפי' אם אין פלס חיוב שמחה הרגל גם לפני הרגל ורק בכך דהפלגה בשמיס הוא דוחק שיהי' חלי' אם י' חיוב השנה גם לפני השנה דלא נ"י דשנה עלמו דין יחלל מפאה סכנה עכ"ס כיון דידע עשה שלא להביח עלמו לדי' כך ומיז. סכנה כ"י כ"י י' עליו גם פתס ע"כ שפיר אסור להפליג משא"כ אם אין חיוב השנה פתס עדיין ע"כ שפיר. ע"כ ואי דשכ"ס. ע"כ לראות שלא יבטל אה חיוב שלא דין בזמן שיהי' מארי' י' אינו שפיר. בזמן שיהי' יבטל מפאה יספי' ודחיק

ברשות אחר אין זה הכרח וסיל לביש סוד דחויב המטה יטו לפני זמן המטה ועי' כל אימת שמחזרו לעכוסים אם אין יודע שיכל קודם הפסח אסור למכור מפאה חייב הכרח דפסח וריבץ סיל כביש כבא דחויב הכרח בייטו סי' החמץ מוהב מן הסולם ופליג עליהו כבא דחויב המטה לפני זמן המטה וסיל דאין חייב המטה לפני זמן המטה ועי' אפי' דחויב דאך ביום הראשון חשבתו וגי' הוא הכרח גמור של ימי' בעולם כלל פני' לפני פרב פסח אין פלי' חייב מסי' לראות שהקיים זה בזמן זמן ורק מדרבנן הוא דיש עליו חייב זה קודם ל' לפסח מפאה שואלן ודורשין וכו' וכיל ונאחי רק להעיר :

המקום הי'א בפסחים ג' ב' בעובדא דכחא ארמא דבי סליק ואיל פסחים כ'

איל ר' יוחנן בן בריה מאלי' מי קספו לך כחזו שם החוס' דים מאלי' חל וריבץ שלל פלג לרגל יל שלל כים ל קרקע או זקן כיה שאיט יכול להלך ברגליו דפסח מפסח כמו מר' עירל וכו' דברי' ביר' כללי' שם חיל הכה אין כונה החוס' שמי שאין לו קרקע פסח מפסח ופוק חי שחלחל קרית החוס' לא כיס להקשות למח לא פלג ריבץ לפסח הפסח שח אית קשי' דדלי' בא בדרך רחוקה פסח ולא מליט סי' מחויב לעלות ולתקרב קודם זמן הפסח ובי' שמיטת חמץ כרי' בא בדרך רחוקה אכל הוקש להם למח לא פלג לרגל שח מלח על כל ישרא' לעלות אש ממקומו לירושלים להגיע שם לרגל ועי' חירט שלל כי לו קרקע ומי שאין לו קרקע אי' לעלות לרגל כדלקמן ח' א' וכו' שלל מלח ממילא פסח מפסח וכו' עירל ומבואר דסיל לריבץ דאין חייב המטה לפני זמן המטה ועי' אין חייב לעלות לירושלים לפני חמץ כדי שימשה בפסח בזמן ואיל' כח לפעמי' דסיל דרך ל' יום קודם לפסח אסור למכור כוחה לעכוסים אכל קודם ל' שרי משום דאין חייב המטה לפני חמץ וכמו שכתבנו [וקלי' דאין עכוס בחוץ ל' כי לו לעלות לירושלים מפאה החייב דרבנן שיש בל' לכסין ולחבר בלרי' הפסח כמו שואלן ודורשין וכו' וכמו שאמר במכירה כוחה חוץ ל' וכמו דמפרש חוץ ל' חייב לבשר אף בלא דעתו למכור וכיל]. ואיל' דשאי' כן דפסח דפסח חורב כדלי' דך רחוקה ואי' לא פדיו' חייב דלפני חמץ מן החייב דחמץ עגמ' דרך רחוקה פסח ב' דלי' דכתיבה למיד דרך רחוקה היינו מאסקופה הערה ולחץ עשאי' למיד דכא' כ' מילין וכי' קייל אי' כרי' החורב פסח פסח בזמן רק כשאין יכול להגיע עוד למקדש לשחם הפסח (ע' לקמן י' ב' ויד' ב') ולא פסחו החורב מלח ואי' אין ללמוד מח כלל לשלל ימי' מחייב לעלות כשיש עדיין זמן לעלות חיס :

ידע דמי' למעלה ככונה רשי' מיק ח' ד' אכך דמחרין לטא ערב כרגל כלומר מחר לכתחלה ובתנאי דכונה דהי' דאין חייב המטה לפני זמן המטה פכיו איסור דרבנן מיכא י' כמו שאסור לבין מלאכתו במוסד. ומחייבנה כח דכפשימות י' איסור דרבנן ערב כרגל מפאה שואלן ודורשין כ' דיש מכה זמן חייב דרבנן להסיר בכל כרי' ומטה כרגל ל' יום לפניו וכיל' ולא דוקא בפסח שואלן וכו' כלא בכל הימים מבי' הוא כן כמבואר במ' ס' חכ' חיס :

המקום הי'ב בחכמים דיק פיא מבואר דבמה לו מ' קודם מלח ערב פסח מפסח לו משום דלאי' אי' יכול לכי'א פסחו מפסח שחא' אין טי' וקס' דמיוס' לי' וסא' אכתי' אין זמן הפסח עדיין ואלו חייב הסומא' י' סרי' סא' פלי' ומחם יבטל חייב הסומא' :

רק חייב לעשות דבר בעתיד בזמן כוונת ואלו חייב הלימוד כרי' הוא ללמוד מיד ועי' שפיר חייב הלימוד עדיף ועי' שפיר כ' רשאי ללכת מביתו עבור חיה אעפי' שלא יוכל פ' כן להיות בביתו ביום [וכי' דגם היוצא בביסמ' כ' רק אחרי ג' חדשים ולא נחלקים זה מיד עכ"ז גוף חייב הלימוד כרי' הוא ללמוד מיד ועי' עדיף חייב זה מחייב אשר עליו לשמח את ביתו בשבועות ועי' שפיר כ' רשאי לילך לביסמ' עבור ענין הלימוד ואעפי' שסכו' בביסמ' חכ' נכ רק אחרי ג' חדשים ודוק] :

המקום דה' בסוכה כ' א' חיר בשבך בביתך פרס לעוסק במטה וכו' והא' מהכא נפקא מהכא נפקא דהי' וי' אנשים אשר היו מעמי' לפסח ארס וכו' מי כ' וכו' פוסקים במה מלח כיו שחל שביעי' שלל להיות בערב הפסח וכו' לריבץ דלי' מהכא כי' משום דלא ממי זמן חייבא דפסח אכל ככא דממי זמן קש' אימא לא לריבץ עירל הגמי' ומוכח דאין חייב ככא פסח לפני ערב פסח. ואולם גם זה יש לדחות כיל' דהי' דיש חייב דפסח גם לפני ערב פסח עכ"ז כרי' החייב הוא רק לעשות דבר בעתיד ועי' חייב הסומא' למי' שחא' חייב לעשות דבר מיד עדיף וקודם וכו' דאחר בגמי' דלא ממי זמן חייבא דפסח ככונס שלל כגיע זמן הקיום בפועל של החייב :

המקום דה' בפסחים ו' א' במפרש וכו'א' בשירא קודם ל' יום אין זקוק לבשר חוץ ל' יום זקוק לבשר חוץ ל' יום אחר אחר אבי' בא דאמרת חוץ ל' זקוק לבשר לא אמרן אלא שדפחו לחזור אכל אין דעתו לחזור אין זקוק לבשר איל' רבא וחי' דעתו לחזור אש' מראש השנה גמי' אלא אחר רבא בא דאמרת קודם ל' אין זקוק כ' לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור כ' ובדש' דים אש' מרי' גמי' ד' כר' ב' יומי' הפסח עבר עליו וכו'א' שחח' לאו ברשו' הוא דליבמלי' שהרי איסור האכא הוא ואינו שלל וכשרואו עובר עליו עירל ומבואר דרבא ואבי' נחלקו פה בזה אם יש חייב המטה לפני זמן המטה וסיל' לאבי' דאין החייב לפני חמץ ועי' אש' בדעתו לחזור אין מחייב זולת חוץ ל' דלי' יש חייב דרבנן להסיר בלרי' הפסח כמו שואלן ודורשין או בכלכות הפסח וכפירש' שם. ורבא סיל' דיש חייב המטה גם לפני זמן המטה ועי' אם דעתו לחזור מחייב מלא לבשר כדי שלא יעבור ביום' בשבועות לביתו ורק אם אין דעתו לחזור חילא בחוץ ל' וקודם ל' דחוץ ל' אש' בלא דעתו לחזור חייב משום דלא כבר חל עליו חייב הכרח מדרבנן ואפי' אם לא ימי' בביתו ביום' כמו שיש חייב דאורייתא לבשר פיר' שלל מפאה העביר ביום' דהחייב דאורייתא חייב עגמי' והחייב כעגמי' חס מחיל מדרבנן מיום ל' לפני הפסח ונאחי רק להעיר :

המקום דה' בפסחים כ' א' בשא' לא ימכור ארס חמץ לעכוסים אלא אם כן יודע בו שיכלה קודם הפסח (דקסברי דמלח לבשרו מן הסולם ולא שיכא קיים) וכי'א כל שחם שמוחר לאכול מחר למכור ר' יוחנן בן בריה אומר כוחה וכל מיני כוחה אסור למכור ל' יום קודם לפסח ובדש' דסיל' לריבץ כביש וכתח' אי' נאכל מחר שאין לאכלן אחרו אלא מפסחין בו וכו' ל' יום משפח שחל עליו חובה ביעור משואלן בכלכות הפסח פכיל' וסא' מדש' לא נקמו ל' יום קודם לפסח רק אחרו פסח לא ימכור חמץ אלא יודע בו וכו' מכה דריבץ סיל' כביש בחדא ופליג עליהו בחדא דביש סיל' דמלח הכרח הוא שיה' החמץ מושחב בפסח מן העגל' למדי' חס יטו בעולם אפי' סא

ראי לומר דאזי כשקידש היום ואל עליו חיוב שלא להכעיר יחי מחויב אז לכבוד כנר שדליקו מעיש כיון דמאז שזכא דולק עתה כרי הוא כח המבעיר כיון דאזו משום חזיו ועתה כרי מוחזר על הכעירה (וכיוצא ברי שרי מסיח למיד משאללין ספור ואפי' למיד דחיוב יכול לכבוד עיי' פכוס) דאזי דאזיכור מלאכה כרי הוא רק איסור בשב ואל חשש ודכתי' לא חשש כל מלאכה ולא מצינו שהסילס חורס חיוב לעשות מעשה לבטל מלאכה דאזיכור דמדיק פח בחטור בשבח חיוב לרדוחס קודם שיבוא לידי איסור סקילס כיון רק משום דכדיק בשבח וכו' הסדבנק עבירי איל ייחוס לבטלות ועיי' מחויב ממילא משאל עמנו לרדוח כרי לבטל עמנו מעבירי וכדי שלא חסי מעשה הסדבנקו למפרע מעשה עבירה ואין חיוב כדרי' חיוב עמנו משאל שאלס מחייב בשבח לעשות מעשה לבטל מלאכה דאזי דבענין המלאכה כסילס חורס חיוב רק שלא לעשות מלאכה אבל לא חיוב לעשות מעשה לבטל מלאכה ורק דכחיל דהסדבנק סיח מעשה עשיית מלאכה בשבח וכו' המעשה האזח מעשה של עבירה עיי' מחויב ממילא משאל עמנו לרדוח לבטל מעשה העבירה של ואס לא ירדס אזי אין העבירה משאל תכ שלא דרכ רק הסדבנק הוי שחסי עבירה מלאכה אסי' בשבח ועבור זכ מחויב ממילא לרדוח כרי לבטל עבירה שערב במעשה הסדבנק. משאלס כדליק בעיש אז אין לחייבו לכבוד כשקידש היום כיון דבשעש שעשה המעשה וסדליק כרי כדכחיל סדליק כיון דלא כרי אז עליו החיוב כלל שלא להכעיר בשבח וכנל ואין כאן איסור משום ביטול מעשה עבירה שערב ככר וחי' משום דמאז שדולק עתה הוא ניכ מלאכה ואזח רואס לחייבו מכה זכ לעשות מעשה ולכבוד כרי לבטל המלאכה זכ אית דחיוב עמנו לעשות מעשה לבטל מלאכה כרי לא מצינו שחייבס חורס כלל בשבח וכנל דדיק סיפס כי הסדבנק עמוקיס בשחסי :

וראי ברורס לדבריו אלה משים יומא דעיד עיי' חיר חטט אה נפשוהיכס יכול ישב בחמה או בליכס כדי שיטעור חיל וכל מלאכה לא חששו מה מלאכה שואית אף עיני שואית ופריך ואימא סיכא דחיוב כשימשח וחמיס לי לא ימא לי קוס תיב בטולא (יחי' אסור לקוס מן הכוס לילך לשבח כלל דאזיכור זכ הוא שואית) וכו' ומשי דומי' דמלאכה מה מלאכה לא חלקה בה אף עיני לא חלקו בו עכיל כגמ'. ואי איהא אכתי קסס דייחי' מחויב שפיר לעטא נפשו כחוס דכסי דמשכחח לעיני בקוס ועשס היכא דכולך למקוס כחוס עכיו הא משכחח לי ניכ בשואית סיכא דיושב ככר במקוס כחוס דאסור לו לקוס משס והוי שפיר דומי' דמלאכה דכא במלאכה נמי משכחין חרי' עני דסתס מלאכה הוא שואית ואל סיכא דסדבנק פח בחטור כרי מחויב בקוס ועשה לרדוח ספח קודם שיבוא לידי אפי' ועל כרחך לומר דחיובא דרדייח ספח אינו חיוב חורס כלל שחייבחו חורס כח כדי לבטל המלאכה דחיוב החורס בענין המלאכה הוא רק השואית לבד שלא לעשות מלאכה ואין מחויב מסיח בקייט לעשות מעשה ביטול מלאכה ועיי' לאו דלא חשש כל מלאכה כוי שפיר שואית בכל ארדיו וסיכא דסדבנק פח בחטור כוי הסדבנק לבד מעשה עבירה והוא מחויב ממילא מאליו לרדוח כדי לבטל עמנו ממעשה עבירה שעשס בסדבנקו אכל חיוב עמנו לרדוח כדי שלא יעשס מעשה מלאכה באפי' (דכאפי' מחייססח לו ונחשבת מלאכה) זכ אינו מחויב כלל דאס כי' זכ ענין החיוב של כרי טוב גס מלאכה משכחח לה בקוס ועשס וכנל ואזי כדליק נר בעיש דאין כאן משום סילוק עבירה שערב במעשהו כיון דמאז ששעשה

בכחור

כשומאכ בשביל חיוב הספח שיבוא לאחר חיל. וכו' שונת הסמקס כלל ו' עמד בזכ וכי חיל יל דכחס עשס דספח כרה ועשס דלס יעמא מטכ אין כרה כיס ראי' לכמחין ולפשוט פסח אי לא דחל עליו אניתה עכיל. ומוכר לסדיו דיש חיוב המטכ לפני אמת דאליכ מלי בכך דעשס דספח כרה ויש ככ עדיפות עכיו סוף סוף קודם חילא כל אין כאן חיוב של כלל ומס מוטיל כעדיפות דמטכ אס אין חיוב המטכ עדיין כלל ועל כרחך דיש חיוב המטכ גס לפני זמן המטכ ועיי' גס לפני זמן הספח יש עליו החיוב לכניא לספח כמטכ ופי' שפיר גס מחללס אסור לסימא מעטס זכ כיון דחיוב כשומאכ קיל מחיוב דספח אשר עליו דריק. ואולם יל דכ' סוגי דנחיס סוכרת דאין מחוסר זמן לבז ביוס ועיי' בשבח לו מה קודם חילא שפיר משב שחל החיוב פסח כיון שסיכ החיוב באחרו יוס ואין מחוסר זמן לבז ביוס :

ואמנם מכר סוגי דאוכס כרי ב' אשר כבאחי ככר מקאחס למעלה ואמר שס עוד דאזיכור קרא דייחי' אנסיס אשר היו עמאס לנפס ארס וגי' דאי מבשבח כדכחיל כרי דוקא קיי' דאין ככ כרה הוא דפסור ממנה עוסק במטכ אבל פסח דככרה אימא לא קמיל פיי. וכחס הא הי' כשומאכ שבעס ימיס קודם לסח וכדלמך פוסקיס במח מטכ כוי שחל שביטי שלסן להיוח בערב פסח ואזי מלי' הי' דלא יוממא ויבטל חיוב כשומאכ עטור חיוב פסח שיבוא לאחר זמן ומס בכך דפסח הוא כרה הא סוף סוף אין החיוב של עדיין כלל וכנל ועל כרחך דחיוב המטכ ישט גס לפני זמן המטכ :

ורנה אי ימא דחיוב דחירות במלח כרגל לי יוס קודם לרגל הוא מסיח משאל שואלין דורשין וכו' דנלמד מקרא שכרי משס עומד בפסח ראשון ומחיר על פסח שני וכו' כמבואר בפיק דסמחיס איכ גס תכך דמוכר אין ראי' ד' ימיס קודם לפסח כרי יס ככר חיוב הספח מסיח ואכתי אין ראי' אלעלמא שייחי' חיוב המטכ לפני זמן המטכ ועיש בסמחיס בסני יסושי' שרי דחיוב ביטור חמץ לי יוס קודם לפסח במפרס וכו' הוא מסיח משאל שואלין דורשין וכו' עשיס ומס גס במס שטנג לחיוב כבאח הספח נטי' ודאי דיי' דיש חיוב מסיח לי יוס לפניו לרדוח לכניא לספח כמנוי דכא כך דמשה עומד ומחיר וכו' קאי אמלח כבאח פסח. ועי' פיי' הי' ב' דעיקר כך דשואלין דורשין הי' רק משאל כבאח הספח כדי להכין פסח נקי ממס פיי'. ואולם מלשון החוס' בעיי' שס דיי' וסחן מוכח דכאו רק חקק ואף שהוא חקק מרעיס עכיו יס לב רק דין דרבנן וכעוד :

המקום הייג כנמוקי יוסף פירק ב' דביק הקסס למיד אשו משום חזיו אף מדליקין נר בעיש וסא דולק וסולך בשבח כרי מה שדולק בשבח ניכ מחייסם אל הארס וחסב שכו' מבעירו כיון דאשו משום חזיו וסיל מבעיר בשבח עיש. ולענין דאי יומא דחיוב המטכ אינו לפני זמן המטכ אזי לקיי' דמס בכך דעיי' כדלקס ואז שכו' מדליק בעיש הוא מבעיר בשבח כרי בערב שבת אין מוחזר כלל על הסדבנק בשבח ורק בשבת הוא שחל עליו האיסור שלא להכעיר בו משאל בערב שבת כרי אין עליו האיסור כלל שלא להכעיר בשבת הא ואזי אלא לו לאסור מעשה הסדלקס בעיש משאל עיי' מעשס ואז הוא מבעיר בשבת שכרי בשעס שעוש מעשס ואז כרי מוחזר לו עדיין להכעיר בשבת ככא דדיק סיפס :

דבר צדדי שמעכב קיומו, אבל אם מעצם טבע הדברים אי אפשר לקיים החיוב מבלי שהיית זמן או הכנה והכשרה מוקדמת הרי זהו חלק מהחיוב.

והנה במצות שקיומן בזמנים מיוחדים, אם קיום המצוה דורש הכנה והכשרה, כגון תקיעת שופר שצריך להתאמן ולהתרגל כדי שיוכל לתקוע, או אם צריך השתדלות מוקדמת כדי להשיג חפצי המצוה כמו ד' מינים וכדומה, מובן לכ' אורה שחיוב ההכנה מתחיל לפני זמן קיום המצוה כדי שבבוא זמנה יוכל לקיימה כתיקונה³². ולהעיר דהחיוב לקיים כל ה' תורה כולה הוא חיוב תמידי, וגם מצוות

גדל יוכל לקיימן, והרי חובה זו קיימת ועומדת אלא שא"א שתחול על הקטן שאינו בר דיעה, ולמה לא העבירה התורה החיוב על האב או הב"ד, וכנ"ל.

ה. ונראה, דמה שנת"ל (סעיף ב), דכיון שמיד כשהגדיל הקטן ה"ה מתחייב בכל המצוות כולן, לכן אם לא קיימן או עבר עליהן מחמת חסרון ידיעה והכנה קודמת נחשב כמבטל מ"ע וכעובר על מל"ת – אינו מוכרח. ובהקדים:

כשהתורה מחייבת באיזו מצוה, פשוט שהחיוב חל רק באופן שתוכל להתקיים בדרך הטבע, דלא ניתנה תורה למלאכי השרת³³, ואם קיומה דורש שהיית זמן אינו עובר על החיוב כל משך אותו הזמן. ולדוגמא, במצות ביעור חמץ, הרי כל זמן שעוסק בביעורו עד שנתבער בפועל אינו עובר על מצות תשביתו. דזהו גדר המצוה – לעשות מה שביכולתו לבער החמץ, ואם מתעסק בזה ה"ה עוסק בקיום המצוה. ובלשון אדמו"ר הזקני³⁴, „מתחילת שעה ד' . כל רגע ורגע שנמצא חמץ ברשותו ואינו מתעסק לבערו הוא עובר על מ"ע של תורה", משא"כ כשמתעסק בביעורו הרי ההתעסקות היא חלק מקיום המצוה (היינו ההתעסקות בהכנת הביעור, ולא רק העסק בעצם הביעור). ואין זה שייך לדין אונס רחמנא פטרי³⁵ (שנאמר, שמאותו רגע של מציאת החמץ ה"ה עובר על מצות השבתה, אלא שכל הזמן הנדרש כדי לבערו נחשב כאונס, ורחמנא פטרי), דזה שייך רק אם כבר חל החיוב ונאנס ע"י

(32) על דרך זה מצינו לענין מ"ע דתשביתו – בפסחים ו, א: א"ר הא דאמרת (המפרש והיוצא בשיירא) קודם שלשים יום אין זקוק לבער לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור אבל דעתו לחזור אפילו מראש השנה זקוק לבער (דכי הדר ב' בימי הפסח עבר עלי' וההיא שעתא לאו ברשותי' היא דלבטלי' כו' – רש"י). ובשו"ע אדמו"ר הזקן אורח סתלי' ס"ו: „וזה שיוצא מביתו ולא יחזור קודם הפסח שכשיגיע חצות יום י"ד לא יוכל לבדוק ולבער החמץ שבביתו הרי בשעה זו שהוא מפליג מביתו חל עליו מצות תשביתו מן התורה, שמן התורה אין חילוק בין תוך ל' יום לקודם ל" (וראה קו"א סתלי' סק"א ומה שהביא שם מהרא"ש פ"ק דפסחים ס"ו).

ובמנ"ח (מצוה ה אות ז) מביא מ"ש הצ"ח (פסחים ג, ב) ש, לא מצינו (במי שהוא בדרך רחוקה) שיהי' מחוייב לעלות ולהתקרב קודם זמן הפסח כדי שיוכל להקריבו, וכתב ע"ז המנ"ח „ודבריו אינם מובנים לי כלל, דודאי מצות עשה על כל ישראל לעשות הפסח ככל מ"ע שבעולם, ומחוייב לילך מקצה הארץ להתקרב עצמו כדי לקיים מ"ע . . אטו לולב ושופר כי לא יהי' מחוייב לקנות קודם החג, ובחג אינו נמצא, וכי אינו מבטל בזה המ"ע, אתמהא". ובפשטות גם הצ"ח יודה דבשאר המצוות

(*) וכן משמע בחינוך מצוה ט שכ', ומאמת מוטל עליו המצוה אם יוצא לדרך כו' וקאי במ"ע דתשביתו מה"ת.

(30) ברכות כה, ב. וש"ג. ולהעיר מבכורות (יז, ב) „ת"ש (דאפשר לצמצם בידי אדם) ממדת כלים . . דרחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית למיעבד ניהא ליי". וראה ע"ז (ג, א) „אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו". ובשמו"ר (פלי"ד, א) „לא בא על האדם אלא לפי כוחו".

(31) אורח ר"ס תמה.

שעצם קיומן צ"ל בזמן מסויים, מ"מ החיוב שיתקיימו בזמן הוא תמיד. ולכן מי שנתעצל להשיג ד' מינים קודם החג, ולכן לא ה' יכול לקיים מצות נטילתם בזמנה, נחשב כמבטל מ"עני.

מחוייב להכין א"ע קודם הזמן, ודבריו אמורים רק לענין דרך רחוקה שהוא פטור מיוחד. ובשאלת יעב"ץ סקכ"ז, "בודאי א"א לומר ג"כ שהרחוקים מאד יתחייבו לעלות לרגל מתחילת השנה לעשות הפסח. . . ונלע"ד שכך הוא הענין, ששלשים יום לפני הפסח חל חובת עשייתו על הרחוקים שיעתיקו מנתיים. . . מזמן שחל חובת ביעור חמץ כו", ע"ש. (33) ובלקח טוב (להר"י ענגיל) כלל ו אות ג (ד"ה ואמנם נלע"ד ואילך) האריך בענין זה (אם יש חיוב גם קודם זמן המצוה) ומביא מבעה"מ ספ"ק דשבת ש"כ בטעמא דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת ד, מקום סכנה הוא וכל שלשה ימים קודם לשבת קמי שבתא מקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת מפני שאין דבר שעומד בפני פקוח נפש, הרי דלפני ג' ימים קודם שבת אינו מחוייב לדאוג על שמירת השבת. אבל יש לחלק, דהתם הרי מה שיעשה בשבת הוא בהיתר כיון שפקודי דוחה שבת, ואין האיסור בפחות מג' ימים רק מפני שנראה כמתכוון לדחות את השבת (ועד"ז הוא בעוד דוגמאות שמביא שם). וראה גם שו"ת צ"צ י"ד סצ"ב. שו"ת אבני נזר א"ח סשכ"א. שד"ח כללים מערכת המ"ם כלל קלד.

בצפ"ע הל' שבועות פ"ה הט"ו, והנה באמת יש נ"מ בין מ"ע. שיש מ"ע שהחיוב חל עליו רק בזמנו אבל קודם לכן אין עליו חיוב כלל. שיעשה המצוה בזמנו ויש שאף קודם לזה מחוייב לראות שכשיבוא הזמן יקיים המצוה. . . וס"ל לרבינו דגבי סוכה כיון דצריך שלא יהא מן העשוי והוה העש' ג"כ מן ההכשר שפיר י"ל דיש עליו חיוב כל השנה שיהא לו סוכה בזמנה. . . משא"כ במצה דאין עליו חיוב כלל קודם הזמן שיאכל בזמנו [ועפ"ז מבאר שם החילוק בלשון הרמב"ם שם ה"ח, "שלא יאכל מצה שנה או שנתיים" וגבי סוכה כ', "שלא ישב בצל סוכה לעולם". ע"ש]. אבל לכאורה מובן דמ"ש שאין עליו חיוב כלל קודם הזמן, היינו שאין עליו חיוב

אמנם בקטן שנתגדל, כיון שקטן פטור מכל התורה כולה, ולא שייך ב' (בהיותו קטן) שום סרך של חיוב מה"ת, והתחלת

עש'י, אבל החיוב (דאכילת מצה בליל פסח) אקרי קפתא דגברא הוא חיוב תמידי גם קודם הפסח. ואולי י"ל כוונתו, דגבי סוכה המצוה עצמה מתחלת קודם זמן חובת הישיבה כיון שבהכרח שתה" עש'י קודם החג, משא"כ גבי מצה דיכול לאפותה בליל פסח, לכן עצם המצוה חל רק בזמן חובת אכילתה, אבל היכא שבפועל לא תה"י בידו מצה בליל הפסח אם לא ישתדל לפניו, לכאורה פשוט שמצות אכילה בליל פסח מחייבתו להשתדל בזה גם קודם הפסח. וראה לקח טוב שם, שגם את"ל שהחיוב הוא רק בזמן המצוה, נראה פשוט דמי שאין לו אלא לולב אחד לפני סוכות ויודע שגם בסוכות לא יה' לו רק לולב זה וישרפנו לפני סוכות אוי חשוב מה"ת מבטל עשה כיון שיודע שע"ז לא יוכל לקיים חיוב התורה בעת אשר יבוא עליו. וצ"ע.

(34) הראשונים נחלקו בקטן שהגיע לחינוך אם הוא כמחוייב בדבר מדרבנו, דלדעת רש"י (ברכות מח, א) והרמב"ן (הובא בר"ן ספ"ב דמגילה) מצוות שעושה הקטן משום חינוך, לאו מצוה דיד' אלא דאבוה, דאיהו לא מחייב במצות כל עיקר, ולדעת התוס' (ברכות שם) והר"ן (הנ"ל) מיקרי מחוייב בדבר מדרבנו ויכול להוציא את הגדול שאכל שיעורא דרבנן. ובמ"א נת' שיש לתמוה על שיטת תוס' ודע"מ, דכיון שמה"ת אין הקטן בר דיעה ולא שייך ב' שום גדר של חיוב, איך יחולו עליו חיובים מדרבנו (וגם אין סיבה שיטילו עליו חכמים חיובים כיון דמצד חינוך די אם כל החובה מוטלת על האב). ונתבאר דגם לשי' תוס' תחילת חלות החיוב היא רק על האב, אלא דכיון דגוף החיוב הוא שהאב ישפיע ויכריח שהבן עצמו יעשה המצוה, הרי למעשה איבא

(*) ולהעיר שמיישב שם (ע"פ חידושו דיש נפק"מ בין המ"ע) דברי התוס' בקידושין (כט, א) דאמאי מילה לא הוי מ"ע שהזמ"ג דהא אינו נימול בלילה. ויל"ע אם מחאים עם המבואר בפנים ה' הערה.

(*) וכ"מ דעת הרמב"ם שפסק בהל' ברכות פ"ה הסי' י"ט. בן מברך לאביו, וכן הוא לשונו בכ"מ (מצויין לעיל הערה ו) דקטן חייב בציצית, בסוכה וכו' — ראה בארוכה בלקו"ש הנסמן בפנים ההערה.

(**) אבל ראה לקח טוב שבהערה הבאה. המקום ה"א.

כל המציאות של חיוב אינו אלא משנת-גדל, לכן אם מצד טבע הדברים נחוץ זמן של לימוד והכנה עד שיוכל לקיים כל המצוות, הרי זמן הכנה זו (מה"ת) מתחיל רק אחרי שנתגדל, ושוב אא"ל שעובר על שום מצוה עד שחולף הזמן של ההכנה הדרושה לקיום אותה מצוה.

ואף כי זהו חידוש גדול בהלכה, מ"מ נראה דמסברא מוכרח הוא, דאיך יחול איזה חיוב באופן שמעצם טבעו א"א לקיימו, ומכיון שהאפשרויות של קיום ה-מצוה כדבעי אינה אלא ע"י הקדמה של לימוד וחינוך הדורש זמן מסויים, לכן צ"ל דכל זה נכלל בעצם החיוב. ולכן אין סברא שהתורה תחייב לחנכו בעודו בקטנותו כדי שיוכל לקיים כל המצוות כשיג-דיל, ואדרבה, התחלת חלות החיוב אינה אלא ברגע שנתגדל, ואם צריך זמן של חינוך והכשרה, הרי זה כלול בעצם חלות החיובים שחלים אחרי שנתגדל³⁵.

1. והוכחה לסברא זו יש להביא מגר הבא להתגייר, דק"ל דמודיעין אותו (ר"ק) מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות [וגם זה רק כדי שיפרוש, כדאיתא בגמ'³⁶] והרמב"ם³⁷ הוסיף, ומודיעין אותו עיקרי

חיוב בעשי' זו, ולכן מקרי מחוייב בדבר, דאף שאין החובה בעשי' זו על הכן עצמו כ"א על אביו, טו"ס עשיית הקטן היא עשי' של חיוב. – ראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 234 ואילך.

(35) ובסגנון אחר, החיוב דהכשר מצוה שייך רק כשישנו חיוב מצוה על הגברא, שאז חל עליו גם החיוב להבין ולהכשיר כל הדרוש לקיום המצוה, משא"כ בקטן שאינו בר חיובא, לא שייך שמהחיוב שבגדלותו יסתעף חלות חיוב של הכשר והכנה בקטנותו, וגם כזה קיימא התמ"י שבש"ס (פסחים קטז, א) "חוייב לדרדקי", שלא שייך שום גדר חיוב ביחס לקטנים.

(36) יבמות מז, א"ב. וראה דק"ס השלם (ירו' שלים, תשמ"ו). וש"נ.

(37) הל' איסור"ב פ"ד ה"ב.

הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עכו"ם ומאריכין בדבר הזה ומודיעין אותו מקצת מצוות. . ואין מאריכין בדבר זה". והנה פשוט דאם לא נתלמד ונתחנך בעשיית כל המצוות קודם גירותו, לא יוכל לקיימן מיד אחר הגירות³⁸, וא"כ למה אין מלמדין אותו כל המצוות ובכל פרטיהם, ואדרבה – "אין מאריכין בדבר זה". וע"כ צ"ל כנ"ל בנוגע לקטן, דכיון שכל עיקר החיוב בתומ"צ חל רק אחרי הגירות, לכן גם החיוב של הכנה והלימוד מתחיל רק אז, ואם ידרוש זמן של הכנה ורגילות עד שיוכל לקיים מצוות מסוימות כהלכתן, הרי כל משך אותו הזמן אינו עובר על מצוות אלו.

ובדוגמת קטן שנתגדל (וגר שנתגייר) אירע לאבותינו בשעת מ"ת שאז נתחייבו לראשונה בתורה ובמצוות³⁹, ובודאי נד-רש זמן של לימוד והכנה עד שהיו יכולים לקיים המצוות⁴⁰, וכן עד שהיו יכולים להכין חפצי המצוות כמו ציצית ותפלין⁴¹,

(38) ואין לומר דכיון שאינו מוכרח להתגייר א"א שיחולו עליו שום דינים, דהרי הותר ללמדו מקצת מצוות כו' גם קודם הגירות אף שעכ"פ שלמד תורה חייב מיתה (סנהדרין נט, א). ולהעיר ממהרש"א בחדא"ג שבת לא, א. שו"ת רעק"א סי' מא. טו"א חגיגה יג, א.

(39) פיה"מ להרמב"ם חולין ספ"ז. – וכבר העירו (ראה בית האוצר להר"י ענגיל כלל א אות ז) מל' הרמב"ם הל' מלכים רפ"ט, ונשלמה תורה על ידו". ולהעיר ממדרש ויק"ר פ"א, יו"ד "אע"פ שניתנה תורה סייג לישראל מסיני לא נענשו עלי' עד שנשנית באוה"מ, משל לדיוטגמא שהיא כתובה ומחותמת ונכנסה למדינה אין בני המדינה נענשים עלי' עד שתתפרש להן בדימוסי' של מדינה כו".

(40) דרך במצות מתי מספר נאמר "כאשר צוך" (ואתחנן ה, יב ובפרש"י. שם, טז ובפרש"י. וראה פרש"י בשלח טו, כה).

(41) בבית אלקים (להמבי"ט) שער היסודות פל"ז כ' דבני לא הניחו תפלין במדבר. אבל ביל"ש שלח טו, לד (מובא ברבותינו בעה"ת שם, לב) מפורש דהניחו. וכן משמע בקידושין לו, ב.

ופשוט דאין לומר שכל אותו הזמן שהיו עסוקים בהכנה היו מבטלים מ"ע (ונפטרו רק משום דאונס רחמנא פטרי), אלא ש- כיון שאז הותחל כל עיקר החיוב, לפיכך חל באופן שיוכלו לקיימו, דהיינו בהקדמת כל ההכנות הדרושות, כולל גם החינוך והרגילות.

וכן הוא אצל כל קטן שנתגדל (ועד"ז גר שנתגייר), שכל החיוב שלו בתורה ומצוות מתחיל רק בהגיעו לגדלות, לכן כל הזמן שהוא צריך להתעסק בלימוד והכנה וחינוך עד שיוכל לקיים איזו מצוה כהלכתה או להזהר מאיזו עבירה, אינו מבטל אותה מ"ע ואינו עובר על אותה מל"ת, ואדרבה ה"ה עסוק בקיומם, ו- להכי ליכא חובת חינוך בעודו קטן מן התורה.⁴³

ז. ע"פ הנ"ל יש לבאר ענין תמוה בשייכות לאברהם אבינו:

(42) וי"ל דע"ד זה הוא בהציווי דהקמת המשכן – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (תרומה כה, ח) – שזמן הציווי (למחרת יוה"כ – פרש"י תשא ל, טז) עד ההקמה והתחלת העבודה בו (ר"ח ניסן – פקודי מ, יז) עברו כמעט ששה חדשים, ובינתיים היו עסוקים בנדבת המשכן, בעשייתו ובעשיית כליו ע"י חכמי לב. ופשוט שכל משך אותו הזמן שבין הציווי והקיום, קיימו המ"ע ד"ועשו לי מקדש", דכיון שהכנות אלו היו נחוצות בשביל הקמת המשכן, הרי ההתעסקות בהם היא (התחלת) קיום המצוה.⁴⁴

(43) היינו חובת חינוך פרטי בכל מצוה ומצוה, אבל עדיין יתכן דאיכא חובה כללית "לחנכו ב- קדושה", כנ"ל הערה 23. וראה לקו"ש ח"ז ע' 151 בהערות.

בפסוקי⁴⁵ "ואברהם זקן בא בימים" ארז"ל⁴⁶ שאברהם אבינו עבד עבודתו במשך כל ימי חייו, עד שכל ימיו היו "יומין שלימין"⁴⁷. ולכאורה צריך ביאור: איך אפשר לומר שכל ימיו של אברהם היו בשלימות, והרי חסרו בעבודתו ג' שנותיו הראשונות, כמחז"ל⁴⁸ "בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו שנאמר" עקב אשר שמע אברהם בקולי, חושבני מאה ושבעין ותריין שנין". וכ"ש וק"ו לפי ה- דיעות דבן ארבעים שנה הכיר את בוראו, או בן מ"ח⁴⁹, שצריך ביאור איך אפשר לומר עליו "בא בימים", שלא הי' חסר אצלו אפילו יום אחד, ועד שאמרו רז"ל⁵⁰ (בנוגע לשרה, שלכאורה מזה מובן שכן הוא באברהם) "כולן שוין לטובה"?

וע"פ הנ"ל, דענין ההכנה והכשרה ל- מצוה הוי תוצאה ופרט בעצם החיוב, יש לומר עד"ז גם בנוגע לאברהם אבינו:

זה שאברהם הכיר את בוראו בהיותו בן ג' שנה בא ע"י הכנתו והכשרתו בזמן שלפנ"ז, לחקור ולדרוש את האלקים, וב- לשון הרמב"ם⁵¹ "התחיל לשוטט בדעתו . .

(44) ח"ש כד, א.

(45) ראה זח"א קכט, א. רכד, א. ועוד.

(46) ראה ד"ה ואברהם זקן תשל"ח, תשמ"ו

(סה"מ מלוט ח"א ע' רפט. תנא). וש"נ.

(47) נדרים לב, סע"א.

(48) תולדות כו, ה.

(49) ב"ר פ"ל, ח. וש"נ. וראה כס"מ לרמב"ם

שבהערה 51.

(50) פרש"י ר"פ ח"ש.

(51) הל' ש"ז פ"א ה"ב.

אם חל יום שלשים בשבת אחרי פדיון הבכור ואם קן למה לא משיקין מטעם זה גם כן עד שגדל הקטן או עד שיבא ממדע"א אלא ודאי שאני האם שיש להסיר את שמה תעבור המטה ואם כן מוכרח שמה שכתבו הרמב"ם והטור במדינה אחרת אין נותנים למדינה אחרת המקרה טובא וליכא חשש שתעבור המטה כי קרוב הדבר שיבא אלא טעמא למדינה אחרת דמרחקא שיש להסתפק שתעבור המטה עכ"ל ונחשו שבג"ל הר"ל כתב טעם דלא משיקין במטה זו הוא משום ענין כח"ש הנמק"י וכו' ע"ש וק"ל : **ועי'** דברי הרב מנ"א ראויה להרב יפה ללב גר"ו בס' כ"ה חות ו' שכתב שהרב מור וקציעה כתב כי הא ליחא בכל דוכתא דטעמא דלא משיקין לא שייך אלא לזמן מרובה (כי האם עד שיבא ממדינת הים) דחיישין למיהא ולא לזמן מועט דהא אהא מחייבין בקידוש הלכנה למזליי שבת כח"ש בזה"ד וכתב דגם הרב בנה"ה לא חשש למ"ש במנ"א דמשום שיהי גירדא קאליי עלה דהא ודאי לא מילתא היא דודאי שהינן למיעבד מטעם כהקנה יע"ש כ"ב. אלה הדברים שבושם ללב ולא סיים למילתיה דרב מו"ק בטעם הרמ"א ואין הספר מלי אלא לראות דב"ק ובלבד אביא דברי אלה רבנים שכתבו בזה"ה דהרמ"א שאין בשיהוי מטעם מן המוכרח ויק כל טעם הקדומה הוא משום חזיר ובשיהוי לפטוי לא שייך חזיר :

וחקר שם ביפא ללב לפי מה שהביא הרב מנ"א דלא משיקין המטה אף כדי לעשותה כהקנה אם כן למה אמרו גבי מלין את המת לכבודו אינו עובר כדאמרינן בסנהדרין ד' מ"א ע"א ואמאי לא אמרינן עלה דשהויי מטעם לא משיקין דכל שיש לקרב המטה **עדיף** טפי והלכך ישוב ולפוס' ריהטא ים ביד הדוחה לרחות דהתם הכי קאמרינן אינו עובר עליו ואין הכי נמי דאינו רשאי משום דשהויי מטעם לא משיקין אבל האמת הוא דמותר הלכתי לכבודו וכתו שכתבתי (כסדי חזק חזק כללים) במערכת האל"ף חות רכ"ט דלשון רז"ל במש' שמחות פרק י"א הוא אם לחזור לו קבר או כדי שיבא קרוביו ממקום אחר מליט ואין בכך כלום וכן הוא לשון הטור בס' שו"א אסור לטלן המת ואם מליט לכבודו להביא לו ארון ותכריכין ומקטנות מותר וכן הוא לשון מרן בס"ע שם אסור להלין המת אלא אם כן הליט לכבודו וכו' כלומר דבזה מותר חס ברור ולפי זה תמיהה הרב גר"ו היא תמיהה קיימת ונעלם מהרב שכבר נתעורר בזה הרב המגיה בס' בחי' כנסיות בס' תרנ"ב שהרב המחבר נסתפק (ול מה שכתב מרן דכל היום כשר לעולם ללב וזיין מקדוין למטה) בחי' שרואה לזיוו וזיין להקדים המטה אבל אינו יכול לעשותה כהקנה ואם יאחר יותר יעשה המטה בדקדוקים דרך משל נעילת לולב בעירט שבוים א' כל ישראל מקדימין ליטול באחרונה החשוב שכבוד שהקנה אותו מוכה את הרבים וכל העם טעלים ממנו ומחמת ריבוי העם אינו יכול לעשות הנענועים ואם יאחר יותר ליטול בכונה ולעשות הנענועים ומדברי החסידות ביזמא ד' ל"ז ד"ה אחר אב"י ים ללמוד דעיי' עדיף לאחר ולעשות המטה כהקנה ולזה כתב הרב המגיה גר"ה לי ראויה לדברי המחבר שכתב דעיי' עדיף לאחר וכו' ע"ש מ"ש בסנהדרין מ"א ע"א גבי המלין את מתו ששוכר בל"ח אבל הלכתי לכבודו אינו עובר עליו וכן כתבו הפוסקים והוא הדין הכא שאחרי המטה הוא לעשותה על ג' היותר נכון בודאי הנמור דעיי' עדיף שיעשה אותה המטה כהקנה עכ"ל ולי' ההדיוט גר"ה דאין לדחות את מותם שכתורה לקבורת המת דקבורת המת היא משום שלא יסיה ויחמת ריבוי העם אינו יכול לעשות הנענועים ואם יאחר יותר לטלן דעיי' שש"ס סנהדרין ד' מ"א ע"א דהספדא משום יקרא דמי ומתשיקין הא דתקן הלכתי לכבודו הייט לכבודו של חי' אמרינן שם דכי אחר רחמנא לא מלין נבלתו על העץ דומיא דחלי דחיה ליה בזיון אבל הכא דלית ליה בזיון לא וכל שכן למאי דמסקין דיקרא דשכבי היא ולכבודו הייט לכבודו של מת וכיון דגלי רחמנא דכל טעם הקבורה הוא משום בזיון משום הכי כשעשה להכרות בכבודו הכי עדיף טפי ואין ללמוד מזה לשאר מותם שכתורה אלא אמרינן כיון שהמטה מומנת ואפשר לעשותה

כלל א' זריזין מקדימין למטה כדאמרינן בש"ס ואמרינן נמי שהיו למטה לא משיקין וזימנין דשפיר דמי לשהויי המטה כמו שכתב הרב תרומת הדשן בס' ל"ה על מה שנשאל לענין ברכת הלכנה (סמך א"ז שאל לר"ק אלא במזליי שבת נשון מנחמים ונעלים וא"ס) אי שפיר דמי להמתין עד מול"ש והשיב דאם המול"ש אינו לילית הרבה מהחדש כגון שבעה או שמונה בחדש שאפילו היום מולאי שבת וארבע לילות אחריה משוען עדין ים זמן לבדק יפה להמתין אבל אם מול"ש הוא לילות הרבה בחדש שיש להסתפק שיעבור זמן הגרסה אין להמתין דכל שראוי להסתפק שתפסד המטה אין משיקין אותה אפילו כדי לעשותה יותר מן המוכרח והביא ראיה מיבמות ד' ט"ל דנחלקו ר' יוחנן ורבי לקום ביטוס דקטן ותלמיד גדול הי' מנייחו עדיף ופרכין לתרומתי' היס מרחקין תלה בקטן עד שיגדיל או בגדול עד שיבא ממדינת הים אין שומעין לו ולי' סלקא דעתך דביאת קטן עדיף כיטור עד שיגדיל דילמא מייבס ולמאן דלמך דתלית גדול עדיף כיטור עד שיבא ממדינת הים ומשיקין שהיו מטעם לא משיקין אלא דלא משיקין לאו לעשותה מן המיבחר ודוקא כשראוי להסתפק שתפסד המטה מזה לא משיקין אבל כשראוי להסתפק לא חזק מדתקא בגדול עד שיבא ממדע"א ולא חזי עד שיבא ממדינה למדינה בארץ ישראל דלא משיקין אלא משמע דדוקא נקט בקטן עד שיגדיל ובגדול עד שיבא ממדינת הים לא משיקין משום דשמה ימות הקטן והגדול לא יבא לעולם ממדע"א ותפסד המטה לכך לא משיקין אבל ממדינה למדינה דקרוכ שיבא משיקין והוא הדין בגדול דידן והנה הרב מנ"א בס' כ"ה סק"ב (על מה שכתב הרמ"א דאם החטיון מומתים בידו ואין לו לילית אין לר"ק להמתין על הלית אלא מיהא חטיון ובשביחיון לו לילית פתחא) כתב דכן הוא ביבמות ד' ט"ל שהיו מטעם לא משיקין אף שיש לומר שתפסד המטה אחר כך יותר מן המוכרח והכי אמרינן חזכיה מטה בשעשה וכו' ע"ש ולפי מה שביאר בזה"ד דדוקא כשיש לחוש שמה תפסד המטה הוא דלא משיקין כדי לעשותה מהמוכרח גר"ה דלר"ק לומר דהבא נמי מיידי בלשון שיש לחוש שער שיבא לו הליית יעבור זמן ק"ש ותפלה והי' כאלו המטה נפסדת שלא יקרא ק"ש ויתפלל בזמנם בתפלין והוא דוחק ועיינתי בספרים וראיתי שהרב ערך השלחן בס' כ"ה חות ד' הקשה על הרב מנ"א ממה שכתב בזה"ד הג"ל ופסק כן הרמ"א בס' תכ"ז והביא שכן פסק הרב בית יעקב ס' קמ"ב דדוקא תנן במתניתין עד שיבא ממדינת הים דדרך רחוקה היא וכו' אך כתב דהפוסקים לא נקטו לשון התפסה משמע דשכרי דאפילו מעיר לעיר לא משיקין המטה וכן הוכיח רש"ל בים של שלמה שם ס' י"ז דמדינת הים היא דוקא וזיין לתשו' למח דק"ס ס' קכ"ז אבל מכל מקום לא דמי דהתם ודאי לא משיקין המטה מן הקטן כדי שיבא הגדול במטה מן המוכרח אבל כמה שיכול לעשות בעלזמו למחר מן המוכרח משהם לה והרב פנים מאירות ח"ב ס' א' האריך והביא ראיות דאפילו לזמן מועט לא משיקין המטה גם הרב עבודת הגרשוני ס' ל"ב כתב שהרדב"י ס' י"ג חולק על הה"ד שכתב שאין חוששין למטה קלה או תמורה אלא המטה הראשונה שכתב לידו יעשה דאין מעבירין על המטה וכו' ע"ש הא למדת דמחלוקת הוא שני אם מותר להשקות המטה כדי לעשותה מן המוכרח כשאין לחוש שתפסד המטה לגמרי דלהרב תה"ד שרי ויפה לעשות כן ולהרמב"ם ה"ל אין להשקות המטה אף כבי' הוא גוונא ומה שהעיר הרב ערך השלחן מדלא נקטו הפוסקים לשון המשנה (עד שיבא ממדינת הים) הנה גם הרב עבודת הגרשוני בס' י"ב (גד"ה תן אחת) העיר בזה דמלשון הרמב"ם והטור שלא כתבו מדע"א מוכח דלית להו סברה תה"ד והביא סמך לסברה דמתקן חלה בקטן עד שיגדיל אין שומעין לו ומי לא שומעין דקטן זה הוא כן י"ג שנה חסר יום אחד ואפילו הכי אין שומעין לו ושומעין דאפילו שהיו יום אחד לא משיקין ומכל מקום סיים מי' לט גדול מהמורא"י ומימי' אנו שותין והוא היום בקי וידע דברי הרמב"ם והטור טפי מיני' ואלי' נשמע ובאמת עמנו וזימנין עמו דאשכחן בכמה מלות דמאמרינן כדי לעשות המטה כהקנה ובהדור כח"ש הוא בעלזמו ובכבודו בסוף ס' רס"ט בענין

המיימים ומשאלים בסכנת הרב תרומת הדשן ולכל הפחות היה לו לכתוב שרבי האחרונים **משפלים** בדבריו :

ובשע הרב מוהרש"ל בס' ל"ד סוף סוף ה' כתב דמי שגבר ואלא לדרך קודם שיחלל בכוונת מעומר יכול להחלל דרך הילוט אפילו מהלך סמוך לשיר בתוך החומים (דכיון שגבר מל עליו מונח החפלה והוא בדרך יטול לנאת ידי חובתו מן הדין כאשר הוא שם ואינו חייב להחמין המטה כדי להחלל מעומר כיון שגבר הוא פטור מהחמירה) ומכל מקום כדי לקיים המטה מן המונח נכון הוא שימחין עד שיגיע למחצית חפלו להחלל שם מעומר אם ידוע לו שיהיה לו שם מקום מיוחד שלא יכלולו בו הכות ואין בזה משום און מחמין את המטה חריון מקדימין למטה כיון שמחמין כדי לקיים מטה מן המונח טכ"ל והראה לזה במראה מקום לעיון בשו"ת חכם נבי ס' ר' והוא ט"ס וזריך להיות ס' ק"ו ששם שקיל ועדי בתשו' הרדב"א ס' י"ב בתי שיהיה חנוש בנית האסורים והשיע רשיון לנאת להחלל יום אחד בסנה שפסק הרדב"א שילא היום הראשון שיבא לפניו ולא אחד שמטה לברור חיזה יום קדוש וכו' וככתב בסוף התשובה שדברי הרדב"א הם תלמוד ערוך במועד קטן דף ט' ברימיו דקראי פלם מעגל רגליך ואורח חיים מן תפלה דמשיקין כלל במטה שאפשר לעשות ע"י אחרים יעשה הוא הגדולה וחבריו יעשו הקטנה ובמטה שז"ל אפשר לעשות ע"י אחרים מטה הבאה לידו בין גדולה בין קטנה אל יחמולה והיה דברת הלכה שפסק הרב תה"ד שיש לו להמחין לא קשיא דהתם המטה הוא נעשית באופן יותר משוכח לכן יש להמחין כדי לקיימה על גר היותר טוב וכו' ה' מיהא במטה אחת שאפשר לעשות היום שלא מן המונח ולמחר מן המונח טוב להמחין למחר ואין בזה משום מעבירין על המטה וכו' ואם פסק על דברי הרדב"א וכו' ע"ש ומדבריו אלו למד הרב מוהרש"ל לפניו תפלה מעומר וגם הרב שבות יעקב מודה לזה כיון שהוא מיד דהיינו באותו היום ואינו מניח המטה למחר כמובן :

והנה בעניינים אלו ראיתי בספרי דבי רבנן בתרלו שהאריסו במשא ומתן ולא יכלתי להשיב בדברי קודם ואשא את שוואם על שפתי אולי אוכל להשיב לזמני עיון מסך בית ס' רל"ז דברי מנחם ס' תרנ"ב **מנחת אברהם** בשער א' (שם הכתיבה) ובפרטות בביאורים שלו שם בס"ק ל"ז מעשה אברהם בשו"ת ל"ז מ"ח (וכתב בספקו בד' ק"ה ע"כ דמטה אחת לא שט יחיד לא שט זכור שדק לאחר הפנים לבשמה בחיקיה) חתם **סופר** בחלק א"ח ס' ר"ח (גדה ומ"ש דשורש וחטבה) והסביר שם דלא שייך זריזין מקדימין אלא במטה שגבר מוטל עליו יש לו לזרז ולהקדים ולא להמחין אלא מטה שאנו מקבלים עליו חלה ולא נחמייב בה שדין לא שייך כל כך זריזין וכו' ונזכר לקבוע ביום המונח ולכן לא קפדינן בעשיית שורים באחד השני משום זריזין ע"ש :

עתה נדפס ס' דברי מלביאל לירידי הנאון מלביאל נבי הלוי אבד"ק לאחוז ינ"ו וראיתי בסוף ס' י"ב שכתב דאף דק"ל דשהיי מטה לא משהיין אף שישע ביהרון הכשר וכו' כבר כתב הסה"ד ס' ל"ה לחלק דזה דוקא לזמן מרובה שיש לחוש שיתבטל המטה לגמרי אבל לזמן מועט משהיין המטה לעשות ביהרון הכשר ודייק לה מדקטע ביכמות ד' ט"ל עד שיבא הגדול ממדינת הים וכן הסכימו האחרונים עיון אה"ע ס' קס"א בב"ש ותה"ח וז"ל ס' קכ"ו ועבודת הגרשוני ס' י"ב והוא מוכרח מדברי ההוא' בימות ד' ל"ג כמה שהקדו למה לי קרא ליסוד מערכי חופק לי דאין מעבירין ע"מ ותרלו וכו' וכו' (ש"ס וכתבו מדברים דמשיקין לא כדי לזמן על יסוד דרומי שטא מדי כיון שאינו זמן מועט מחד) ובענין זה ק"ל שמוחר להשקות המט לכבודו כדי להביא לו ארון ותכריצין ע"ש סי לא עיינתי בהם רק משום חבת הקדש העתקתי דב"ק לזכרון בין עני :

ונסתפק הרב פתח הדביר בח"ג ס' ר"ן אות כ' במי שיש לפניו לקיים שתי מטה מטה הכנה לרבי שבת ומטה עשיית טובה שכתב הרמ"א בס' תרנ"ה דמדי אחר שבת הכיפורים יעשה הסוכה אפילו בערב שבת דמטה הבאה לידו אל יחמולה והדין טען להקדים הכנה לרבי שבת לעשיית הסוכה ולרבי שבת היא מטה חורית ומדייר קודם כמו שכתב הרב בית השואבה

פכשו און לרחוה ולאחרת ובעיקר הסקו של הרב בתי כנסיות חידוש הוא שלא זכרו שרים דברי תה"ד ואשר דברו רבני האחרונים בזה ומלתי אח"י שמר"ן החב"ק בס' ראה חיים בפרשת לך לך ד' י"ד ע"א חמה עליו בזה ע"ש ועל חקירת הרב יפה ללב נר"ו ראיתי עתה בס' ויען אברהם למר אחיו הגדול הרב מוהר"ק ינ"ו שדפסם חדש ממש שכתב בד' ג' ע"ד אות ט"ו ח"ל ומה שהקדו בס' יפה ללב ד' ה"ן ע"ג קבורה לק"מ ולכבודו היט לזרז דלא יהיה לו כיוון וקבורה משום בימות ולא ראה להכנה י"ד ס' ש"ה וס' החסידים ס' רל"ע ולא מ"ס בפני מבין ח"ב ד' מ' ע"ד ור' מ"א עכ"ל ינ"ו והנה ס' כנה"ג ופ"מ און מטיים אלו וכו' החסידים עיינתי ח"ל אם המלות שאין יסורים יכולים לעשותם אם לא בטורח גדול כגון עסקי המה לרחת ולהלביט אם אמרו שנים נקדים אהנו כדי שיהא לנו שגר גדול והיה לרדך שיהיו מרובים שם כגון מה גדול ואז היה יותר בטוב עשין לרבי המה ומלתי חוטאים . ואם מקדימין לכבוד המה שלא יסריה שלא יקטע בטוב עושים עכ"ל ס' החסידים ולא ידעתי מה ענין דברים אלו למה שהקשה הרב יפה ללב שכותב עליו שלא ראה מ"ס כנה"ג ויע"ש בס' ויען אברהם שהאריך מאד בעניינים אלו בכמה סעיפים הנמשכים מזה וגם בספרי אברהם את ידו בדדוש יו"ד לתשובה בד' כ"ו אסף איש פטור דברי רבני האחרונים המדברים בזה לך נא ראה :

והרב שבות יעקב בח"א ס' ל"ד נאלץ בתי שיש לו כל הארבעה מינים כשרים אלא שאינם מזהירים ורואה להמחין שעה או שנים לברך על המהורר אי שפיר דמי להמחין והביא בתשובתו דברי המג"א בס' כ"ה ס"ל וכתב לרבות ריחיוני דמהיחא דחביבה מטה בשעתה (מנחת אברהם הלכה וזן מחמין לו עד שיפסק ויבא כסבה) און ראה דמלכד דיש לומר דהוא גזרת הכתוב וכו' ועוד דהתם און ספק יתעשר מוליד מדי ודאי המטה ומי יודע אם יתעשר וחנך עשר לא תאשר ואהיה דיכמות יש לומר כדי שלא לענין בת ישראל כי הרבה חבו חו"ל וגם דהתם ננו הוא ספק דילמא אחי וחלק וכו' משום הכי לא משהיין וכן יש לרבות מה שהביא הסה"ד ראיה מסבירה וזמל מקום לענין דיעא כל שראוי להסתפק שחפס המטה און משהיין אותה אפילו כדי לעשותה מן המונח דהיי מסתברא אף שאין ראיות מוכרחות וככתב דהרב בית יעקב בס' קמ"ב מפקפק על ראיות הסה"ד ומחלק בין זמן מרובה לזמן מועט וכו' ונעלם ממנו ש"ס יכמות ד' מ"א ע"כ דברי שלא להשקות המטה לרדך לעשותה מיד ובאר דמדי לא דוקא אלא כל שעשה מטה באותו היום מיקרי מיד ומה שפסק הרמ"א דאם התפלין מוממים און לרדך להמחין להנזית היט משום דהתם לאו משום מטה מן המונח נעשו בה רק דראוי להקדים לזית ששקולה ככל המטה או משום חזיר לכן כל שאנו מני לפניו ותפלין מוכנים לפניו בודאי מטה שבה לידו אל יחמולה ואין כאן גרעון מל"ז כלל ומשיק לזדוט אם בודאי יבא לו המהורר יש להמחין על מטה מן המונח וככתב בס' ראה חיים בפרשת לך לך ד' י"ד ע"א שהרב יד אליהו בס' מ"ב הסכים לדעת הרב שבות יעקב ע"ש :

ובספר החסידים ס' תתפ"ח כתב כתיב חשתי ולא התמהמהתי לטמור מלתיך לא יעבד אדם את המטה בעבור זה שאחרת תורה זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במות עולת נאה וס"ת נאה שלא יאמר אדם כיון שיש לי טלה לקנות אחתין עד שיבא לירי טלה יפה מאד אלא יקנה מיד טלה אף על פי שאינו יפה כל כך וכן עיר שאין בה ס"ת ויש שם סופר שיועד לכתוב אבל אינו יודע לכתוב כל כך יפה כמו סופר אחר שלא יבא כל כך בקרוב וזמן מוטב שקיבוץ אותו המטי מיד אטפי"י שאינו כותב ויפה כי על זה נאמר חשתי ולא התמהמהתי ע"כ וכתב מרן חיד"א בפירושו לסה"ח שם ח"ל לא יעבד אדם וכו' הכי אמרינן בפרק החילץ שהיי מטה לא משהיין ומכאן דלא משהיין מטה לעשותה מן המונח ודוקא כי התם יש להסתפק בדבר אבל בדבר שאין להסתפק וקצוב הדבר כתב הרב תה"ד ס' ל"ה דמשהיין עכ"ל וחידוש הוא לגדל בקיאותו די כל רז לא אנוס ליה ולא זכר מדברי רבני האחרונים המ"ל

והוא שכל ד' ע"כ אית' ו' בזה יש להסתפק אם אפשר לו לעשות מלכות הכנה שבת על ידי שליח אבל מלכות עשיית סוכה אי אפשר לו לעשות על ידי שליח כגון שהשליח אינו בקי בחייון עשיית הסוכה ואם יתעסק הוא בשתי המלכות תחלה עשיית הסוכה ומשם דשהוי מלכות לא משהיך אפשר דשריף ליה לעשות הכנה לרבי שבת על ידי שליח ונראה שהיה דמלכות זו יותר מבשלות מקמי הא דחריס מקדימים או דילמא מלכות זו יותר מבשלותו אף שעל ידי כן תחלה עשיית המלכות וכאב דאף דהרב שירי כנסת הגדולה בהנהגה הסודר אית' ח' כתב דאף דאמרו דיש לו למעט קצת מלימודו בערב שבת כדי להכין לרבי שבת מכל מקום מי שיש לו משרת להכין לרבי שבת אין לרדף למעט מלימודו ונסון הדבר שיהיה למשרת שיכין לו לרבי שבת ואם כן לכאורה נראה שהוא הדין הכא שכלו לפני שתי המלכות ויש לו משרת שיועד להכין לרבי שבת ואינו בקי בעשיית סוכה יש לומר שיכין לרבי שבת על ידי שליחו והוא יתקן הסוכה על ידו כמלכותו אף כתב בשם הרב בנו לחלק דמה שהחזיר הרב שירי כנסת הגדולה הוא שיעשה המלכות התדירה על ידי שליח והוא גם כן יעסוק במלכות תדירה שהיא תלמוד תורה אבל כגדון הספק הגל' שהוא יעשה על ידי המלכות שאינה תדירה והמלכות התדירה תהיה נעשית על ידי שליח בזה לא שמענו מדבריו להחזיר והרב המחבר כתב דיש עוד לחלק דלא תחיר הרב אלא כדי לעסוק בתלמוד תורה דהלמוד גדול אבל לגבי מלכות אחרת עם לרבי שבת איכא לחיזק לחיזק מצי חיות ועפי עדיף שיהיה קצת עשיית הסוכה ויקדים התדירה ויעשה שתיים על ידו אף דאפשר לעשות אחת מהן על ידי שליח וסוב הביא מאי דשקלו ועטרו רבני האחרונים בדיון שיהיו מלכות אי שפיר דמי להשהות המלכות כדי לעשותה מן המוכרח או עדיף לעשותה חזק דחייבין למיטה או לאיזה עיכוב ויתבטל ממלכותו לגמרי וזיין בזה ספרים רבים. וסוב הביא מה שכתב הרב פרי מגדים בחלק אברהם ס' תרכ"ה סק"א ח"ל ואי מלכות זו יותר מבשלותו להמתין ל"ע דיש לומר מלכות אל יתמלגה עדיף עפי על ידי אחרים כי הוא גומא הרי שאינו פשוט להקדים לרבי שבת כשים לו משרת שיעשה אחד מהם בשליחותו סוב הביא דברי הרב בתי כנסיות בס' תרנ"ב (שהנחתי למעלה גז"ס וחקר) שהוכיח מדברי החסיד' דטפי עדיף לאחר ולעשות המלכות כחקנה וכאב דהכי פשיטא להו להרבנים פני מבין כח"כ ד' מ' ע"ג ומחריץ ארדי"ט שהוכיח דבריו שם בעמוד ד' ושהביאו לאחר ראיות לדבריהם וכאב הדין לספקי הגל' עפי עדיף למה המלכות זמן מועט כדי לעשות שתיים על ידי דהוי מלכות מן המוכרח טפי ממה שיעשה האחת על ידי שליח :

אחר זמ"ר השנתי ס' מעשה אברהם ורחיטי שם בחו"ד ס' מ"ח שנשאל בחילה שלא בזמנה שהכריח החינוך בנחן ימי אבלות האבי הבן והמנהג הוא שהבעל ברית ביום השבעל הולך לבכ"ן בשמחה ובשירים (לקיים מאמר רז"ל פדיון טוהס זחח בשמחה) ואחר התפילה חוזר לביתו ברוב עם לעשות המילה ואם הוא אבל אסור בנשילת הסנדל ואסור לו לילך לבכ"ן כמו שהאריך הרב חק"ל בח"ג חו"ד ס' ק"ן. וגם לפנין סעודת ברית מילה עם שיש לסמוך ע"ד המחזירים מ"מ מיד פלוגתא לא נפיק וכן לפנין ניגון בכלי שיר אינו מותר אלא בשעת הולאת החינוך למול כמ"ס הרב דכ"מ בס' פ"ב ע"כ כל אלה רואה אבי הבן לרחות המילה כיון שהיא שלא בזמנה והאריך בתשובתו להביא דברי רבני האחרונים שכתבו דמסוס לעשות המלכות בעדיפות מותר לאחר אותה וא"כ כגדוד טפי עדיף לרחות המילה שלא בזמנה עד אחר האבלות כדי לעשותה בשמחה ובעיני לבב בלבושים נאים וליילך לבכ"ן ולעשות סעודה בהיחזר אליבא דכ"ע ולשורר שירים ותשבחות דכיון דאין חשש שיפסיד המלכות בשביל ההמתנה יותר טוב לעשותה כחקנה אחר הרב בזה ועם כי לא יכלתי כעת לעיין בכל מה שהביא בזה אין דעתי הענייה טעה בדיון זה דנראה דכל מה שכתבו הפוסקים דמותר לאחר המלכות כדי לעשותה יותר כחקנה היינו כשאנו עושה איסור בשהייתה אבל במלכות מילה שאף שהיא שלא בזמנה הוא עושה איסור כמה שמחאחר לעשותה לא שמענו שהיא מותר לרחותה איזה ימים כדי לעשותה בשמחה ובגדים נאים וכו' ודברי הרב משהר"א מרגליות הגל' נראים נכונים לענ"ד ולכל הדברות המה לי שלא הזכיר מ"ס הרב שלמי צבור בקונטרס שלמי יחיד ס' ג' אות ב'. מעשה בראש שהיה לו למול בן שלא בזמנו ומתה אמו ביום שהכריח והורה הרב משהר"א שלא למול עד יום ג' לאבלות ומתה עליו הרב ב"ד ס' קכ"ד דהא אבל חייב בכל המלכות ולמה יאחר המלכה ג' ימים עכ"ל כי לפי הנראה זאת היה לו להביא לעיקר שאלתו ולפסול בדבריהם אם סברת הרב משהר"א עיקר או סברת הרב ב"ד ואם יש לחלק בין דהוי לגדננס והוא חידוש שנעלם ממנו דכ"ק :

כלל ג' זריזין מקל"מ לא דחוק בשביל ברוב עם הדרת מקל"מ כן כתבתי בקונטרס אסיפת הדינים במערכת

השואבה בר' ד' ע"כ אית' ו' בזה יש להסתפק אם אפשר לו לעשות מלכות הכנה שבת על ידי שליח אבל מלכות עשיית סוכה אי אפשר לו לעשות על ידי שליח כגון שהשליח אינו בקי בחייון עשיית הסוכה ואם יתעסק הוא בשתי המלכות תחלה עשיית הסוכה ומשם דשהוי מלכות לא משהיך אפשר דשריף ליה לעשות הכנה לרבי שבת על ידי שליח ונראה שהיה דמלכות זו יותר מבשלות מקמי הא דחריס מקדימים או דילמא מלכות זו יותר מבשלותו אף שעל ידי כן תחלה עשיית המלכות וכאב דאף דהרב שירי כנסת הגדולה בהנהגה הסודר אית' ח' כתב דאף דאמרו דיש לו למעט קצת מלימודו בערב שבת כדי להכין לרבי שבת מכל מקום מי שיש לו משרת להכין לרבי שבת אין לרדף למעט מלימודו ונסון הדבר שיהיה למשרת שיכין לו לרבי שבת ואם כן לכאורה נראה שהוא הדין הכא שכלו לפני שתי המלכות ויש לו משרת שיועד להכין לרבי שבת ואינו בקי בעשיית סוכה יש לומר שיכין לרבי שבת על ידי שליחו והוא יתקן הסוכה על ידו כמלכותו אף כתב בשם הרב בנו לחלק דמה שהחזיר הרב שירי כנסת הגדולה הוא שיעשה המלכות התדירה על ידי שליח והוא גם כן יעסוק במלכות תדירה שהיא תלמוד תורה אבל כגדון הספק הגל' שהוא יעשה על ידי המלכות שאינה תדירה והמלכות התדירה תהיה נעשית על ידי שליח בזה לא שמענו מדבריו להחזיר והרב המחבר כתב דיש עוד לחלק דלא תחיר הרב אלא כדי לעסוק בתלמוד תורה דהלמוד גדול אבל לגבי מלכות אחרת עם לרבי שבת איכא לחיזק לחיזק מצי חיות ועפי עדיף שיהיה קצת עשיית הסוכה ויקדים התדירה ויעשה שתיים על ידו אף דאפשר לעשות אחת מהן על ידי שליח וסוב הביא מאי דשקלו ועטרו רבני האחרונים בדיון שיהיו מלכות אי שפיר דמי להשהות המלכות כדי לעשותה מן המוכרח או עדיף לעשותה חזק דחייבין למיטה או לאיזה עיכוב ויתבטל ממלכותו לגמרי וזיין בזה ספרים רבים. וסוב הביא מה שכתב הרב פרי מגדים בחלק אברהם ס' תרכ"ה סק"א ח"ל ואי מלכות זו יותר מבשלותו להמתין ל"ע דיש לומר מלכות אל יתמלגה עדיף עפי על ידי אחרים כי הוא גומא הרי שאינו פשוט להקדים לרבי שבת כשים לו משרת שיעשה אחד מהם בשליחותו סוב הביא דברי הרב בתי כנסיות בס' תרנ"ב (שהנחתי למעלה גז"ס וחקר) שהוכיח מדברי החסיד' דטפי עדיף לאחר ולעשות המלכות כחקנה וכאב דהכי פשיטא להו להרבנים פני מבין כח"כ ד' מ' ע"ג ומחריץ ארדי"ט שהוכיח דבריו שם בעמוד ד' ושהביאו לאחר ראיות לדבריהם וכאב הדין לספקי הגל' עפי עדיף למה המלכות זמן מועט כדי לעשות שתיים על ידי דהוי מלכות מן המוכרח טפי ממה שיעשה האחת על ידי שליח :

כלל ב' זריזין מקדימין למלכות כתב מרן החב"ד בס' ראה חיים ד' י"ד ע"כ דמסתברא דלא אמרינן כן במילה שלא בזמנה דכיון דאדתי אידחי ומיישב בזה מה שאחר אברהם אש"ה המילה עד חמת דאף דהגיווי היה בזמנו מכל מקום המלכות עומה לא זמנה היא אלא ביום השמיני והואיל ואידחי אידחי וס' ד' ט"ז ע"א כתב שכן נראה מדברי הסודר יו"ד ריש ס' רס"ב נראה שכוונתו מדגבי מילה ביום שמיני כתב ריב"ה שזמנה כל היום אלא שזריזין מקדימין ואילו גבי מילה שלא בזמנה כתב שאינה אלא ביום ולא סיים לומר שזריזין מקדימין מוכח דבמילה שלא בזמנה לא קפדינן אורזין מקדימין ובמחכמה"ל אין זה מוכרח כלל דאם היה טיבא בזה וכל היום כשר ולא היה מסיים אלא שזריזין מקדל"מ היה אפשר לדקדק כן אבל האמת הוא דכל עלונו לא בא אלא לומר דמילה שלא בזמנה נמי אינה אלא ביום ולא הולך לסיים וכל היום כשר וגם לא לכתוב שזריזין וכו' דכשכתב שאינה אלא ביום משמעותו כפי האמור במילה בשמיני. ומ"ס דהכי מסתברא לענ"ד במחכמה"ל איפכא מסתברא לא מבטא כגדון אברהם אש"ה דכיון שלא נלטה קודם לכן הרי היום שנלטה בו חשוב זמנה במילה ביום השמיני אלא אף במילה שלא בזמנה דעלמא (שהיה מלך וכו') מסתברא דיום שנראה למילה (שהגריס וכו') חשוב זמנו ואינו ראוי לאחר הירלה דאיכא משום זריזין מקדימין למלכות

כלל (ה) זה זה גורם דמות היט דוקא כששני הגורמים פועלים בבית אחת אבל אם היו מעשיהם בזה אחר זה כגון שביטל מקלף ביטול בעלי אישור ואח"כ גמר הביטול בעלי הישר לא מקרי זוז"ג ואשור ומינה דאם ביטל בעלי אישור בעלי הישר בב"א מותר וז"ל הרט"ו יו"ד סי' קמ"ב סק"ט ודחה דברי הלבוש עכ"ל הרב חו"ן הביא דבריו הרב יד מלאכי כללי דנים אות רע"ו ופשיטא דמ"ס בשם הרט"ו איש אלף לדיוקא דבכ"א שרי דבהא הוא דסק"ט הרט"ו ע"ד הרב הלבוש אבל רישא דמילתיה דבוא"ו ל"א זוז"ג הוא פשוט מלשון הרמב"ם ומרן בש"ס שם ס"ו ומהו תראה כי מ"ס ב"ם זכרנו לחיים בד' כ"ג ע"כ אין דבריו מכוונים כלל וק"ל וס' ש"ח דש"ן שני"ל שם א"מ אללי ודע דמדברי הרב שבה"ל שהביא מרן הכ"י א"מ סי' ש"ח ד"ס כלי ראשון מתבאר דלא ס"ל לחלק בקד ושיין להרע"ו שם ס"ק ע"ו ובאמת הוא קל דהרמ"א בסי' ש"ח פסק להא דהש"ל וכו"ו שם לא השיג על מרן ולכאורה הם שני הפכים אך ראיתי להרב מאמר מרדכי שם אות י"ב שכתב דדוקא כשהאישור הוא לכסוף לא חשיב זוז"ג אבל כשהישר פועל תחלה ואח"כ האישור אמרי' שפיר זוז"ג עיי"ש ובהו מחייב שפיר וק"ל והרב קרבן אלינור ע"ד הו"ס פ"ו מ"ח ד"ה ורבע (וייט הרב וז"ל ד ק"ד פ"ה) האריך בזה וז' דרש"י ורשב"א חולקים בזה אם דוקא בב"א או אפי' בוא"ו עיי"ש ואין ס' חו"ן מלי אללי לראות אם עמד בזה טוב נדפס פתח הדבור ח"ג ועיי"ש בסי' ש"ח אות ו' שהאריך הרב ז"ל בזה ובש"ח רמ"ן א"מ סי' ז"ד וסי' כ"ח האריך בעניינים אלו לך נא ראה :

וראיתי להעתיק פה לזוהי הספר מחזה אברהם (הוא ספר קדמון נדפס בראשונה בשנת תק"ו ונשחט נדפס שנית) בכלל זה ח"ל קיימא לן זה זה גורם מותר והא דכתב רמ"א בא"מ סוף סי' ש"ט הורק לרוב והרוב מפורשו חייב ההם מלאכה מתעבת אברהם הורה כאח"ל בבבא קמא ד' ס' וכו"ל בזה כתב הסמ"ע בכה"מ סי' תי"ח סעיף קטן ו' והא דנים שפשו מלאכה בשבת פטורין ובנוקין משלמין ביניהם כתבתי טעם לשבת בספר מ"א פרשת כי תבא ועיין ביורה דעה סוף סי' ב' בכשר ופסול ששוחטין כהדרי ובס"ס ה' בשנים ששוחטין ואחד מחטין לדבר פסול ובשפתי קהן וטורי וזה שם דמתלקין בדירה וסי' ס' ובש"ך שם סק"ד וכל זמן שהאישור עושה מעשה טולס בלא סיועה הישר אישור כמו שכתב הש"ך סי' פ"ו ס"ק ל"ו וסי' ס"ק ל"ג וסי' קמ"ב ומה שכתב השפתי קהן שם באריות ונענין כתב המחבר סי' קכ"ד סעיף כ"ו וסי' רנ"ד סעיף ל"ג ובשפתי קהן ס"ק ל"ד ובטורי וזה סעיף קטן כ"ו עכ"ל :

ובספר שער הליון לרב אחד בדורט ליון בזה פסחים כ"ו בבא קמא מ"א תוספות ד"ה מאי עמא פנהדרין פ' עטמ"ו מ"ג תוספות ד"ה אמרו לו ומ"ח ומ"ט וסי' תוספות ד"ה אחי לזבלי חולין כ"ח ס"ט תוספות ד"ה תלחא בטורות ו' תמורה י"ב רש"י ד"ה אחר אחרון ל' תוספות ד"ה אבל גרעו ל"א נדה ט"ו תוספות ד"ה תרעולתא עכ"ל :

ורענין חזן כפסח אי אמרין דזה זה גורם מותר עיין במה שרשמתי בקונטרס אביספת דנים מערכת חזן סי' ב' אות ד' וסי' ה' אות כ"ה והאריך מאד בזה גליון ומפורסם בדורט יו"ו בשו"ת תורת חסד חלק אורח חיים הגד"מ בסי' כ"א ע"ש ולהגליון שבי' דוד לז"ד סי' קמ"ב אות ג' לענין פ"ו ולענין חזן בסי' ר"ו אות ד' וגם דרך כלל על כל אישורי דבר שיש לו מחירין עיי"ש :

כלל (ו) זה זה גורם אם יש לחלק בין כשאין כח באישור לבדו לפעול בלתי הישר לבשהאישור לבדו יטל לגמור הפעולה עיין להרבנים טורי וזהב ופסתי קהן ופרי חזן ופרי תואר כיו"ד סוף סי' פ"ח יוד מלאכי בכללי דנים אות רי"ג ומקנה אברהם אות ק"ו חכרת לחיים ח"ב בד' כ"ט ע"כ :

כלל (ז) זונין על לבי מדרשא אחר להם רבותי אבנים של בית הכסא שערן כמנה וסי' הכי איהא כשבת

במערכת הפ"ה (פדיון הבן) בשם הרבנים ברכ"י א"מ סי' א' וראה חיים פ' לך לך ועיי"ש לב חיים ח"ב סי' קכ"ו וחי אדם בכלל ס"ח אות ו' וזר לי על מנהג איהו אנשים במקומות אלו שמתחילים המילה עד קרוב לחצי היום (ומהן אשתה עד אחר הצהריים) עד שהקבלו המזמנים ואין להם על מה שיסמוכו כדי שהעשה המטה כרוב עם דמוכה מהש"ס דאין לרחות הא דריוון מקדמין משום כרוב עם כמו שהוכיחו הרבנים הנ"ל והר"י הרי זה משוכח :

כלל (ד) זה זה גורם כתב הרב יד מלאכי בכללי דנים אות רי"ד בשם הרדב"ז ביקר תפארת סוף פרק ה' דנדרים . בדבר שיש לו מחירין לא אמרין זה זה גורם מותר וכן כתב מרן בכסף משנה שם כמה שכתב ביוסוב דברי הרמב"ז (ועיין להלן חזן סוף חלק יו"ד סי' רכ"ג ד"ה חו הקשה וז' כמה שכתב מרן דנדוני תרומה דלא בשל חוה פשוט דבר שיש לו מחירין שאל לכאורה שאל דבריו הש"ס בשנת ד' י"ב דמדרגת גורו משום תרומה ביד כהן וביאר כוננו להורג לעם דבר שיש לו מחירין השם שהוא זה זה גורם ונדבר שיש לו מחירין אינו חושב זה זה גורם) ואם ביד מלאכי בכלל רע"ו בסק"ה מהכללים שכתב בשם הרב חזן נחום לסדר קדשים ד' קפ"ג הביא כלל זה דלא אמרין זה זה גורם בדבר שיש לו מחירין וכתב שגדלה שזה מוסכם והרב אהל יעקב באות ג' לא זכר בזה את היר מלאכי (הם שניין למין בזה בהרמב"ם כפי' מהלכות מעשר כ' דין י"א איש מוכן מה הליון הלו כמו שיראה הרווא וזו"ל טעות סופר הוא ונר"ד להיות פרק שני דין ט"ו הורש חפשי שני אחר שכתב לירושלים הנדולין חפשי שני ש"ס ושיין עוד בדברי הרמב"ם בפרק רביעי מהלכות ביטורים דין ט"ו גבי ורע ביטורים אחר שכתב לירושלים) וכן מתבאר ממה שכתב מרן הכ"י בא"מ סי' ש"ח (כדיה כלי ראשון חפשי) בשם הרב שבלי הלקט בשם רבינו שמחה על הל"ה שנתנו ביורה דוחת במזיד בשבת איני רואה בו טעם לאישור אלא משום דהוי דבר שיש לו מחירין ולא מעטס דהכלין לעמא עבידי היכא דלא יהבי טעמא בטלי כשאר אישורין וכו' וכל זה זה גורם כך הוא שאור של חילין ושל תרומה שנגלו לעיניהם ונלמדו וחתמו דקיימא לן זה זה גורם מותר ואין לך זה זה גורם גדול מזה דמתבאר גמלה מערב שבת אלהי אלה נמלה כל לרש ומעטס דבר שיש לו מחירין איש גדלה לאישור שהרי נחבטל קודם שנעשה אישור על ידי ביטול דהריכא מילתא ביטולא כבשאל דתורא ומעשה שנימוח נחבטל עכ"ל מוכח דאם היה שייך בזה דין דבר שיש לו מחירין אף שהוא זה זה גורם היה אישור ובדברי מרן כסף משנה הנ"ל והרב לחם משנה שם בדין אם בהקדש זה זה גורם מותר האריך הרב בקונטרס פרי העץ (בנסף ספר חורח ניד) בד' ק"ה גס ב"ם מנן שאל בליקוטיים סי' מ"ו ד' ס"א ע"כ שקלו וטרו בעיקר דין זה אם בהקדש ודבר שיש לו מחירין מותר זה זה גורם גם הרב טורי וזהב כיו"ד סי' ר"ו סק"י כתב בדבר שיש לו מחירין לא מהני זה זה גורם ועיין שם להרב עיי' לכוונה ובגליון מהרש"א שם בראש הסיון ובהם שהקשה שם על מה שכתב מרן כ"מ דבהקדש משום חומר שבו לא מהני זה זה גורם דמאי שאל מעטרת אלילים וכו' עיין בענין זה להרב אבני מילואים בתשובה סי' ו' וגם כמה פרטי דנים בענין זה זה גורם האריך שם ובסי' ז' עיי"ש . עתה יולא לאור ספר יקר ביטורי שלמה לירידי הנאון מהרש"א רעיונטא יו"ו וראיתי שם בסי' כ"ה אות פ"ו שחופס כן כפשיטות בדבר שיש לו מחירין לא מהני זה זה גורם והביא גם דברי הרבנים שהזכרתי למעלה ויש להעיר כמה שכתב ח"ל וכבר כתבו הפוסקים בדבר דאשילו באף לא בטיל גם זה זה גורם אישור ועיין כסף משנה ה' נדרים סוף פרק ה' שכתב דגם בהקדש לא אמרין זה זה גורם והוא טעמא עכ"ל . ולי הדל מה שכתב מרן כ"מ דבהקדש לא קהני זה זה גורם לא משום דלא בטיל דאם כן לא היה נר"ד לחירוק שני דהוי דבר שיש לו מחירין דלא בטיל והייט הק אלא משום חומרא דהקדש קאמר ויהי אפשר לומר דבשאל אישורין אף דלא בטיל כיון שאינו משום חומר קדושה מהני בזה זה זה גורם ושוב חירן בחירוק שני דמשום דהוי דבר שיש לו מחירין דלא בטיל לא מהני בזה זה זה גורם :

בל"ל (ל"ט) פדיון הבן מה שנהגו בעיר הזאת (קראסוב)
לעשות הפדיון בערב ביום ל"א סמוך
למנחה נראה בעיני דלא שפיר עבדי כלל כי שהוי מלוא לא
משהיגן ומן הדין היה ראוי לעשותו בליל ל"א שהרי לא נאמר
בו יום עיין להגאון שפתי כהן סימן ש"ה סעיף קטן י"ב וכן
הוא מנהג מלריס עיין למרן חיד"א בדרכי יוסף שם אות י"ד
בשם הרב גנת ורדים אלא שנהגו לפדות ביום ל"א כמו שכתב
בשפתי כהן שם ולא פירש הטעם והגאון מודע ביהודה במהדורא
תנינא יורה דעה סימן קפ"ז כתב לפי שפעמים לא כלה כ"ט
י"ב תשל"ג בליל ל"א עיין שם ולפי זה גם ביום ל"א זימנין
דמשכח דבנפרא אכתי לא מלו ליה כ"ט י"ב תשל"ג כגון בימות
סקיז

מהירות אכל כל שאין הידור בגוף המזון רק משום כבוד פס לא דחין המזון ואמרינן זרין מקדימין למזון כמבאר בסוגיא דראש השנה הגיל :

והנה בדגול מרבבה סימן חק"מ כתב גם כן דהטעם שאין שישן הפדיון בלילה של ל"א הוא משום דחמין לא שלמו כ"ט י"ב חש"ג ולכן כשיום ל"א הוא בשבת ולמחרת השבת הוא חמין לכוז יעשו הפדיון והסעודה בליל מולאי שבת דלא כהמנן אברהם שכתב לעשות הסעודה בלילה והפדיון ביום החמין והגאון בשערי תשובה שם כתב דהמנן אברהם לא סבירא ליה בטעם המנהג (שלא לפדות בלילה) שהוא משום הכ"ט י"ב אלא דהטעם הוא משום לפרסם המזון וסירש בטובת השפתי כהן סימן ש"ה סעיף י"ב דחטיקרא הוא סכר דעיקר פירסום המזון הוא על ידי הסעודה ומי שמע שאין פדיון בלילה סכר דעיקר הפירסום הוא הפדיון ולכן כתב המנן אברהם שיעשו הסעודה בלילה והפדיון יעשו ביום החמין אלו פורק דברי קדשו וגם טעם זה קשה בעיני דמי זה אחר שלריך לפרסם מזון עד שיהיה כדאי טעם זה לדחות המזון החביבה בשמחה ואף לטעם זה נראה ודאי שגמון לעשות גוף הפדיון בבוקר כמו שגמון המזון והסעודה יעשו בשבת שירלו בו ביום כשגמון כל אחד מעסקו ועבודתו ולא לדחות המזון מעסקו וראיתי עוד בשערי תשובה שם בסעיף קטן י"ט שכתב הרב פרח מטה אהרן חלק ב' סימן ל"א בכהן שנתנו לו לפדות הכבוד ביום היארלייט שהדיון הוא שחייב להשלים חמין ואם ירלו שיהיה הכהן בסעודה המזון יעשו הפדיון סמוך למנחה והוא ישלים חמין ויבא בסעודה בלילה וכו' וכן כתב בשמו הרב פתחי תשובה בורה דעה סימן ח"ב סעיף קטן ד' ומובן שמהנהג הוא בעלמא לעשות הפדיון בבוקר אלא שממני שרונים שיהיה הכהן בסעודה מזון הורה נכר לדחות הפדיון עד סמוך למנחה ותימה בעיני לדחות המזון משום רגין בעלמא והרי קיימא לן שהיי מזון לא משהיגן והרב ח"י ארס שם כתב בשם רבינו החינוך שכל רגע עובר על מזון טעם זה כלל גדול במורה זרין מקדימין למזון בלוח בלוחן שלא נחקרה דעתי ולא מלמתי טעם נכון להמנהג דלכשהמלא לומר דמשום פירסום המזון לריך לעשות הפדיון ביום מכל מקום יש לעשותו בבוקר כמו מזון מילה וכן ראיתי להרב מעשה רחם בפרק א' מהלכות מילה הלכה ח' שמהנהג אומיר לעשות הפדיון בבוקר והוכשר בעיניו מאד וכזה שם תוכחת מגולה על המאחרים מזון מילה כדי להמתין לגמון שחוקשטו ומה יעשו גדולי הדור שאין צדק למחות וכו' עיין שם דברי קדשו ואם זכרוננו יצו מוכיב כמדרמה לי שמנהג עיר קדשו ירושתו כמהנהג אומיר לעשות הפדיון ביום ל"א בשחרית ולא לאחר עד זמן המנחה וגם הרב מעשה רחם כשהביא מנהג אומיר כתב שכן הוא המנהג בכל אומות מלכות ואם כן גם כל ארץ ישראל בכלל היתה :

ב"ר (ב) פדיון הכהן שחל ל"א בשבת או יום טוב אם יפדו ביום שלשים אחר כ"ט י"ב חש"ג עיין חסם סופר חלק ו' סימן ו' מטה אפרים סימן הקפ"א אות מ"א וכתב סופר יורה דעה ריש סימן קנ"א בשם חסם סופר בבית יד ענג יום טוב סימן ק"ג זרע אמת שכתב חמד מערכת החסם כלל ק"ד סעיף קטן ב' ושם בסעיף קטן י"א (חוץ ד"ה אכן רבו) ובהם שכתב בטעם יום טוב בשם הבית חדש דלאחר שלשים דנקט הוא משום מילתא פסיקתא דלא הוי כבוד אחר כ"ט י"ב וכו' יש לפקפק דל"א פסיקתא היא דהא משכחת שגגתם ל"א ולא מלו כ"ט וכו' כיון שגולד סמוך ללילה והרי מדינא פדיון בלילה כמו שהביא שם מהשפתי כהן ש"ש היטב ודוק :

ב"ר (ב) פדיון הכהן אם מת הכהן אחר שלשים יום קודם שבעברו כ"ט י"ב חש"ג אם חייב האב לפדותו עיין במה שכתבתי לעיל במערכת החסם כלל ק"ד סעיף קטן י"א ולריך להחייב איה"ש במה שכתב בשו"ת רבינו עקיבא איגר במהדורה תניינא סימן כ"ב :

פרשת

הקין אם גולד סמוך ללילה דלא ביום ל"א בבוקר לא נשלם הכ"ט י"ב וכו' ובפיר הואל מסיימים כקך תפלה השחר בשעה עשירית ובשם מילה חלון חקך אחר ההפלה ואם היו עושים כן בפדיון הכהן הא אכתי לא מלו ליה כ"ט י"ב וכו' ועיין להרב פתחי תשובה שם סעיף קטן י"ז בשם הרב חביה נמא בפרשת ראה וכו' היכי דלא ליטו לידי איסורא נהנו לאחר עד הערב כן נראה להלך בעד המנהג וגם כשהיינו בעיר גדולה של חכמים ראיתי פשוט כן המנהג לפדות סמוך למנחה ולאו ארעמתי לשאל לחמתי הפיר על מה ארני המנהג הועכטו ולרעתי גם במה שכתבתי לא הורו למאנו דאשיקרא דברי הגאון נודע ביחודה לא זכיתי להבינם דמי זה אחר להמתין ביום ל"א עד חש"ג כ"ט י"ב וכו' וכל מאי דשקלו וטרו הרבנים בית חדש ושפתי כהן שם סעיף קטן י"ט היינו דוקא לענין אם נשלם כ"ט י"ב וכו' קודם כניסת היום שלשים ואחר דלדידו מהני ורבני האחרונים כה"ס אחרים לא סמכו על זה ואפילו בדעבר סכרי מרן דאין הכן פדיון עיין למרן חיד"א בברכי יוסף שם אות ט"ז אבל להלריך אחר כניסת יום ל"א להשלים כ"ט י"ב וכו' זו לא שמונע ומדברי הרב שפתי כהן שם סעיף קטן י"ב יש להוכיח קלה דאחר כניסת ל"א יום לא משגיחין בכ"ט י"ב וכו' שכתב גבי חל ל"א ביום חמין שאם בערב יום החמין כלל כ"ט י"ב שם טעם יעשו בו ביום ואם לאו בליל חמין ואמאי לא הטיל תנאי לומר דזה דוקא אם נשלם הכ"ט י"ב בלילה וכן בריש דבריו שם שכתב דפדיון בלילה מלך הדיון (אלא שאין נוהגים כן) היה לו לפרש דדוקא אם בליל ל"א נשלם הכ"ט י"ב אלא ודאי מוכח דלא חלי בכ"ט י"ב חש"ג כלל וכיון שכן הדיון משהניג זמן הפדיון עובר על כל רגע ורגע על מזון פדיון עיין להרב ח"י ארס בנשמת אדם הלכות שבת כלל א' ולא ראינו מי שכתב שחוב הפדיון חלי בהשלמת הכ"ט י"ב ומשמעות דברי הפוסקים הוא שזמן הפדיון חלי בכניסת הל"א לליתו וכן מתבאר מדברי הרב תרומת הרשן סימן רס"ט קרוב לסופו שזמן הפדיון הוא בכניסת הל"א עיין שם מהיבא חתי לדחותו עד היום ומה גם לעשות מנהג קבוט שיהיה דוקא ביום אף אם בלילה כבר נשלמו הכ"ט י"ב חש"ג וכל שכן לדחותו ביום הל"א טלמו עד זמן המנחה לפנות ערב הא ודאי מילתא דחמיה ואין בו טעם וכבר כתבתי שמרן חיד"א בברכי יוסף כתב בשם הרב גנת וורדים כי השבת הטיבה מנהג מלרים לעשות הפדיון בליל שלשים ואחר ותפן הייתי לעיין בדברי קדשו לדעת טעמו וגמוקו ואולי כיוונתי לדעתו אך לא שרית נבאי :

וערה בדעתי ללמד זכות על המנהג שבעיר הזאת להיות כי על הרכו הקרובים ואוהבים פועלי דוממא הוו ילא ארס לעטלו ולעבודתו עדי ערב וקשה להם להמתין בבוקר עד שיעשה הפדיון ולכן אם יעשו בבוקר לא יהיו נמלאים בו הרבה בני אדם מה שאין כן לפנות ערב יהיה בקהל רב וברוב שם הדת מלך ושאינו מילה אי משום דחביבה טובא מזון שקבלו ישראל בשמחה ואי משום שהיא בבית הכנסת וחקך אחר ההפלה שם ישבו קרובים ורחוקים לא כן בפדיון שהוא בבית אבי הכהן לכן נהנו לעשות בערב בשעה שגני ארס מלויים בבתייהם משום כבוד עם הדת מלך :

אך חזרתי בי דמסוגיא דראש השנה דף ל"ב ע"ב גבי הראשון מקרא את ההלל מוכח דשפי עדיף להקדים המזון משום זרין מקדימין למזון מלאתר אותה משום כבוד עם הדת מלך וכומו שהוכיח כן מרן חיד"א בברכי יוסף אורח חיים סימן א' אות ז' ועיין למרן אחרון חבי"ף בספר ראה חייב פרשת לך לך דף י"ג ע"ד כי לא זכר שר אף יוסף לדיקא בברכי יוסף הכ"ל וכן כתב הרב ח"י ארס בכלל ס"ח אות ו' עיין שם ואינו ענין למה שכתבו רכנן קדישי הרבנים תרומת הרשן סימן ל"ה שנות יעקב חלק א' סימן ל"ד בתי כנסיות סימן חר"ב יד אליהו בתשובה הובא דבריו בראה חיים שם לעשות מזון מן המוכתר לא חיישינן משום שהיי מזון כל שהוא כבוד שיוכל אחר כך לעשות מזון מן המוכתר דהיינו דוקא כדי לעשות גוף המזון